

CHÉNEROL

REGÉNY

IRTA
H. GRÉVILLE

Francziából fordította
FEKETE JÓZSEF

- Pataky László eredeti rajzaival -

BUDAPEST
Könyves Kálmán magy. irod. és könyvkeresk. részv.-társ.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-036-5 (online)
MEK-16491

I.

A kocsi ajtaja zajtalanul becsapódott és a fogat Páris felé hajtott.

Az égboltozat kék zenitje lassankint elhalványodott és a szürke láthatáron fakult rózsaszín húzódott végig a Valerien-hegy mögött, melynek sötét körvonalai oly érdekes háttérét képezik a Boulognei-erdőnek. A befagyott tó, korcsolyák vasától felszántva, mint egy ragyogó tükör csillogott a partok között, melyeket a vastag, puha hó, mint egy bársony téli bunda, vett körül.

Semmi idegen, vagy mesterséges fény nem zavarta a vonalak és színek ezen bájos harmóniáját.

A fasor közötti ösvényeken a korcsolyázó nők és a sétálók élénk csoportokat képeztek az úri fogatok körül, melyeknek betűs takaróval ellátott lovai versenyt csörömpöltették acél lánczaikat a reájuk aggatott fémcsengettyűkkel. A legigézőbb látványa volt ez a nagyvilági Páris jó társaságának.

Az úri kocsi három vendége azzal a megelégedett mosollyal fordult egymáshoz, mely a testgyakorlatokkal összekötött mulatságokat rendszeren követni szokta.

- Nos, Henri, holnap újra kezdjük, ugy-e? - mondá Rodange asszony fivérének, aki az átellenes ülésen meghúzódva, csaknem eltemetve látszott a prémmel szegélyezett szoknyák között.

- Szívesen, ha akarják! - mondá ez, jókedvűen.

- Holnap nekem, sajnos, nem lehet - veté közbe szomorúan Madelaine, - leczkém van.

- Leczke? - mondá megvetően Marguerite, - attól ugyan könnyen megszabadulhatsz.

- Hisz az csak arra való, hogy az ember elmulassza - bizonyítgatá Henri.

- A mama nem fogja megengedni, ő nagyon komolyan veszi az én leczkéimet.

- Tehát holnapután; akkor csak nem lesz leczkéje, Madelaine?

- Szerencsére, nem.

- Holnapután, - ismétlé Henri. - Ha ugyan addig fel nem olvad a jég. Milyen kár volna!

- Oh igen, - sóhajtott mélabúsan Madelaine.

Mind a hárman hangos nevetésbe törtek ki.

- Legyünk komolyak - vágott közbe Rodangené asszony anyai hangon, mely furcsa ellentétben állott az ő tizenkilencz éves korával és pajkos természetével. - Nem lehetne neked hirtelenében valahogy férjhez menni, Madelaine, hogy véget vessél ennek a kiállhatatlan nevelésnek? Látod, őszintén szólok, én csak ezért mentem férjhez. Hátha te is megriszkiroznád ezt az államcsínyt. Ultimatum: tessék engem férjhez adni, különben tüstént lerázom magamról az összes leczkéket és tanítókat.

Villeroy kisasszony elpirult, nevetett és kitekintett a ligetsoron, melyen végig csillogtak a meggyújtott lámpák. A kocsi bensejében annál sötétebb lett és Henri észrevétlen felejthette szemeit a finom kis arczon.

- Eleget untattak már ezzel a neveléssel, az igaz, - kezdé újra Marguerite. - Azt hiszem, a szülők azért zaklatnak vele annyit, hogy lerázzanak bennünket a nyakukról. - Apámat még értem: neki terhére volt nagy leánya, olyan fiatalosan nézett ki, hogy ha velem sétált, kétségkívül vagy magát, vagy engemet - nem tudom biztosan melyikünket - kompromittált. Az

én apám sohse fog tudatára jutni, hogy mennyi hálával tartozik az én férjemnek, ki megszabadította őt az én bájos személyemtől. De te, Madelaine, neked van anyád! Te teli vagy tudománnyal, te annyit tanultál, amennyit csak beléd lehetett oktatni! Mit akarnak még belevérni fejcskédbe és mire való ez a fölösleges barbárság?

Madelaine nem felelt, Henri érezte, hogy rosszul esik neki ez a csúfolódás és egy tekintettel figyelmeztette nővérét; a fiatal asszony erre hirtelen megölelé barátnőjét, gyöngéden megcsókolta, miáltal kalapjaik komoly veszélyben forogtak, jó ízűt nevettek rajta.

A nagy mozgásban Madelaine korcsolyája, melyet kezében tartott, összeütődött a fiatal emberével és mind a hárman összedugták a fejüket, hogy a szíjakat egymásból kiszabadítsák.

A hintó megérkezett a Boulevard de Courcelles kis palotájához és a perron előtt megállt.

- Megérkeztem, - mondá a fiatal leány, - köszönöm Marguerite; viszontlátásra uram!

- Ha senki se hallja, ugy-e akkor Henrinek szólít? - felelé ez, mialatt leszállt, hogy kezét nyújtsa a fiatal hölgynek, ki nevetett, megcsókolta barátnője arcát és sietett a járdán áthaladni.

A bakon levő inas már előre csöngetett, a kapu kinyílt, Madelaine még egyszer hátra fordult. Szoborszerű termete, mosolygásának bája, ezüstszőke haja, mely vetélkedett a legfinomabb selyemmel, a januári friss levegőtől téli sapkája alatt meglebegtetve, az aczélskorcsolya, amint sötét ruháján végig csillogott, oly elragadó egészet képezett, mely Henrit csaknem megbűvölte. Aztán eltűnt és a kapu bezáródott.

- Sokáig kell még nekem gardirozni téged a te imádottaddal? - kérdezé Rodange asszony fivérétől, mialatt a kocsi a Monceau-park felé vette útját. Tudod, az én koromban a leányőrző szerepe olyan tisztelet, melyet nem igen tudok megbecsülni értéke szerint.

- Hiszen, amennyire mi neked ezzel terhedre esünk! - felelé Henri.

- No hát, ami a terhet illeti, végre is nem vagytok valami nagy teher, különösen ő, a kedves kicsike! De végre is, ha valakinek eszébe találna jutni - eszébe jutni, az még nem volna baj - de elmondani, hogy én olyan szerelmesekkel járok sétálni, akik nincsenek eljegyezve! Eleget gardiroztam én a papát, esküvőm előtt. Miért nem veszed el már végre te is, ezt a kedves Madelainet? Maholnap már 17 éves lesz; én fiatalabb voltam, mikor feláldoztam magamat a ti kedvetekért!

- Milyen kevés lemondásra képes áldozat vagy te! - mondá Henri, egy kissé türelmetlenül. Ismered apánk gondolkodását, ő azt akarja, mint mondani szokta, hogy előbb «el legyek látva» és ha azt mondom neki, hogy lásson hát el, egyebet se kívánok, azt feleli, még ráérek, hogy még csak hat hónapja szabadultam ki a katonaságtól, hogy előbb meg kell ismernem a világot stb.

- Én a te helyeden adósságokat csinálnék, - hangsúlyozta egész komolyan a bolondos Marguerite, - hidd el, papa akkor jobban igyekeznék házasság által tégedet önállósítani. Madelainenek van annyi esze, hogy kettőtöknek is elég, sőt ha kell, még többnek is. Nem sejtetted még papával, hogy ő a te választottad?

- Nem, a meddig nem válik befejezett ténynyé, sokkal kényelmesebbnek találom, ha ártatlanul, mint gyermekkori pajtások élünk egymással.

- Milyen hunczut! És szóltál már Madelainenek!

- Soha. Minek is? Hát nem okosabb így? Oh, mikor elpirul, mikor mosolyog...

- Felteszem róla, hogy tudja magát mihez tartani - jegyzé meg bölcs hangon Marguerite - én bizony már nyolcz, nem, legalább 14 nappal előbb tudtam, hogy férjem engem szeret, mielőtt még ő maga is észrevette volna. Az igaz, hogy én felvilágosodottabb lány voltam, mint Madelaine.

- Hála Isten! én nem szeretnék ilyen felvilágosodott feleséget.

- Ej, ej, bátyám uram! nem valami szeretetreméltó; de a fivérek mind ilyenek. Hanem azért te mégis késedelmeskedel. Már huszonkét és fél éves vagy. A papa huszonegy éves korában nősült. A papa ravaszabb volt, mint te!

- Mindenki úgy cselekszik, ahogy tud. Otthon ebédelsz - ma este?

- Én? Soha. Én sohse ebédelek otthon. Hát van én nekem otthonom? Az én otthonom egy öltöző-szoba, ahol felöltözködöm, hogy elmenjek máshová. Ez az én életem.

- És mit mond ehhez a férjed?

- Hiszen ő maga kísér, a jó René. Te nem ismered őt. Nem tud egy helyen maradni. Ilyenné nevelik a klubok a nőtlen embereket. Azután ha megházasodnak, magukkal hozzák a társaságba ezeket a mókusszokásokat és azt mondják, mi nők vagyunk a mondainek. Viszontlátásra bátyám, holnap, holnapután, vagy máskor.

Rodangené asszony jobbra, fivére balra ment a ház széles oszlopcsarnokában, ahol Chénerol úr külön lakosztályt rendezett be férjes leányának, ki sietett átöltözködni, hogy egy óra múlva elmenjen hazulról.

II.

Madelaine belépve, jobbra ment, atyja szobájába, mely földszinten volt elhelyezve, hogy a sokféle jövő-menő látogatóktól, kik egy képviselőt fel szoktak keresni, a család meg legyen kímélve.

Jean Villeroy ez idő szerint nem képviselő; azelőtt azonban az volt és bizonyára az lesz ismét. Választói azonban egy időre pihentetni kívánták és helyette egy túlzott védvámot választottak, ki megígérte nekik, hogy a vaj árát feljebb fogja emelni. Mindazonáltal naponta egy sereg kérelmező kereste föl, kiket veleszületett jóságával magától elutasítani nem tudott, különben józan okossága is azt parancsolta, hogy a jövőre való tekintettel, választóit magától el ne idegenítse.

Villeroy még nem jött haza; a nagy terem egészen sötét volt és csak a kályha tüzéből derengett egy kis fény; az ablaktáblák nem voltak bezárva és a csipke-függöny mögül az utca szürkének és szomorúnak látszott.

A fiatal leány ismét becsukta az ajtót és sietett fel az emeletre. A szolgák ma mindennel elkéstek, a gáz seholsem volt meggyújtva, kivéve a lépcsőházat, ahova a pinczelakásból durva hangok hallatszottak föl. Madelaine csengetett a komornájának, aki csillogó szemekkel és a rendesnél jobban felbigyesztett orral jelent meg.

- Itthon van már a mama? - kérdezte.

- Nem, kisasszony, nincs. Ő nagysága még nem jött vissza, - válaszolta a fiatal leány, mialatt a szekrényben valami dolgot keresett magának.

Madelaine sötét ruháját hamar felváltotta egy másik világos ruhával; atyja szerette a finom szürke színeket, melyek oly jól illettek egyetlen leányának bájos szőke szépségéhez. Derekára egy övet kapcsolt, magára vette törölköző melltűjét és készen volt.

Miután elvégezte dolgát, önkénytelenül is az elhagyatottság egy bizonyos neme szállotta meg, és nem küldte ki a komornát. Ez, a nélkül, hogy ránézett volna, kérdezé:

- Kisasszonynak nincs többé rám szüksége?

- Nincs, - felelé Madelaine vonakodva.

A komorna azonnal eltűnt.

A kis szász faló óra, a szekrény fölött, hat és felet mutatott. A leányka könyvet vett kezébe, toilette-asztala mellé ült, közel a lámpához. A világítás oly gyöngye volt, hogy alig lehetett látni; eszébe jutott, hogy más lámpást hozasson be. De minek? anyja minden perczben haza jöhet és akkor szokás szerint felkeresi, mikor ebédhez átöltözködik.

Egész napon át ez volt az ő legkedvesebb órája; mamája, ki oly szép és bájos asszony, csak ilyenkor volt az övé a délutáni látogatások után, mikor sietve tért haza, kikérdezhetette és a mama elbeszélte neki a legújabb adomákat, elmondta mit látott és kikkel találkozott és a nagyvilági nő mesterkélt élénksége ezalatt hosszabb ideig tartott, megpihenve a fiatal leánynyal folytatott beszélgetés közben. Elbeszélésében minden szót meg kellett fontolnia, a napnak történetét mintegy eszményesítenie kellett. És e közben a szobaleány felcsavarta és megkefélté szép gesztenyeszínű haját, melybe Madelaine néha egy hajtűt, vagy egy ékszert tűzött.

A tükörben gyönyörködött fiatal szép anyjában, a mint a csillogó csipkéket, a puha selymet, mit a felsőruha takar majd el, felöltötte; Madelaine azt képzelte csendes bámulatában, hogy mindez a fény, mit mások szemei elől elrejtene, egyedül az ő gyönyörűségére van szánva; szívében mondott köszönetet anyjának, hogy kedvencz színeit választotta: a zöldet, a mályva színt, a halavány, elmosódó rózsaszínt, mik igéző karjait, gyönyörű vállait övezve, a legszébbé tették.

Valóban szép volt Villeroy asszony, s a mi fő, fiatal is. Őt látva senki sem hitte volna el, hogy anyja egy tizenhat, nemsokára tizenhét éves leánynak.

Igaz, régen történt. Voltak pillanatok, mikor önönmagától kérdezte, hogy csakugyan ő szülte-e ezt a nagy leányt. Mennyi izgalom, mennyi álom, mennyi való keresztezte azóta életútját!

Pedig szerette Madelainet asszonyi utógondolat nélkül; nem öregbítette az a tudat, hogy ily nagy, tőle sok tekintetben elütő leánya van; egy kis, kedves, odaadó barátnőnek tekintette. Az anya érzelmei könnyen kihalhattak Villeroy asszony lelkéből, hiszen Madelaine ugyyszólván, még kis baba volt. Korán komoly lett ez a kis szőke, jó, szelíd teremtes; nyolcz éves korában tizenkét évesnek nézett ki s mikor más gyermekek még a játéknak élnek, ő már akkor egyéni benső életet teremtett magának. Bár mindig kész volt feleletével, hallgatag volt, nem kérdezősködött; mintha tekintetével fogta volna fel a lét nyilvánulásait és tekintetével fejezte ki leggyakrabban gondolatait.

Anyját imádta bájaiért, szépségéért, azért a varázssért, mely egész valójában kisugárzott; de csak atyja dicsekedhetett hallgatag hizelgéseivel; szabad idejét könyvvel, vagy kézimunkával kezében, atyja dolgozó-szobájának egy sarokjába huzódva töltötte, s ha Villeroy szomorúan vagy fáradtan felemelte fejét, szemei leányának kételkedően mosolygó tekintetével találkoztak, ki mosolygott és kész volt őt felvidítani, ha szükség volt rá, de eltűnt, ha atyja szórakozottnak, vagy gondolatokba merülve látszott.

- Valóban nem él eleget önmagának. Nem lesz soha önző, szokta atyja mondani, nem minden sajnálkozás nélkül.

- Jó lesz sajnálkozni fölötte - mondá neje csöndes iróniával, mely szép szürke szemeiben csillogott.

Mama bizonyosan nem jön! Egy közeli toronyóra már elütötte a hetet. Pedig ma az opera napja van és a mama, a ki annyira szerette a zenét, nagyon pontos szokott lenni, e napokon az ebéddel sem volt szabad várni...

Villeroy jöttét két csengetés jelezte. Madelaine a lépcsőhöz szaladt; szülei valószínűleg együtt jönnek haza.

Nem, csak atyjának hangját hallotta; a selyem nem suhogott, a ruha gyöngydíszje sem csörgött, mely jelezte volna az elkésett fiatal asszony gyors lépteit.

Madelaine a nyugtalanság egy nemével nyitotta fel anyja szobájának ajtaját. Könnyű, borzongást érzett végig futni a testén.

A rendes szokástól eltérőleg a szoba sötét volt! a gáz a hármastükör egyik oldalán kékes lánggal égett; a kereveten nem volt ruha; az est toalettjéhez semmi sem volt kikészítve...

Madelaine felcsavarta a homályosan égő gázlángot: ez a homály összeszorította szívéét. Amint megfordult a kis íróasztalon egy fehér bélyegtelen levélborítékot pillantott meg; gépiesen olvasta el a címet. A levél nem Villeroy asszonynak, hanem Villeroy úrnak volt címezve.

- Milyen ügyetlen ez a szolga! - gondoló Madelaine; - idehozta az apámnak címzett levelet s tudja isten mily sürgős a felelet.

Még egyszer elolvasta a címet.

- Mennyire hasonlít ez az írás a mama írásához?

Miért remeg folyton Madelaine?

- Azonnal papához viszem.

Lassan lement a lépcsőn, tekintetét a tornác ajtajára szegezve, folyton várta a csengető hangját, melynek meg kellene szólalnia, azután csalódva, a dolgozó-szoba ajtaján félénken kopogtatott.

- Jó estét atyám, - szólt belépve, - ime egy levél számodra. A mama íróasztalán feküdt. Bizonyára az inas tévedett.

Beszéd közben fejét atyja mellére hajtotta, várva a megszokott csókot: a levelet az íróasztalra téve, körül karolta Villeroy nyakát, megcsókolta, azután visszavonult, félre fordította fejét, hogy atyja háborítlanul olvashassa a levelet.

Egy váratlan mozdulat, egy elfojtott szó, majdnem egy kiáltás... Madelaine atyjához futott. Atyja állva maradt, de mind két kezével az asztalba fogódzott egészen meggörbülve, mintha egy rettenetes teher ellen küzdene, mely agyonnyomja, de akaratát le nem győzheti. Arcának vonaglása árulta csak el kínjait.

- Apám! szólt Madelaine visszatartva lélegzetét.

E pillanatban magához tért és egy karosszékre ült, melyet leánya odatolt részére.

- Rossz hír, papa, szólj!

- Inkább meglepetés, - szólt, nem merve feltekinteni, - igen... a meglepetés...

Madelaine akaratlanul egy pillantást vetett a levélre, de rögtön elfordította tekintetét. Villeroy észrevette, kezébe vette a lapot, összehajtotta: de lánya már akkor elolvasta e szót «válás» és ez alatt anyja nevét. Anélkül hogy megértette volna a dolgot, érezte, hogy e pillanatban egész élete megsemmisül.

- Atyám, szólj, - mondá kérő, de hirtelen elváltozott hangon, - neked nagy bánatod van. Higgadt vagyok, megértek mindent, mindent elmondhatsz.

Villeroy leányára nézett. Csak tizenhat éves, oly gyenge, csaknem törékeny és nem lehetett megkímélve e csapástól. Az anya elutazott, elhagyta őket, nemcsak férjét, kit nem szeretett, de leányát is, kit szeretni látszott.

- Szegény gyermekem - mondá, mialatt az izgalomtól megkékült ajkai remegve alig bírták kiejteni a végzetes szavakat: - anyád unatkozott nálunk. Elment, hogy egy utazást tegyen.

Elhallgatott. Madelaine rátekintett és várta, hogy folytassa.

- Meg kell szoknunk, hogy egyedül éljünk.

A kérdésre, melyet leánya szeméből olvashatott: «Vissza fog-e jönni?» fejet hajtva, keserűséggel telt szívvel felelt:

- Nem tudom...

Egy halk kopogás az ajtón felrezzenté őket. Az inas lépett be s mesterkélt hangon mondá:

- Fél nyolczra van, a szakácsnő kérdezteti, hogy meg kell-e várni önagyságát?

- Tálaljon csak két terítékre, - felelt gyorsan Madelaine.

A szolga távozott, hallgatagsága szinte sértőbb volt, mint a kíváncsisága s Villeroy megérté, hogy cselédjei mindazt tudták, a mit ő nem is gyanított.

- Atyám, ebédelnünk kell, legalább tegyünk úgy, mintha ebédelnénk, - mondá Madelaine, vállára hajolva. - Közönyösnek kell mutatni magunkat, ugy-e bár?

Megértette-e! Ránézett, szinte megijedt, e hizelgő, okos, meggondolt szavak hallatára; könnyeit, jajgatását inkább természetesnek találta volna. De ő csendesesen, bátran tűrte a csapást, csak viaszsárga arczszíne mutatta az elfojtott izgatottságot.

- Uram, tálalva van, - jelenté az inas, feltárva a dolgozó-szoba ajtajának mindkét szárnyát.

Minő ebéd e széles nagy ebédlőben, a hol a két teríték oly szomorúan nézett ki a fényes gázvilágításnál. Tegnap még itt volt anyja csinosan, illatosan; a napközben hallott nevetséges dolgokat beszélte el, s fehér kis fogait mutogatva, nevetett. Madelainenek most jutott eszébe, hogy beszéd közben nem nézett sem atyjára, sem ő reá; csak önmagának beszélt, hogy saját hangjában gyönyörködjék. Különös, hogy tegnap este nem győzte eleget idézni az ujságokban olvasott és a látogatások alkalmával hallott szellemes mondásokat és elmés megjegyzéseket. Madelaine csodálkozott, hogy mennyi ujságot kellett a mamának aznap elolvasni s önkénytelenül felvetette magában a kérdést, hogy miért beszél anyja annyit, mikor apja egy szót se szól?

Gyorsan végeztek: az inas jól tudta, hogy ez az ebéd csak látszata egy ebédnek, mert a mint hozta, úgy ki is vitte az ételeket, mikben csak Madelaine villája keresgélt, ki olyan darabokat keresett, aminőket találni lehetetlen volt. Húsz percz alatt vége volt; apa és leány visszatértek a nagy dolgozó-szobába, a szolga pedig lement a cselédszobába, hogy ott elbeszélje, milyen arcot csinált az úr és a kisasszony.

Mikor bezárt ajtók mellett egyedül maradtak, a két elhagyott egymás karjaiba dőlt és mindketten közel voltak a síráshoz.

- Nem Madelaine, ne sírj, kérlek! - mondá apja halkán, még hevesebben szorítva őt keblére. - Ne sírj... nem tudnám elviselni.

Madelaine atyjára tekintett és látván őt egy óra alatt megtörve és megöregedve egy oly fájdalom által, melyhez hasonlót nem ismert, erőt vett magán és visszatartá a zokogást, mely már ajkain vonaglott.

Nem, nem fog sírni, legalább most nem; megvárja mikor egyedül lesz... És ő, mit fog ő majd tenni, ha már nem lesz mellette? Félt ettől a gondolattól.

Nyugodtan ült le mindegyik egy karosszékbe, oly érzéssel, mintha hallgatók nélkül egy üres teremben szerepelnének egy némajátékban; a foglalkozás nélküli vasárnapok, az esős délutánok unalmához hasonló érzés vett rajtuk erőt, mely csak fokozta kifejezetlen aggodalmukat.

- Eszerint, mondd, te nem hiszed, hogy vissza fog jönni? - susogta Madelaine, a tűzbe meresztve szemeit.

- Nem, leányom, - felelt Villeroy tompa hangon.

- És mégis, ha akarna?... Ugy-e bár te akarnád?...

Nem felelt semmit és Madelaine nem merte tovább kérdezni.

Hosszú ideig maradtak így együtt. Az inas behozta a hírlapokat, azután az esti postát. Villeroy íróasztala előtt ülve bontotta föl a leveleket, elolvasta, s közönyösen, csaknem gépiesen rendezgeté őket. Gondolatai másfelé röptek; ujjai csak megszokásból végezték munkájukat. A mély ráncz, melyet ezen 55 éves ember homlokára vésett az élet, pillanatonként még mélyebben bevésődött, mint egy fekete seb, és egyszerre oly öregnek, kopottnak és törődöttnek látszott, mint egy száz éves ember.

Az óra mutatója már fél kilencz felé járt, mikor a csengetyű hangja hirtelen megzavarta a csendet.

Az atya és lánya egymásra tekintve, összerázkódtak, Madelaine egy halvány reménynyel, Villeroy újabb félelemmel. Az ajtó feltárult s az inas jelenté:

- Chénerol Henri ur.

III.

Henri a legvigabb kedélyállapotban tért haza a Chénerol-palotába; a testgyakorlat ruganyosabbá tette izmait, az éles lég felkorbácsolta vérét, a kellemes találkozás vidám hangulatra gerjeszté, Madelaine társasága pedig gyöngéd érzelmeket keltett szívében.

A kis Madelainet, már gyermek korában ismerte, ezüstös, röpködő hosszú hajával, mely vékony, áttetsző, eszményiesen finom és könnyű fátyolként hullott szemeire és vállaira; mindig értelmesnek, jónak találta; jónak feltűnés nélkül, részvétteljesnek hivalkodás nélkül és nemeslelkűnek tolakodás nélkül, az elképzelhető legkedvesebb játszótárs volt, ki soha sem panaszkodott a fiúk pajkossága miatt, ki készségesen vállalta magára a felelősséget azon csintalanságokért, melyeket együtt követtek el, de a melyekért Henri bizonyára erős dorgálást érdemelt volna.

Valójában, mintha csak örök idők óta szerették volna egymást. Marguerite két évvel volt idősebb Madelainenél. A két család naponta találkozott. Chénerol és Villeroy régi jóbarátok voltak. Mivel Chénerolné fiatalon halt meg, a gyermekek eleinte Villeroynénál gyültek össze,

s később, mikor Chénerol egy pompás palotát építtetett magának, csakhamar a tágas termek, az óriási billard-szoba, a nagy erkély, mely a Parc-Monceau-ra nyílt, s melyről a kertbe lehetett jutni, lettek a játék színhelyévé. Marguerite nevelőnője ügyelt fel e multságokra, melyek gyakran zajossá váltak, mert Marguerite valósággal egy telivér szilaj kis csikó volt, fékezhetetlen és akaratos. Villeroy asszony örült e berendezésnek, mert ezáltal élvezhette a nagyvilági hölgy teljes szabadságát s mi sem zavarta a jól berendezett lakásának csendjét.

Marguerite fiatalon ment férjhez: nevelőnője untatta.

- Tudod papa, - mondta Chénerolnak a szerződés aláírásának napján, - mindent csak azért teszek, hogy szolgálatot tegyek neked; most legalább újra megnősülhetsz.

A meglepett atya ellenkezni akart.

- Lássuk csak, papa, - felelt a lázadó, - hiába mondod azt nekem, hogy te csak azért rendeztél be egy ilyen palotát, hogy ott Henrivel egyedül élj. Az ilyen óriási épület arra való, hogy fogadjanak benne és különben sem lehet engem rászédni. Ismerem gondolataidat. Ha majd miniszter leszel, - és ez nem tarthat sokáig, ugy-e? - te nem fogsz a miniszteriumban lakni, mert hát a miniszterség nem tart örökké és akkor ki kellene hurczolkodnod; a Chénerol-palota pedig megmarad, és ott lehet ünnepélyeket rendezni, előbb is, addig is, utóbb is! Látod felesleges előttem bármit is titkolni.

És Chénerol még sem nősült meg. Vajjon szándékában volt-e s a körülmények nem engedték, vagy önmaga hagyott-e fel tervével? Ezt senki sem tudhatta. A bálók után következtek a gyakori ebédek.

Mindazonáltal a szép palota nem szűkölködött vendégekben. Margit szépségének teljében, hóditó fiatalságával elnökölt azon a két, vagy három bálon, melyet atyja rendezett. De Chénerol özvegy maradt.

A legény-lakosztályt, a hol Henri járt fel s alá, gondolataival foglalkozva, tetszés szerint lehetett kibővíteni: mi sem volt könnyebb, mint egy-két szobával megtoldani s akkor ki akadályozná meg abban, hogy Madelainet oda vezesse? Atyja tulajdonképen nem állt elő komoly ellenvetésekkel: a fiatal kor, mely másnak szemeiben akadály lett volna, nem lehetett az egy oly embernél, a ki maga is huszonegy éves korában nősült. A vagyonnal is így állt a dolog: anélkül, hogy Chénerolhoz lehetett volna hasonlítani, Villeroy vagyoni körülményei elég jók voltak és Madelaine, mint egyetlen leány, szép hozományt fog kapni.

- Igazán nem tudom, - gondoló Henri, - mért vesztegetném a drága időt, holnap reggel beszélni fogok atyámmal... vagy ha nem megy el valahova, még ma este.

Az ebéd órája ütött és a fiatal Chénerol megtudta, hogy atyja ma nem fog otthon lenni.

Nem volt ez ritka eset. Henri vígan ült az asztalhoz, a holnapra gondolva, mikor Madelaine fog vele szemközt ülni... Ez a remény ízletessé tette az ételeket, jóvá a bort. Egy kitünő szivar még fokozta jókedvét és egy órai kellemes pihenésre készült, mielőtt öltözéket cserélne, hogy nővérét elkísérje.

Alig nyújtózott végig a dohányzó szoba kerevetén, egy levelet hoztak számára.

- A nagyságos urtól! - mondá az inas, a ki 15 év óta szolgálta apját. - A nagyságos úrtól a fiatal úrnak - ismétlé az inas, odanyújtván az ezüst tálcát.

- Hogy tudja maga azt Fülöp? - kérde Henri, a ki nehezen feltápaszkodott.

- A nagyságos úr maga parancsolta, hogy e levelet Henri úrnak átadjam.

A fiatal ember csodálkozva nézett a szolgára és átvette a borítékot; mielőtt felbontotta volna, Fülöp gyorsan visszavonult.

Kedves Henrim!

Egy esemény, melyet én nem óhajtottam, de a melynek a következményeit viselnem kell, készítet a távollétre, mely valószínűleg hosszabb ideig fog tartani. Tudom, hogy daczára fiatalságodnak, ügyeink vezetését aggodalom nélkül reád bízhatom. Iróasztalom kulcsát megtalálod könyvtáram harmadik polczán és szükség szerint használd az ott lévő iratokat. Te már férfi vagy és alkalmazni tudod majd magadat a körülményekhez. Öllelek, kedves fiam. Szerető atyád

Chénerol György.

Henri elolvasta elejétől fogva egész az aláírásig. Kezével végigsimította szemeit és újra kezdte az olvasást, mintha bizonyosan rosszul értette volna. Pedig nem tévedett. Meg volt rémülve, mint valami nagy csapástól.

Hirtelen felkelt és csengetett. Az agyában hirtelen keletkezett gondolat elviselhetlen volt. Fülöp belépett.

- Hány órákor adta át atyám ezt a levelet?

- Délután négy órákor.

- Mért nem adta át előbb, mért csak most?

- Az úr így parancsolta.

Henri gondolkozott egy perczig.

- Milyennek látta e perczben atyámat?

- Az úr olyan volt, mint rendesen.

- Nem mondott magának semmi különöset?

Fülöp habozott.

- Feleljen hát - mondta Henri, izgatott türelmetlenséggel.

- Az úr azt mondta, hogy el kell utaznia.

- Nem tudja hova utazott?

- Az úr ezt nem mondta.

Henri érzé, hogy nem kellett volna kérdezősködni.

- Jól van - mondá, - köszönöm.

Fülöp a küszöbön állt már, mikor visszahívta.

- Nem tudná megmondani, kik voltak itt nála?

A szolga néhány jelentéktelen személyt nevezett meg.

- Más nem volt?

Fülöp habozott.

- Nos? - sürgeté Henri.

- És még Villeroy asszony.

- Villeroy asszony?

- Igen uram. Előbb Rodange asszonyt kereste, de mert ő nem volt itthon, az úrhoz ment be, a ki még akkor nem távozott hazulról.

Henri gondolkozóba esett.

Villeroy asszony néha ellátogatott a palotába, ha férjétől Chénerolnak, vagy leányától Margueritnek hozott izenetet, néha meg csak azért, hogy Henrinek mondhasson egy pár szót. De ez nem okozhatta atyjának váratlan elhatározását.

A szolga néhány pillanatnyi várakozás után távozott és Henri gyötrelmes sejtelmek közt maradt magára, melyek pillanatról-pillanatra növekedtek. Hirtelen a könyvtárszobába sietett, megkereste az íróasztal kulcsát s felnyitotta.

Itt minden a legnagyobb rendben volt. A papirosok rendezve vászon tokban, a számlakönyvek egész a mai nap reggeléig lezárva.

A fiatal ember az utolsó fiókot húzta ki: a revolver eltűnt.

Aggodalma tetőpontját érte el, minden tagja remegett, anélkül, hogy érezte volna; egy pillanatig a kulcson tartotta kezét s még gondolkodni sem mert.

Most világosság támadt lelkében. Valószínűleg Villeroyné asszony volt az utolsó, ki Chénerolt távozása előtt látta; talán ő tud valamit?

Villeroy atyjának legjobb barátja volt, ha a titok alatt valami ismeretlen szerencsétlenség lappang, úgy ez a jóbarát segíthet legbiztosabban. Esetleg jó tanácsot is adhat.

Rögtön szaladt Villeroyhoz.

IV.

Belépett a szobába, a nélkül, hogy körültekintett volna. Csak saját gondolataival volt elfoglalva.

- Bocsánatot kérek, hogy ily órában jelentkezem - mondá, - de most tudtam meg valamit, ami nyugtalanít.

Villeroy sajtószerű kutató pillantást vetett reá. A fiatal ember nem vette észre, Madelaine előlépett a homályból s közeledett, hogy óvatosságra intse; lázasan szorítá meg kezét és folytató:

- Atyám most utazott el s nem mondta meg, hova megy, azt sem, hogy meddig marad távol. A számomra hátrahagyott levél oly különös, hogy rettenetes feltevésekre ad okot. Fülöp azt mondta, hogy Villeroy asszony látta ma délután atyámat: azt gondoltam, hogy talán ő útbaigazítást adhatna.

Villeroy még egyre nézte, s e közben szemei mindegyre jobban beestek. Madelaine ott állt közöttük összekulcsolt kezekkel, lehajtott fejjel, azon aggódva, minő új szerencsétlenség fogja sújtani azokat, akiket szeret.

Meglepetve e némaságtól ott, a hol azt remélte, hogy rokonszenvet fog találni, Henri egy pillanatra elhallgatott.

- Ön nem hallott atyámról semmit? - kérdé habozva. - Semmi sem sejteti önnel ezt az elutazást, a melyet velem levelében közöl.

- Semmi, - felelt röviden Villeroy. Arcza halálsápadt lett.

- Nem tehetek jobbat, mintha a levelét önnek átadom... Ön nem tudja... - kiáltott végre fel, engedve nyílt természetének, melyet eddig a tisztelet tartott korlátai között, - nem, ön nem tudhatja mit szenvedek én, s mitől félek én... szegény atyám valami fájdalmat rejtegetett, valami szerencsétlenséget, a mit én nem ismerek. Talán tönkre van téve.

- Nem! - szólt Villeroy ércztelen hangon.

- Nem? - kérde Henri meglepetve, - tudja ön ezt? biztos ön e felől?

A levelet az íróasztalra tette. Madelaine atyja lassan felemelte, elolvasta s azután visszaadta.

- Madelaine, hagyj magunkra - szólt.

A leány könnyörgő pillantást vetett atyjára, aki halotthalványan, arcának kínos kifejezésével oly ijesztő volt, hogy nem merte tovább háborgatni. Zajtalanul siklott végig a szőnyegen és kiment.

- Uram, - mondá Villeroy kifejezéstelen hangon, - az ön atyja megszökött az én feleséggel, mint egy tolvaj, mint egy gyáva.

- Oh Villeroy úr, - sóhajtott Henri, kezébe rejtve arcát, - Villeroy úr!

A megsértett férj magához tért.

- Nem volt igazam, - mondá, - ez nem az ön hibája.

Elfordult, hogy ne láthassa a fiatal emberben, kit szeretett, halálos ellenségének fiát.

- Nem az ön hibája, - kezdé újra, - ön semmit sem tud, különben nem jött volna ide.

- De ön uram, ön sem tudott semmit, hogy engem ide bebocsátott?

- Tudtam, hogy nőm elutazott, hogy elhagyta lányát, már nem magamról beszélek. De reméltem, hinni akartam, hogy egyedül utazott. Csak öntől tudtam meg annak a nevét, aki...

- Villeroy úr! - ismétlé Henri oly fájdalmas hangon, hogy a megsértett férj elhallgatott.

- Ne féljen semmit, - kezdé egy pillanat múlva, leírhatlan keserűséggel, - az ön atyja nincs tönkretéve, ő nem sajnálatraméltó, nem fog öngyilkos lenni... Én sem fogom megölni... Ugy-e meg van nyugtatva? Hagyjon most magamra.

- Villeroy úr, - mondá Henri halkán, - atyám után önt szerettem legjobban, önt tiszteltem legjobban. Ha tudná, minő fájdalmat érzek Madelaine miatt, ön miatt.

Villeroy félre fordítá fejét.

- Nem tudom elmondani, - szóla Henri halk hangon, - de inkább szerettem volna meghalni, igen, meghalni rögtön, minthogy ezt megérjem. Ugy-e, hisz nekem? Szívem vérzik.

Azután elhallgatott.

- Ismétlem, ez nem az ön hibája. Távozzék, fiatal ember.

Henri még szeretett volna mondani valamit, de nem tudta mit. Lassan, megszégyenülve, megalázva, úgy mint még soha életében, fordult meg és távozott. Mikor a palota ajtaja becsapódott utána, azt hitte, hogy az utcába befalazzák, mint egy sírba.

V.

Villeroy magára maradt, kivette tárczájából felesége levelét és lassan átolvasta. Csalódhatott s azt hihette, hogy egyedül utazott el: hányszor fenyegette már ezzel a szeszéllyel, s minő nehezen tudta rábirni, hogy ne tegye meg. Régi veszekedés volt ez, a szabadság utáni képtelen vágy, mely házasságának első évében hatalmába ejtette. Tizenöt év óta azon fáradozott, hogy e vándor-madarat fészkéhez szoktassa. Nem a képviselői mandátumának terhei alatt öszült ő meg: a mindennapi, szakadatlan, néma küzdelem ez asszonyával, ki őt nem szerette, aki még inkább gyűlölte a bilincset, mint a férjét.

Szerelem nélkül ment hozzá; de hát miért gyűlölhette? Nem volt vagyona; nemcsak a jólétet szerezte meg neki, hanem a fényt is; imádta, szeszélyei parancsok voltak neki; ő egyedül csak azt kívánta tőle, hogy boldognak láthassa. Három éven át azt hihette, hogy meg lehet elégedve; a nő csakhamar hozzászokott az önzés, a pénz örömeihez; a gazdag kelmék, a díszes butorok, és a virág, mit minden időszakban megszerezhetett, illettek a bájos szépséghez; elragadó keretül szolgáltak neki. És egyszer csak fellázadt; a reá kényszerített szerelem terhére lett. Visszakövetelte szabadságát és nem kért egyebet csekély járadéknál, mely néhány ezer frankra rúg.

Villeroy még most is érzé testében a borzongást, mely megfagyasztotta véré, mikor egy szép májusi reggelen, egész nyugodtsággal, neje e hadüzenettel meglepte. Tehát semmi sem tudta őt lefegyverezni? Sem a dédelgetés, sem a gyengédség, sem az anyaság? Távozni akart. Messze ő tőle. Ezt végre megértette volna, de távol leányától?

Eh! Istenem, igen! Nem igen akarta leányát magával vinni; készségesen hagyta őt atyjának gondjaira. A mit kért, az az volt, hogy ne érezzen akadályokat, kényszert, hogy ma itt, holnap ott lehessen és a mi fő, távol férjétől, ki terhére volt; őszinte volt és nem titkolt el semmit.

Villeroy elkényeztetett gyermekként kezdett vele bántani, és határozottan kinyilatkoztatta, hogy e szeszélyt nem fogja komolyan venni. Alig volt húsz éves: talán nem is tudta, hogy mit akar?

A fiatal asszony engedett legalább látszólag: néhány éven át játszotta a kis mamát, látogatásokat tett, bálókba járt, a színházban is megelégedettnek látszott.

Mikor férje azt hitte, hogy a veszély távol van, újra előállt tervével, csak hogy most már sokkal merevebben, sokkal keserűbben, készen a válaszszal, felfegyverkezve az érvek ellen, megerősödve az élet tudományával, mit első kísérlete óta szerzett magának. Az elválás törvényét meghozták; fel akarta használni.

Most már valóságos harcz volt ez, mely több hónapon át tartott. Villeroy meggyőződhetett arról, hogy felesége elhatározásában az ő személyének semmi súlya sem volt. Ekkor a gyermek nevében kezdett érvelni.

- Ön jobban fel fogja nevelni, mint én, - felelt Clotilde.

- De a világ?

A világ, igen ez érv volt; a világ becsülése nélkülözhetetlen volt e nagyvilági nőnek. De ha két rossz között kell választani, inkább kitenné magát a világ rágalmozásának, mint megmaradni a gyűlölt férj feleségének.

Hogy kieszközölje maradását, az apa feláldozta magát; különválva éltek, csak a látszatot mentették meg és Madelainének megmaradt a szép mama, frisebb, szebb, elegánsabb, mint azelőtt.

Villeroy dühvel kereste azt az embert, kit felesége szeretett; mert szeretnie kellett valakit; e nélkül magyarázatot nem tudott találni.

Nem, senkit sem szeretett; hosszas, vég nélküli kutatás és puhatolás, kísérletezés után meg kellett erről győződnie. Neje nem szerette, ez volt az egész.

Azt hitte ekkor, hogy családjának békéje, méltósága meg van őrizve; és Clotilde vele szemben is ép oly szeretetre méltó volt, mint másokkal szemben; szép mosolyában, szabad szellemében ép úgy gyönyörködhetett, mint estélyeiknek vendégei, tánczosai s keddi látogatói. Neki is lehetett része a mindenki számára fentartott, elragadó kellemekben. Családi életük tiszteletben maradt. Ritka dolog, Clotilde nem bizalmaskodott senkivel, azt hitték, hogy a családi életük békés, s gyakran csudálkoztak e fölött, azt a hűs évet emlegetve, melylyel Villeroy idősebb volt feleségénél, sőt most már harmincz év különbség is látszott köztük.

A múlt tél végén Villeroy asszony újra kezdte támadásait. És most nem hevesen; sértő szemrehányások, kegyetlen durvaságok nélkül: kifogástalan taktikával, hideg gyűlölettel. Az érvek megtörtek elhatározásán. A válást akarja s ezt ki is fogja eszközölni.

- Csak a becstelenség árán, - mondá Villeroy.

Erre nem felelt, de azzal vádolta férjét, hogy rossz apa.

Rossz apa ő, aki lemondott róla, lánya iránti szeretetből.

- Várja meg legalább, míg Madelaine férjhez megy, - szólt az érvekből kifogyva.

- És ha vén kisasszony akar maradni? - kérde Clotilde.

A férj nem tárgított. Clotilde nem beszélt többet: és a férj azt hitte, hogy most ismét befejezték a civódást, legalább addig, míg Madelaine férjhez megy. És végre Clotilde ma elhagyta.

- Ön kényszerített arra, amit teszek, - írta. - Bármilyen történjék, önmagát okozza csak. Most, ha van becsületérzése, bele kell egyeznie a válásba.

Sok homályos dolgot látott most tisztán; emlékezett, hogy Chénerol egyre ritkább vendég lett náluk; hogy a gyűlésen, képviselőházban találkozáskor, a helyett hogy karon fogva, félre vezette volna egy sarokba s ott vele elbeszélgetett volna, régi barátja csak néhány bensőségteljes, de rövid szót váltott vele...

- És mégis, ő nem csalt meg engem, - mondá Villeroy, - én jól ismerem: ő nem álnok, nem lett volna képes kezemet megszorítani s szemeimbe nézni... Ő szerette: elhiszem, most már tudom, de ártatlanok voltak; Chénerol nem mert volna!...

Az igazságot egész valójában látta: Clotilde legyőzte Chénerol ellenállását, mint azelőtt legyőzni akarta, de egészen más célból, férjének ellenállását.

- Ma hozzámert; rábirta a szökésre; ő nem is gondolt erre. A nyomorult nő...

Fölkelt s dolgozó-szobájában fel-alá járt. Clotilde csalása még gyűlöletesebbnek látszott neki; nemcsak hogy elhagyta férjét, de barátjától is megfosztotta őt. Gonoszságból tette ezt, vagy csak az alkalom vitte rá?

- Nem, nem gonoszságból, - gondolta Villeroy, kinek haragja hirtelen lecsendesült, - ő nem képes ily gonosz számításra; hanem Chénerol szép, külsőre fiatal... igen, ő fiatal: legfőlebb 43 éves, - és én öreg vagyok.

- Oh igen, öreg, - mintha a tükörbe nézte volna magát, - nagyon öreg! És ő soha sem szerette.

- Szegény Chénerol, nem tudja mit szerzett magának? Mennyit fog szenvedni, ha majd számot adhat magának.

Henri emléke keveredett gondolatai közé; mintha hallaná az aggodalom kiáltását: Villeroy úr! Villeroy úr! a ki oly szenvedélyesen kért tőle kegyelmet és keserőséggel telt szívét szánalom fogta el.

Lassan, egy öreg ember mozdulataival rendezte iratait, vette a kulcsot és felment a lépcsőn. Felesége szobájának ajtaja nyitva maradt; gondosan becsukta és leányához ment.

Lánya ágy mellett ülve várta, egyetlen gyertya mellett. Kebelére vonta, homlokra csókolt, mély, fájdalmas gyengédséggel.

- Meg kell nyugodnunk Madelaine, - szólt hozzá. - Anyád önakarataiból hagyott el minket, sorsot cserélve. Ő ide többé soha vissza nem jön.

A fiatal leány lehajtá fejét, mintha várta volna, hogy az igát nyakába tegyék.

- Ő akarta így, - ismétlé Villeroy. - Isten a tanúm, hogy én mindent elkövettem, hogy visszatarthassam. Ő a te anyád Madelaine: ne ítéld el. De én, gyermekem, esküszöm, hogy én nem hibáztam: szerethetsz utógondolat nélkül. Ha kevésbé szerettelek volna, az a mi megtörtént ma, tíz évvel ezelőtt történt volna meg. Irántad való szeretetből küzdöttem... nincs senkim, csak te szeresd öreg atyádat.

A lány térdre borult, míg az atya leült a székre, melyről leánya felkelt és együtt sírtak.

VI.

A bűnösök dél felé menekültek.

A szökés nem lévén előkészítve, Chénerol egész gazdagsága nem biztosíthatott volna nekik olyan kényelmes menedékhelyet, mint az első osztályú kocsiszakasz, a melyben egyedül voltak. Clotilde, a mennyire lehetett, oly kényelemmel helyezkedett el a párnák közt és aludt, vagy legalább úgy látszott, hogy alszik. Nyugodt arcán nem ült a gondnak egy vonása sem; finom bőre nem vetett ránczot, szemét gyermekded álmoság zárta le, arcának rózsája megőrizte bántatlan tisztaságát: oly friss, oly csinos volt, mint akkor reggel, mikor leánya jó reggelt mondott neki.

Chénerol csak néha-néha, lopva tekintett rá; elveszett a szeme a fekete éjszakában, melyet alig észrevehető hósávok pásztáztak, olyan dolgok tömegét látta, melyeket csak az ő lelke birt látni.

A feledékenység, az érthetetlen gyöngeség egyik pillanatában megváltoztatta életének egész rendjét. Vajjon hogy lehetett ez? - kérdezé magában.

Hogy szereti ezt az alvó asszonyt, az bizonyos, több mint egy éve, hogy szereti, oly szenvedéllyel, a mire soha sem tartotta volna magát képesnek. Mint csinos férfi, a ki tudott élni, anélkül, hogy korhely lett volna, elmés, a ki soha sem maradt adós a felelettel, jómódú, a ki biztosította vagyonát, melynek elvesztésétől nem tarthatott, mindenütt, minden társaságban sikert aratott. Az, hogy családapa volt, bizonyos takarékosagra szoktatta, a minek jó hasznát vette. Negyvenhárom éves lett, anélkül, hogy nevének halálán kívül valami komoly bánatot érzett volna, s ezt a bánatot is eltemette már régen. Már jó régen gondolkozott arról, hogy újra megnősül.

Egy este, midőn szép új palotájában nem rég férjhez ment leánya segítségével bált adott, hirtelen megakadt a szeme Villeroy-nén, aki akkor lépett be a terembe. Soha sem látta őt kivágott ruhában, hogy most egyszerre megvakította vállának látása? Tíz, vagy tizenöt

esztendő óta hetenkint legalább háromszor látta őt a hivatalos és nem hivatalos társaságokban, s ma mégis azt vette észre, hogy soha sem nézte meg eddig.

Annyira hatott rá a szépsége, hogy nem állhatta meg azt, hogy meg ne mondja neki. Az e fajta udvariasságok nem számítanak, ha egy barátunk feleségének, ugyyszólván barátnőnknek mondjuk; egyszerű udvariasság az egész. Mikor beszélt vele, észrevette, hogy nemcsak nem nézte meg jól eddig, hanem még nem is ismerte őt. Semmit sem tudott róla, nem ismerte ízlését, szellemét, nem tudta, mi az, a mi neki nem tetszik. Jelentéktelen csinos asszonynak tartotta, csak a mikor szemben állt vele, akkor ismerte meg, hogy olyan asszony, a ki tisztában van magával, a kinek van akarata, a ki okoskodik, tud szeretni vagy gyűlölni... S heves vágya támadt, hogy behatoljon lelkébe.

Ha Clotilde nem lett volna legjobb barátjának felesége, talán tartózkodott volna e késői és veszedelmes kíváncsiságtól; de most minden körülmény összejátszott, hogy kiforgassa okosságából: majdnem mindennap találkozhatott vele, aztán természetes rokonszenv fűzte őt a Villeroy-családhoz. Mindez egy-egy ürügy volt arra, hogy tovább folytassa tanulmányozását. Nemsokára meggyőződött, hogy Clotilde egészen más bánásmódot használ vele, mint többi ismerőseivel szemben; az ő számára tartja fenn gondolatainak gyöngédségeit, hozzá intézi bizonyos mosolygásait. Mindezt a kaczeróság legkisebb árnyalata nélkül.

Nagyon hízelt a Chénerol önszeretetének, s hálásnak mutatkozott érette. Egyszerre csak Clotilde hirtelen megváltozott. Vége volt annak a csevegésnek, melylyel elárulta belső természetét, vége volt a hő pillantásoknak, a rejtélyes mosolygásoknak; a régi ismeretsséggel járó közönséges udvariasságon kívül semmivel sem tünteti ki őt.

Chénerolt ingerelte ez. Lelkiismerete semmi, de semmi szemrehányást sem tett neki. Duzzogott, azután megpróbálta, hogy jó fogadtatásra találjon, de nem sikerült; erre megint megharagudott, majd meg minden ok nélkül szakított egy kisasszonnyal, aki semmi okot sem adott rá, legalább ő nem tudott róla. Mikor ez megtörtént, pár napig igen rosszkedvű volt, míg csak egy reggel észre nem vette, hogy szerelmes Villeroynéba, szerelmes az örülésig.

Kegyetlen időszak volt ez életében. Chénerol igen becsületes fiú volt, a nélkül, hogy túlhajtotta volna a becsületesség fogalmát; ép oly kevésbé gondolt arra, hogy elrabolja Villeroytól a feleségét, mint nem gondolt arra, hogy elvegye az erszényét. Rögtön elgondolta, hogy most kötelessége kivenni fejéből Clotildeot; kerülnie kell, hogy ne lássa, okot kell erre találnia. Az ok egy kevés pénzébe és barátainak néhány csipős élczébe került; mert ez az ok kurta ruhát viselt és ép oly kurta szabású volt az erkölce. Csakhogy hamar kielégíthette az erkölcsiséget, mert az egész csupán a haragos ég villámlása volt. Az első alkalommal, hogy Clotilde egyedül fogadta kis szalonjában és megkérdezte, miért nem látogatja most őt, a kétségbeesés őszinteségével válaszolá:

- Azért, mert szeretem önt, jól tudja!

A nő semmit sem szólt. Tehetett-e volna okosabbat, midőn ilyen esztelenséget lát?

Bocsánatot kért az asszonytól, esküdözött, hogy hallgatni fog, azután elutazik; utazni fog soká. Szerencsére választói kihagyták, Villeroyvel együtt, ugyanazon okból; most szabad, mehet...

- És mi lesz velem? - mormogá Clotilde.

Ránézett. Két kövér könnycsepp gördült az ifjú nő halavány arczára, melyen semmi máz sem volt, még ártatlan rizspor sem. Mit tehetett volna egyebet, mint hogy leszárítsa ajkaival ezeket a gyöngyöket?

De az örültség rohama csak egy pillanatig tartott, viaszszökkent rögtön az ülőkére, szemben véle s megújította ugyanazt az esküt. Szeretik egymást; ez szerencsétlenség. De becsületesek maradnak, nemde? Ez nemes, érdemes cselekedet lesz valóban, joguk lesz vele büszkélkedni. Clotilde kissé izgatottan mondta, hogy jó lesz, összekulcsolt kezekkel hagyta helyben, aztán elváltak.

Ezt a nemes szenvedélyt megőrizték azalatt az idő alatt is, hogy Villeroynak mintegy két hétig Chénérónak pompás burgundi birtokán vadászott. A szerelmes Clotilde, oly közel látván barátját, mindinkább becsülni tanulván lelkének nemességét és értelmességének előkelőségét, még erélyesebben megszilárdult abban az eltökéltségben, hogy becsületes marad. Mikor visszatért Párisba, Chénérol teljesen föl volt fegyverkezve a harczra.

Ámde ennyi erény megérdemelt egy kis jutalmat. Meglátogatta Villeroynét s egyedül találta. Észrevétlenül, mintegy szokásból, egymásba fonták kezüket, amint olyankor tették, a mikor senki sem volt közelükben. Chénérol nem bírta méltatni azt a közmondást: nem jó a tüzzel játszani! Mielőtt megérkezett volna az új év, örülni, fejeveszetten szerette Clotildeot, vére lángolt, s minden, a mit magától követelhetett, csak annyi volt, hogy megelégedett azzal, hogy ne találkozzék Clotildedal egyebütt, mint nyilvános társaságban. Mikor ennyire jutott az ember, akkor már viszik az események; az ember nem ura többé magának. A Chénérol-palota a Monceaux-parkra nyílt; a Villeroyné palota a boulevard de Courcellesen állt; Villeroyné szalonjának kis ablakából látta egy este, hogy barátja ide-oda bolyong a parkban a villamos lámpák fénye mellett. Mint egy ifjú, úgy nézdegélte imádottjának ablakait, azzal ámitván önmagát, hogy friss levegőre ment ki. Másnap délután három órakor Villeroyné látogatta meg. Tudta, hogy egyedül lesz.

- Tegnap láttam önt sétálgatni, barátom. Elviselhetetlen az ilyen élet. Ön nem hagyhatja el Párist, ez bizonyos. Nekem kell hát elhagynom...

Mikor Clotilde kilépett a palotából, már szükségessé vált szökésük.

- Clotilde nem tartozik azok közé, - mondta ő, - a kik emelt homlokkal lépnek megcsalt férjök elé.

És a mi különös, valósággal így gondolkozott. A furfangosság keverékébe, a nagyravágyás komédiájába, mely e rejtélyes asszonyt vezette, belevegült az őszinteség és az igazság egy szemecskéje is; bizonyos, hogy elviselhetetlen fájdalom lett volna most rá nézve, hogy szembe nézzen férjével és megcsókolja leányát.

Eltökélték tehát, hogy még az este elutaznak. Villeroyné hazament, hogy egyet-mást magával vigyen és megírja a levelet Madelainének, melyet annak meg kellett találnia. Chénérol is elrendezte ügyeit s a lyoni pályaudvarban találkoztak, nem azért, hogy a gyorsvonatra üljenek, melyen sokan rájuk ismerhettek volna, hanem hogy a közönséges személyvonaton utazzanak, a melynek lassúsága szolgált első vezeklésül.

Miután emlékébe idézte ezt a történetet s látta, hogy kikerülhetetlen volt ennek megtörténte, egy pillantást vetett az alvó Clotildera.

Sokáig vágyódott rája. Most az övé volt; megtarthatja. Csakhogy ennek a kalandos esetnek nem lehet közönséges megoldása: Villeroyné kénytelen lesz beleegyezni a válásba és akkor ő elveheti Clotildeot. Vajjon nem akart-e már úgyszólván régebbi idő óta megházasodni? Hol talál szebb asszonyt, hol talál olyant, a ki jobban be tudja tölteni a háziasszonyi tisztet?

Kétségtelen, hogy a válás egy kissé boszantó dolog lesz; de hiszen idővel mindent felejt az ember s Párisban gyorsan repül az idő. Ki fog emlékezni három-négy esztendő múlva erre a kalandra? És négy év múlva bizonyosan miniszter lesz. Most az a fő, hogy távol tartsa magát

minden fölösleges lármától. Ismeri Villeroyt; ő bizonyára nem fogja keresni azt. Holnap mindent elintéz egy okos és tapintatos magyarázattal; nyugodtan alhatik.

Mind a mellett nem birt aludni. Nehezen viselheti azt a gondolatot, hogy most, ebben a perczen egy régi barátjának megvetése súlyosodik rája, s hiába tesz akármit, nem űzheti ki ezt a gondolatot fejéből.

Mentől tovább mennek bele az éjszakába, annál idegesebbé teszi az álmatlanság, a kocsi rázkódása és ennek a fájdalmas gondolatnak uralma.

Aztán, hogy mintegy megvédelmezze magát lelkiismerete ellen, így szólt magában:

- Még sem történt volna, ha tegnap nem jön el hozzám.

Ebben a pillanatban Clotilde felnyitotta a szemét, mintha kitalálta volna, min gondolkozik Chénerol, a ki kezét zsebébe téve, szemöldökét összeránczolva, mereven nézett a kocsinak egyik sarkába, a hol különben semmit sem látott.

- Georges, - mondá rendkívül tiszta, dallamos hangon, - nem alszik ön?

Clotilde mosolygott, a nélkül, hogy a fáradtságnak, vagy a bánatnak legkisebb árnyéka jelentkezett volna az arcán. Szemében és nyitott ajkain a legélénkebb szenvedély ragyogott. Chénerol is csak ingatag halandó volt: megfeledkezett lelkiismerete furdalásáról.

VII.

- Ugyan Henri, az lehetetlen! Álmodol; beteg vagy!

Marguerite, a ki egy crème-köpenykében volt, melynek szövetét majdnem teljesen elburkolta a csipke meg a szalag, dühösen piszkálta a tüzet hálósobájában, a hol bátyját fogadta, a ki csak az imént kelt föl.

- Olvasd! - szólt a fiatal ember kurtán, odanyujtva neki atyjának levelét.

A leány átvette a levelet, olvasta s megrázkódott haragjában. A fiatal ember pedig csöndesen visszavette a levelet, gondosan összehajtotta és zsebébe csusztatta.

- Egyetlen szóval sem említ engem, - mondá a leány, elfordítván fejét.

- Hallgass rám Marguerite! Az igazat megvallva, nem tudom, miért neheztelsz e miatt. Az ilyen pillanatban bizonyára oka volt arra, hogy ne gondoljon egyébre, mint a legsürgősebbre.

- És mi az a legsürgősebb a te felfogásod szerint?

- Ügyei! - válaszolt Henri komolyan.

- Ügyei. Ah, igen, ügyei!

A leány ledobta a piszkavasat és idegesen dobogott lábával a kandalló rácsán.

- Szép dolog! Szép dolog! - szólt szaggatott mondatokban, mintha rossz kedvében késsel aprózgatta volna a szavakat. - Nem kell sajnálni a papát! Bizonyosan elintézi a dolgát, ha már elkövette ezt a csínyet. Megszökni egy asszonynyal! Esztelenség, valóban. Nagyon illő dolog, mikor az embert Chénerolnak hívják, politikus, párisi celebritás... Nagyon illő dolog!

- Marguerite! - szólt Henri, szemrehányó hangon.

- Nos mi az? Mivel az atyám? Nos, éppen azért vagyok ilyen mérges. Ha más lenne, vajjon mit törődném akkor vele? Mivel hogy az atyám, hát imádjám talán minden gyöngeségét? Pompás helyzetbe hozott a világ előtt, mondhatom. És éppen ma este vacsorálunk a városban... Eh! Azt fogom írni, hogy beteg vagyok...

Fölkelt és hevesen felkapta írókészletét.

Henri megfogta a kezét.

- Ugyan, kérlek, húgom. Az bizonyos, hogy nagyon súlyos helyzetben vagyunk, de éppen azért nem szabad könnyelműen cselekednünk. Hol van a férjed?

- Nem tudom. Hány óra van?

- Tizenegy.

- Valahol a házban kell lennie. No, szép hírt tudathatok vele. Hallhatok majd bölcs intelmeket, mielőtt még két hetet értünk volna.

- Magamra vállalom, - felelt Henri minden megindulás nélkül. - Meg akarsz hallgatni?

Marguerite vállát vont a visszaült alacsony székére.

- Először is, én csak azt mondtam neked, hogy atyám hirtelen elutazott. Ebből te rögtön azt következtetted, hogy egy asszonynyal ment el...

- Talán nem volt igazam? - válaszolt Rodangené.

- Nem mondtam; csakhogy semmi sem jogosít föl bennünket, vagy bárkit arra, hogy ezt akár hangosan, akár halkán hirdessük.

- Ah, ugyan! Ez aztán pompás dolog. Egy asszony... egy esztelenség...

- Marguerite, ez nem esztelenség, - szólt Henri, megsértve érezvén szerelmét, a melyet Madelaine iránt érzett.

- Te talán ismered? - kérdezte az ifjú asszony, a legőszintébb csodálkozással fordulván a bátyja felé.

- Nem szükséges őt ismernem, hogy bizonyíthassam azt, hogy ebben semmi dőreség nincs, - mondá Henri olyan okossággal, a minőre nem hitte volna magát képesnek az előbb, - egy olyan nő, a minőt te gondolsz, nem kereste volna annyira a titokzatosságot; atyám pedig nem jutott volna zavarba, hogy minő ürügy alatt készítse elő utazását.

- Ej, bátyám, csak nem fogod elhitetni velem, hogy a kérdésben levő asszony szent és méltó a legnagyobb tiszteletre? Ha ilyen lenne, bizonyára nem utazott volna el.

Henri hallgatott. Mit felelhetett erre?

- Én majd elbánok ezzel a szép asszonynyal. Először is meg fogom tudni, kicsoda. Ez nem nehéz. Aztán...

- Marguerite, te nem fogod ezt megtenni! - szólt a fiatal ember tekintélyesen. - Fél óra óta beszélsz már úgy, mintha gonoszlelkű volnál, pedig tudom, hogy nem vagy az. A meglepetés... a harag... No de ez elmúlik. Ámde a gonoszság... Te nem akarhatod ezt!

Az ifjú asszony még mindig duzzogva, de már nyugodtan térdére könyökölt s kezére támasztotta állát. Nagy köncseppek gördültek csipkéire.

Henri fölkelt és megölelte őt.

- Kedves húgom, - szólt. - Te jó és okos leszel. Érdeünkben van, de nagyon, hogy ne csapjunk zajt a dologból. Sőt még az is érdekünkben áll, hogy az illető hölgy egykor visszatérhessen a társaságba, a nélkül, hogy gyanúba fogná valaki...

Marguerite kérdő tekintetet vetett Henrire.

- Valóban úgy van, - folytatá Henri. - Szükséges lesz hallgatnunk, hogy a mi hibánk miatt ne váljék bilincscsé az atyánkon ez a kötelék. Ismered őt jól s tudod, hogy soha sem hagyna el egy olyan asszonyt, a ki miatta vesztette el magát...

- Istenem, Henri! Hogy jutott mindez az eszedbe?

- Egész éjjel nem hunytam le a szememet. Sokat töprenkedtem a dolog fölött. Nos, mi semmit sem fogunk mondani; semmit sem tudunk. Azt mondjuk, ha kérdezik: atyámat bizonyos ügyben hirtelen elszólították a vidékre. Biztos lehetsz benne, hogy nem fog sokáig várni bennünket levelével; kíváncsi lesz arra...

- Mire?

- Hogy mit beszélnek itt róla, akkor aztán meglássuk, mit kelljen tennünk. Ma este elmégy ebédelni, ha csak Rodange másra nem tökélné el magát; de remélem, meg fogom győzhetni. Olyan természetes arcot fogsz ölteni, a milyen csak lehetséges. Különben is, tudod, ez nem tartozik rád; atyánk a maga ura, nemde?

- Oh, bizonyára. Hanem azért meg fog fizetni az a nő, ha valaha utolérhetem. Ismered őt Henri? Mondjad, igazán ismered őt? Talán én is?

- Hagyd békén a boldogtalant; eléggé meg van büntetve. Hiába unszolsz, ha tudom is a nevét, nem fogom neked megmondani.

- Oh, megtudom én nélküled is.

Henri érezte, hogy elhagyja bátorsága. Húga nem volt rosszlelkű, de kissé könnyelmű s hamar eljárt a szája. Villeroy és Madelaine anyjának becsülete tehát egy oktan lépéstől, egy véletlenségtől, esetlegességtől függ...

- Marguerite, kérlek, ne mondj semmit, ne igyekezzél semmit sem megtudni; majd én tudakozódni fogok s elmondok neked mindent, amit megtudok.

- Igazán?

- Biztosítalak róla. Meg akarod fogadni becsületszavadra, hogy semmit sem fogsz beszélni, de egyáltalán semmit, a míg vissza nem jövök?

- Hát olyan komoly dolog? - kérdezte az ifjú asszony, aki most egyszerre tudtára ébredt a dolgok drámai valóságának.

- Igen, nagyon komoly, sőt annyira komoly, hogy valakinek a halálával végződhetik.

Ajkai reszkettek. Villeroy megigérte neki, hogy nem öli meg sem a feleségét, sem mást, de nem beszélt önmagáról, s ez a gondolat gyakran megreszkettette őt ez éjjel.

- Nem hittem én, nem tudtam én, - dadogá Marguerite, fejét lehajtva. - Nem fogok semmit sem szólani. Becsületszavamat adom rá, bátyám.

Megszorította őszintén és szilárdan bátyja kezét. Marguerite kissé elkényeztetett gyermek volt, becézte az atyja, a ház minden barátja, maga Henri is; de jó, becsületes, igazszívű gyermek volt.

Henri ezután fölkereste sógorát. Boszankodott, hogy közölnie kell vele ezt a kellemetlen hírt, de eltökélte, hogy inkább ő közli, minthogy ráhagyja az ideges és indulatos Margueritera.

Rodange higgadt fej volt; azok közé tartozott, akik szeretik a mulatságot, a nélkül, hogy tovább engednék magukat ragadtatni, mint maguk akarják, akik soha sem haragusznak, akik soha sem fogadnak a versenyen más lóra, mint a melynek nyereséről meg vannak győződve. Az ilyen ember különösen nevetségesnek és képtelennek tarthatta egy regényes kaland elbeszélését.

- Micsoda? Az apósom tette ezt? - kérdezte, mikor Henri elmondotta neki Chénerol váratlan elutazását. - Elutazott, anélkül, hogy előre tudatta volna? Remélem, rendben vannak az ügyei.

- Minden rendben van, - felelt a fiatal ember.

- Akkor hát nem komoly a dolog.

- Szerencsétlenségünkre, bizony komoly.

- Talán férjes asszonynyal ment el? Az ördögbe? És a férj üldözi?

- Nem.

- Akkor hát semmi sem fog történni.

Rodange körmeit nézte, melyek igen szépek voltak és így szólt:

- Ha így van, akkor nem volt érdemes elszöknie azzal az asszonynyal. Én mindig gyanakodtam, hogy ipamban van valami szentimentalizmus. Sokkal hosszabb hajat visel, mintsem illenék.

Rodangera nem lehetett ezt ráfogni, legkevésbé pedig azt, hogy szentimentális; de talán neki volt igaza, kiváltképen a földi élet kellemességei tekintetében.

- Mit fog most tenni? - kérdezte a higgadt ember.

- Egyelőre semmit. Várok és semmit sem mondok.

- Jól van. Értesült a dologról Marguerite?

- Beszéltem vele.

- Annál jobb. Nagyon helyesen cselekedett, hogy engem megkimélt ettől... Sirt?

- Keveset.

- Annál jobb. Nem marad nálunk reggelire?

- Köszönöm, nem. Sok dolgom van, még nem vagyok éhes. A viszontlátásra.

Henri megszorította sógora kezét és hazament.

Benne is meg volt egy szemecskéje annak a szentimentalizmusnak, melyet Rodange az apjában gáncsolt, mert mikor visszatért a palotába, szinte elrémült, hogy oly üresnek és sivárnak látta azt.

Tegnap óta semmi sem változott, de maga az a gondolat, hogy atyja messze van innen, s nem tudja, meddig fog tartani távolléte, s talán visszatérése fájdalmas és veszedelmes lesz, a jövő tehát telve van aggodalommal: terhes szomorúsággal töltötték el őt.

Nem tudta, mivel töltse el idejét. Gondolta, elolvassa az atyja írószobájában levő iratokat, miután atyja nála hagyta a kulcsot. Eddig nagyon keveset foglalkozott Chénerol vagyonával és ügyeivel. Szükségét érezte most annak, hogy azokat megismerje, s több óráig betűzte azokat a különben rendben levő dolgokat, a melyek közt azonban eddig idegennek érezte magát.

A nap nyugodni készült. Henrinek eszébe jutott, hogy el kellene mennie szokott sétájára, hogy mutassa magát azokon a helyeken, a hol rendesen megfordult. Bezárta az írószobát s ment öltözködni.

A küszöbön Philippe-vel találkozott, a ki zavarodottan rohant feléje.

- Villeroy úr az urunkkal akar beszélni, - szólt. - Mondtam neki, hogy az uraság utazik. Akar vele beszélni Henri úr? Villeroy úr ott fenn van a tekéző szobában.

- Megyek, - felelt a fiatal ember készséggel.

Két dologgal mindjárt tisztában volt: először azzal, hogy Villeroy tettetni fogja, hogy semmit sem tud barátja elutazásáról, a komornyik ellenben tudja ura elutazásának okát, s talán azt is, hogy hova ment.

Villeroy állva fogadta Henrit a tekéző teremben. Háttal állt az ablaknak. Henrit mély szánalom fogta el, mikor meglátta roskadt alakját. Huszonnégy óra alatt aggastyánná lett ez az ember.

- Azért jöttem, - kezdte halk hangon, miután könnyed fejbólintással viszonzta a fiatal ember üdvözlését, a ki nem mert közeledni hozzája, - azért jöttem, hogy megmentsem a látszatot... Ön megértett... A mi házunk mindennap érintkezett; ez nem változhatik meg egyszerre. Szükséges, hogy húga meglátogassa a leányomat, legalább egyszer pár nap múlva. Meg fogja neki mondani, nemde? Madelaine nem lesz otthon, jól értse meg.

Henri néma mozdulattal felelt.

- Azután - folytatá Villeroy - szükséges, hogy atyját értesítse elhatározásomról. Szükségtelen, hogy a törvény embereit beavassuk kalandunk bizalmasságába. Irja meg neki, hogy Villeroy-né megindíthatja a válópert ellenem; meg fogom neki könnyíteni; rögtön megyek valakihez, aki megadja a szükséges felvilágosításokat. De egy föltételt határozottan kikötök: Villeroy-nak tüstént vissza kell térnie Párisba, hogy elfoglalja helyét a házamban; mielőtt ott megjelen, én el fogok menni hazulról, erről biztosíthatom. A mint a válóper meg lesz kezdve, elfoglalhat ott egy lakosztályt s élhet egészen egyedül; mihelyt eldőlt a válópör, Chénerol el fogja venni. Nem akarok semmiféle botrányt, mely nem tenné ugyan lehetetlenné a házasságot, de mindenesetre megnehezítené. Megértett?

- Értem uram, - felelt Henri halkán. - Hogy van Madelaine?

Villeroy elfordította fejét s az ajtó felé tartott.

- Villeroy úr, - szólt megint a fiatal ember, - hogy van Madelaine? Kérem, mondja meg. Nem tudja uram, mennyire szeretem őt s mennyire tisztetem önt...

Az öreg megállt, mielőtt kiment volna.

- Madelaine sírt, de ő bátor leány; magába fojtja bánatát, hogy ne okozzon nekem gyötrelmet azzal, hogy boldogtalannak lássam; de azért szenved és sohasem fog megvigasztalódni. Azoknak, akiknek csak fantáziájuk kielégítésére van eszük, gondolniok kellene egy kissé azokra is, akiket elhagynak... Isten veled, Henri.

Meggörbülten, roskadtan ment ki, mint egy ledöntött fa, melyet folyvást korbácsol a tenger szele. A vihar, mely most érte, befejezte a megelőző tizenöt év munkáját; a fának gyökere már előbb meg volt támadva.

VIII.

Henri azonnal levelet írt atyjának. A nélkül, hogy magyarázatokba bocsátkozott volna, a melyek nehezek, vagy jobban mondva, lehetetlenek voltak, megírta neki az imént fogadott látogatást, lehetőleg, a mennyire emlékezetétől kitelt, Villeroynak saját szavait ismételvén. A komornyik nem mondta meg Chénerol címét, de nem tett ellenvetést, mikor Henri átadta neki a levelet, hogy eljuttatja kellő címére.

Bizony sokáig kereshették volna őket, a nélkül, hogy rájuk találtak volna. Pedig sehol sem voltak máshol, mint Marseillesben. Az évnek ebben a szakában nem kockáztathatták meg, hogy bárhol megszálljanak a Földközi tenger partján, mert okvetlenül találkoztak volna ismerősökkel. Ezért választották Marseillest, hogy minden árulástól mentek maradjanak.

A mig Villeroyné királyilag unatkozott a «Terminus»-fogadó egyik lakosztályában, Chénerol egy gőzyachtot keresett, hogy Egyiptomba utazzanak, a hol aztán el fognak menni a Nilus zuhatagaihoz, hogy így még jobban élvezhessék veszedelmes boldogságukat.

Fiának levele mélyen megzavarta. Először bizarr megindulást keltett benne keze írásának megpillantása, valami olyas polgári meglepődést, a milyent akkor éreznek a szülők, ha új esztendőkor megköszöntik őket. Nagyon hamar észrevette, hogy szökése mély árkot vágott közéje és gyermekei közé. Bármennyire könnyűvérű természet is volt ő, de tagadhatatlanul kitűnő apa; ha néha tréfálkozott is kötelességeivel, azért kitűnően teljesítette azokat, főleg pedig azokat, a melyek fiát illették.

Az a gondolat, hogy a fia megítélhetné, sőt ócsárolhatná, soha sem jutott eszébe. Kezében tartotta a levelet sokáig, anélkül, hogy föl merte volna nyitni; örült, hogy ujságot hall hazulról, de félt, hogy mit fog olvasni... Végre boszankodván gyávasága miatt, felszakította a borítékot.

- Kedves atyám! - Így kezdé Henri. Ez a három szó, mely pedig elég banálisan hangzott, elérékenyítette Chénerolt; hát hogyha csak egyszerűen így nevezte volna: atyám? Felbátorítva olvasta tovább a levelet:

Minden elrendezhető békésen. Nem lesz semmi kellemetlenség, nem lesz üldözés, nincs szó haragról, vagy boszúról; Clotilde férje elfogadta a válást. - Henri nem merte írni, hogy: követeli. - Nem kell hozzá törvényes vizsgálat, nem kell fájdalmas, vagy sértő vitatkozás... Villeroyn valóban jól viseli magát.

De az a lelkiismereti furdalás, melyet már kiűzött Chénerol a lelkéből, ugy belehatolt szívébe, mint a törzsúrás. Ha csak ezt akarta a megsértett férj, akkor sikerült a szándéka: hatott a döfés a távolságból. Egy hang szemrehányást sem tesz, még csak célzást sem. És van-e nagylelkűbb dolog, mely mindent a legjobban rendbe hoz, mint az, hogy Clotildenak vissza kell térnie a férj házába, ezzel megmenti a látszatot s elsímítja a sértésnek még a nyomát is?

- Ah, ráismerek, - gondolta Chénerol. - Nagylelkű szív, e mellett rendkívüli gyakorlati érzék. Villeroyn testestül-lelkestül.

Egy pillanat múlva pedig hozzátette gondolatában:

- Mennyire gyűlölhét engem ez az ember!

Szerette volna elűzni ezt a gondolatot, mint egy alkalmatlan legyet; de az a kis mondat ott zsi bongott folyton körülötte, beosont gondolatainak legfinomabb szövedékeibe is. Most már fölhagyott azzal is, hogy yachtot keressen, mert hiszen nem lesz rá szükség. Visszatért a fogadóba, a hol bizonyára ideges türelmetlenséggel fogja őt Clotilde várni.

Csakhogy Clotilde nem volt sem türelmetlen, sem ideges. Nem őrizte volna meg frissességét, mely diadalmaskodott évei fölött, ha mindig aggodalommal és szorongással emésztette volna

magát. Nyugodtan várt Chénerolra, bár meglehetősen unva magát; csakhog az unalom hasznos az arczbőrnek és megnyugtatta az idegeket; bizonyítja az is, hogy a lábbadozónak az unalmat ajánlják.

Chénerol odaadta Clotildenak Henri levelét, melyet ő nyugodtan olvasott végig s ép oly nyugodtan adott vissza.

- Gondoltam, hogy így lesz, - szólt.

- Hogy azt fogja ajánlani: térjen vissza hozzája? - kérde Chénerol meglepve.

- Nem, ezt nem sejtettem; ez igen jó eszme, mindent rendbe hoz. Csakhog Madelainenak nálam kellene maradnia; e nélkül nem ér semmit az egész dolog.

Chénerol meglepve tekintett Clotildera, a ki oly nyugodtan, oly nagy lelki erővel mondta ezt.

- És gondolja, hogy beleegyeznek az atyja?

- De meg kell lennie. Másképp nem fogadom el.

- Mit? Nem fogadja el?

- Természetesen. Nem akarok páriának látszani. Mi lenne a helyzetem a világ szemében? Madelaine az őrangyalom. Aztán úgy sem tart sokáig; talán egy hétig.

- Madelaine valóban az ön öre, - ismételte Chénerol lassan. - Mit felelek tehát?

- Majd én fogok felelni, - mondá Clotilde, - ez én rám tartozik. Ön senkitől sem függ.

- Az igaz, - felelt Chénerol határozatlanul.

Elméje, mely máskor oly világosan tudott eszmélni, most meg volt zavarodva, nem tudta, Clotilde-e az okos, vagy pedig önmaga?

- Akkor hát nincs vesztegetni való időnk, - feleljen azonnal.

- Azt meg is fogom tenni mindjárt, - szólt Clotilde, kinyitván irókészletét.

De mikor belemártotta a tollat a tintába, megállt és ránézett Chénerolra.

- Georges, ez mégis nagyon nehéz dolog. Hátha mindezek után Villeroy még sem akar szóba állani velem? Hátha csak cselfogás az egész, hogy megtiltsa visszatérésemet?

- Oh Clotilde! - kiáltott Chénerol, a ki érezte, hogy a szégyenpir végig fut az arczán, - hogy gondolhat ilyenre.

- Mit, nem hiszi? Ha tudná, mennyire megtagadta tőlem azt a szabadságot, melyet most felajánlott, nem lenne most ön oly biztos.

- Arról felelek, - szólt Chénerol melegen. - Villeroy képtelen oly cselekedetre, mely nem lenne föltétlenül tisztességes...

Füle egészen kipirult a vér rohama alatt, melyet a szégyen és a lelkiismereti furdalás kergetett szívéből fejébe. Hát neki kell védenie barátját; s vajjon mi becsé van az ő szájában a «tiszteletre méltó» szónak? Ez tűrhetetlen szenvedés pillanata volt.

Clotilde ezalatt már írt, ráhajolván könnyedén a papírra; Chénerol meglehetősen fájdalmas érzéssel nézte őt.

- Clotilde, hallgasson meg, - szólt, odaállván eléje. - Gondolja meg jól a dolgot. Ragaszkodik ahhoz a kéréséhez, hogy Madelaine mellette legyen?

- Határozottan.

- S ha ő megtagadja?
- Nem fogja megtagadni. Nagyon kellemetlen lesz neki, de még sem fogja megtagadni.
- De végre is...
- De hát nem látja, - felelt Villeroyné csodálkozó arczczal, felhúzván finom, gesztenyeszín szemöldökeit, - hogy ha nem térek vissza, - és ki kényszerít erre, kérdem önt? - ez valóságos botrány lesz? Ha visszatérek, akkor megmentek minden látszatot. Ez ép oly előnyös Villeroyra, mint rám nézve. És Madelaine jövője?
- Igen, igen, önnek igaza van, - szakította félbe Chénerol, - értem. Tehát mit akar neki írni?
- Hogy rögtön visszautazom Párisba, a mint megígéri kérésem teljesítését.
- Holnapután megkaphatja a választ.
- Holnap is a távirón.
- Ugy van.
- S akkor holnap este utazom.
- Lehet.

Egy pillanatig elhallgatott Chénerol, révedezve tekintett maga elé, bizonyos elégedetlenség fogta el, mely sötét homályt vetett homlokára.

- Nekem itt kell maradnom, - szólt. - Itt vagy máshol. Talán inkább Nizzába, vagy Cannesbe vagy Monte-Carloba kell mennem, hogy megmutassam magamat.
- Nagyon helyesen teszi ön, Párisba visszatérhet úgy tíz nap múlva, mikor már körüljártam ismerőseinket Madelaine kíséretében.

Mindig Madelaine!

De hiszen igaza van. Madelaine a főszemély a játékban. Chénerol nem tudja maga sem, hogy miért olyan izgatott.

- Nagyon rövid ideig fog tartani. Aztán otthon leszek, Georges, magam is. És nemsokára azután semmi sem fog elválaszthatni bennünket.

Mosolygott azzal a finom, gyermekes és egyuttal asszonyos mosolygással, mely képes volt megittasítani őt.

- Semmi, - szólt feléje hajolva, - semmi, soha...

Clotilde átfonta karjával Chénerol nyakát, de aztán rögtön megint fölvette tollát.

- Ne zavarjon most, - szólt. - Most írok s ez komoly dolog.

IX.

Madelaine ült az asztalfőn Villeroyné reggelijén, az ebédlőben; szemével áttekintett mindent, mint egy gondos anya, gondoskodott róla, hogy mind az keze ügyében legyen, a mi ízlésének hízelegetett.

Clotilde eltávozása óta Madelaine egész természetesen, mint a patak a lankájához, úgy ragaszkodott atyjához; nem tartott egyebet hivatásának a világon ezentúl, mint azt, hogy megmentse atyját a szomorúságtól. Sokat nem tehetett, legfőlebb apró anyagi dolgokban; de ebben aztán semmit sem hanyagolt el.

Tapasztalatlan kis kezeivel rögtön biztosan ragadta meg a háztartás gyeplőit; a szakácsnő elbámult, hogy milyen jól tudta megrendelni az ebédet; a szolgák megkapták a rendreutasítást, hanyagságuk miatt, ha egyik-másik azt hitte, most már könnyen megy a dolog, mert hiszen az «asszony» elutazott.

A kormány változása annyira meglepte őket, hogy minden vonakodás nélkül vetették alá magukat. A ház vezetése tehát baj nélkül ment. Villeroy nem szenvedett rövidséget egyik szokásában sem és senkisem sejtette volna, milyen dráma játszódott le a házban, midőn az atyát leányával látta, a mint végig mentek a boulevardon, lassan, mint két boldog ember, csak egy kissé komolyabban, mint rendesen.

E reggel Villeroy arcának a szokottnál komolyabb kifejezése volt. Madelaine figyelmét nem kerülte el kifejezésének bizonyos keménysége. De azért semmit sem szólt, mert mióta ez a szerencsétlenség történt velük, törvénynyé vált, hogy soha se kérdezze atyját.

Madelaine most nagyobbban látszott; karcsú termete még nyulánkabbnak tetszett, csinos arcza bizonyos szigorúságot öltött, halántéka körül kékes árnyék játszott. Szemén meglátszott, hogy sokat sírt: de a fájdalom, mely oly hirtelen rohanta meg az ifjú lelket, még nem honosodhatott meg benne; ajka körül még nem tűnt el az önkéntelen mosoly, tekintetéből a gyöngédség és a bizalom. Sokáig kell még sírnia e gyermeknek, hogy elveszítse arcának és lelkének üdeségét.

Az inas, miután letette a kisasszony elé a kávékészletet tartó tálczát, visszavonult. Ez a fiatal gazdaasszony ujítása volt.

Villeroy gépiesen tette kanalát a csészébe, melyet leánya nyújtott oda neki. Aztán sokáig szemlélte a leányt, aki e néma kérdésre olyan pillantással válaszolt, mely azt látszott mondani:

- Kész vagyok, hogy meghallgassalak.

- Madelaine, - monda végre, - mit gondolnál, ha azt mondanám neked, hogy anyád vissza akar jönni ide?

A leány bájos arczán oly öröm villant föl, hogy atyja már szemrehányást tett magának oktalanságáért.

- Nem mindenkorra, - toldá meg szavait hirtelen és zavarodottan, - csak kis időre.

Eltűnt a vidámság a leány arczáról, mintha felhő burkolja be a napot.

- Nagyon kíváncsi és hasznos ránk nézve... a te érdekedben, hogy anyád egy hétre, vagy legfőlebb két hétre visszatérjen házukba. Ez idő alatt én nem maradhatok ebben a házban; elutazom. Téged is el akartalak vinni; de anyád kívánja, hogy vele maradj... Gondolkozzál rajta s mondd meg, hogy megteheted-e, a mit kíván.

Madelaine nagyon komoly lett; szemének vidám fényét a kételkedés és ellenmondás kifejezése homályosította el.

- El fogsz menni? És én egyedül maradok a mamával? - szólt, szemöldökét összeránczolva, kételkedőn, mintha jobban akarná megérteni atyját.

- Kell. Ez elkerülhetetlen.

- És te egyedül maradsz? Hova mész?

- Mindegy, akárhova; - felelt az atya közömbösen.

Madelaine szeme megtelt könnyel.

- Egyedül leszel? - ismétlé a leány hangjának olyan vibrációjával, mint a milyennel a pohár zeng, mikor vizet pergetnek bele. Te szomorú leszel...

De rögtön félbeszakította szavát. Hiszen viszont fogja látni anyját. Lenne szíve, hogy ezt megtagadja? Imádott anyját, a kit oly hirtelen elveszített s most oly különös módon újra feltalál. Mintha álom lenne az egész. És ha el is fog megint távozni a mama, ha nem is lehet visszatartani, vajjon elháríthatja-e ezt a nem remélt örömet?

- Rám ne gondolj, - szólt Villeroy, aki kiolvasta leányának gondolatát tiszta szeméből. - Érts meg jól: anyád csak néhány napra jön ide; szó sem lehet arról, hogy itt maradjon. E pár nap alatt te ki fogsz járni vele, mintha soha sem utazott volna el. És azután...

- Visszatér és mi nem látjuk többé? - kérdezte Madelaine igen komolyan, kezét az asztalra támasztva s előre hajolva, mintha jobban bele akart volna hatolni a titokzatosság lényegébe.

- Most még nem mondhatom meg, - folytatá az atya bátortalanul. - De aztán nem fog többé veled élni.

- Tehát lehetetlen; mondd atyám: tehát örökre lehetetlen, hogy mi még egykor boldogok lehessünk mind a hárman?

Boldogok!

Villeroy szíve úgy összeszorult, mintha életének tizenöt boldogtalan esztendeje most egyszerre rászakadt volna.

- Lehetetlen, gyermekem.

Egy rózsaszín sugár szállt keresztül az ifju leány arcán. Lehetetlen: ezt nagyon hamar ki lehet mondani! Az atya nem tudja, hogyan fog könyörögni Madelaine az anyjának. És vajjon ellenállhatna-e az anya gyermeke könyörgésének? Ha majd hallani fogja: mamám, akkor tudni fogja, mit kell cselekednie, hogy a béke visszatérjen ebbe a házba.

Madelaine sejtett valamit. Az ügyetlen rejtegetőzésből, a cselédség hirtelen elhallgatásaiból kitalált valamit; Henrinek gyors belépése a végzetes estén szintén gondolkozóba ejtette; anyja nem távozott egyedül, s ő tudta, ki az, a kinek nem lett volna szabad lennie. De az ő leányos ártatlansága nem ismerhette föl a veszély nagyságát. Minthogy a szökevény világos nappal fog visszatérni, vétke nem lehet nagy hiba. Bizonyosan egy szeszélyes és makranczos nő pajkos csínyje.

- Jól van papa, óhajtom, hogy viszontlássam a mamát.

Mamát!... most már megeredtek könnyei s végig peregtek halavány arcán.

Mama!... tört ki önkénytelenül a szomorú, nyugtalan, zaklatott gyermek. Mama! Ez a nagy menedék, ez a legfőbb vigasztaló.

Madelaine emlékezete nem nyúlt vissza abba a korba, midőn édes anyja bölcsője fölé hajolt; csak arra emlékezett, midőn nagybacska létére mindenütt ott látta, a benső, családi élet dolgaiban. Szemében megjelent anyjának képe, a ki oly szép, oly mosolygó, oly drága volt... ah, oly drága! Ah, minő öröm lesz anyjának viszontlátása; de miért kell, hogy azután oly keserűvé váljék ez az öröm?

- Nos, - szólt Villeroy, a kit mélyen meghatott ez a gyermekded fájdalom, melyet eddig csupa félelemből oly szorgosan titkolt a leány, - viszont fogod őt látni. Miattam ne aggódjál, Madelaine. De aztán ne kérdezz semmit, semmit!

- Oh papa, hát hihetnéd?

- Nem. Tudom, hogy becsületes, őszinte, hallgatag vagy. De nem tudod, nem is tudhatod, gyermekem, mennyi harczba kerül nekem, hogy megtegyem azt, a mit teszek. Ez nagy áldozat; melynek terjedelmét nem bírod fölfogni, a legnagyobb, a melyet neked tehettem, Madelaine, és Isten látja lelkemet...

Elfúlt a szava és szemére szorítá kezét.

- Ez áldozatra kérek, gyermekem, ne kísértsd meg, hogy valamit megtudj... Adja az ég, hogy soha se legyen alkalmad megtudni.

Madelaine fölkelt s atyja vállára hajtotta könyes arcát, megcsókolta őt hosszan, szomorúan.

- Ne sírj, gyermekem, nagyon fiatal vagy te arra, hogy könyezzel! Igen, nagyon fiatal. Erre kellett volna neki gondolnia... - mormogott aztán magában.

Pár percz múlva kiment, görnyedten, lehajtott fővel, mint a hogy ezentúl járni fog és Madelaine, a ki az ablak függönye mögül nézte, eltökélte, hogy nem fogja kérdezni, miért jön vissza anyja a mikor semmi örömet sem talál ebben az atyja.

X.

Villeroyné büszkén és a legnagyobb nyugalommal tért vissza lakásába. Mielőtt véget ért volna az első nap, már visszahelyezte a cselédek régi szokásaikba, mintha visszatérése örökre szólt volna. A cselédek nagyon meg voltak lepve és jelenlétében mind nagy tiszteletet tanúsítottak iránta.

Villeroi még aznap reggel elutazott, hogy ne találkozzék vele. Madelaine fogadta anyját, halaványan, a láztól ragyogó szemmel.

Mind a ketten szenvedélyesen ölelték meg egymást.

- Ej, be nagy lettél.

És a visszatérésnek ez a percze, mely már két éji álmától fosztotta meg a gyermeket, most már a múlté lett.

Villeroyné fölment szobájába; de az úttól való fáradságot hozván fel ürügyül, a helyett, hogy megengedte volna Madelainének, hogy odaülhessen a kis zsölyébe és nézhesse a mama öltözködését, eleresztette őt és bezárta magát.

Ez nagy fájdalom volt a szegény leánynak, a ki azt hitte, hogy anyja visszatérte után újra kezdheti kedves szokásait. És egy kis jelentéktelen dolog is nagyon megzavarta Madelainet. Mikor először csókolta meg anyját a fátyolán keresztül, érezte, hogy megváltoztatta szokott illatszerét. A kellemes, édes illatot, mely azelőtt körülötte áradt, sokkal hódítóbb váltotta föl, melyet nem ismert s mely nem is tetszett neki. Chénerol toilette táskája megmagyarázta volna ezt a titkot; de az ifjú leány nem ismerte azt.

Ebben az egy pillanatban már értenie kellett, hogy anyja nem az, a ki volt; az egykori «mama» eltűnt örökre.

Madelaine nyugodtan várta magános szobájában, míg anyja befejezi öltözködését. A pisze orrú szobaleány jött-ment, hordta a ruhákat karján; az ajtónyíláson át láthatta, a mint sürgött-forgott, s ez az idő igen hosszú volt a száműzött gyermeknek. Végre megjelent Villeroyné, ugyanabban a ruhában, a melyet elutazása előtt hordott, ugyanazokkal az ékszerekkel; teljesen

hasonlított magához. Madelaine odaugrott hozzá, megölelte és megszorította nyakát, hogy szinte megfojtotta.

- Mamám, mamám! - súgta halkan, de könny nélkül, heves felindulással.

- Madelaine, légy okos, fiam, - csitította őt Clotilde, s kibontakozott karjaiból, miután megcsókolta őt. - Egy heti távollétért valóban nem érdemes drámát játszani.

Madelaine karjai csöndesen lehanyatlottak. Nagyon meg kellett változnia édes anyjának, hogy így beszélhet!

Lassan ment utána a lépcsőn, kérdezve magában, vajjon nem álmodik-e?

Mikor együtt ültek a kis szalonban, Villeroyné körülnézett, hogy szemügyre vegye a családi csecsebecsét.

- Fogadok, szólt leányához, hogy egyetlen egyszer sem voltál itt benn távollétem alatt. Nézd csak, minden poros.

Madelaine bólintott s igaza volt.

- Hol tartózkodtál tehát rendesen? A te szobádban?

- Atyám dolgozó-szobájában; - felelt a leány, minden utógondolat nélkül.

Villeroyné fürkésző pillantást vetett rá. Vajjon szemrehányást akart tenni? Nem. Madelaine magatartása nem engedte meg ennek a föltevésnek elfogadását.

Nyomasztó csönd uralkodott egy ideig közöttük.

- Ugy-e unatkoztál nélkülem? - kérdezte aztán Villeroyné, megtörve a hallgatást.

Leányának szeme, a melyet folyton rajta nyugtatott, a gondolatok egész világát keltette föl benne. Vajjon csakugyan az áll előtte, a kit egy héttel előbb itt hagyott? igen, éppen csak nyolczad napja! Ezeknek a kék szemeknek nem volt azelőtt olyan mély és lemondó tekintetük, arcza nem öltött olyan határozott körvonalat, szája kevésbé nagy volt; Madelaine megsoványodott, sőt nagyon megcsappant; de nem ez a legnagyobb változás, mely végbement rajta. A mi nagyon felöltött, az arcának kifejezése... Vagy talán soha sem nézte meg jól egyetlen leányának arcát?

- Ej, ülj ide mellém, - szólt, egy nagy székre mutatva, melyen mind a ketten megfértek.

Különös szájalom fogta el a megnagyobbodott száj, a mélyebbre vált szem iránt. Valaha állandó volt a mosoly az ajkán, most meg csak úgy csillan föl, mint a napfény a levelek közt.

Madelaine engedelmeskedett. Odaült a ruganyos székre, de nem azzal a bizalmas szökkenéssel, melylyel azelőtt anyja vállára szokott borulni.

- Fogjuk meg egy kissé az elveszett időt, - szólt Clotilde, tettetett vidámsággal, egyik karját leányának dereka köré fonva, - vagy ha jobban tetszik neked, menjünk ki az erdőbe. Aztán este a színházba; ha akarod, hát az Opera-Comiqueba. Mit adnak ma?

- Ez a te operanapod, - szólt Madelaine komolyan.

- Igaz, ni! De nem megyek. Inkább elviszlek valahová. Jobban mulatunk, ha egyedül leszünk mi ketten.

A csönd ismét beállt s most már még kellemetlenebb volt. Clotildeot ideges ingerültség berzegtette. Madelaine ismerte az ő természetét: ez izgatott türelmetlenségének előfutója.

- Mamám, - szólt bátran, - nem lenne jobb, ha talán itthon maradnánk mind a ketten, nyugodtan, együtt, minthogy oly kevés időnk lesz, hogy együtt maradhassunk?

Villeroyné olyan gyors mozdulattal eresztette el leányának derekát, hogy ez lecsúszott a székről, félig térdelő helyzetbe jutván.

- Mamám, - szólt megint könnyörögve, - igaz az, hogy nem maradhatsz velem sokáig?

- Ki mondta ezt neked? Henri? - kérdezte Clotilde reszketve.

- Henri? Miért? Henri nem volt itt azóta...

Megállt. Halálos sápadtság futott át az arcán; hidegség szaladt végig rajta, egészen a szíve gyökeréig, érezte, hogy mély szakadék támad közte és imádott anyja közt. Miért mondta volna Henri?... Félt, hogy most már érti a dolgot, legalább félig. Erőltetve mondá:

- Atyám beszélte.

- Atyádnak bizonyára szüksége volt arra, hogy úgy beszéljen, - szólt Clotilde, el nem fojtható indulatossággal. - Jobb lett volna, ha elhallgatja...

- Aztán egyedül csak annyit mondott, hogy nem maradsz itthon, hanem megint nemsokára elutazol.

Villeroyné beszélni akart, de azután mást gondolt és hallgatott.

- Igaz hát anyám, mivel hogy te nem mondasz nemet, s mert igaz, hát beszélhetett volna róla az atyám. Oh drága anyám, mennyit szenvedtem? Vajjon elmennél-e, ha azt a bánatot tudnád érezni, a melyet én voltam kénytelen érezni?

Clotilde fölkelt és lesimítá ruháját.

- Madelaine kérlek, ne csapj érzékeny jeleneteket! Nem tudod, mit beszélsz, nem tudod, mit teszel. Nem bírom ezt tovább elviselni. Hát azt hiszed, hogy nekem nincsenek idegeim? Az egész éjet a vasuti kocsiban töltöttem, most megjövök és szemrehányással fogadnak... Ha igazán szeretnél...

Lehanyatlott a székre és könyek, igazi könyek omlottak selymes arczára.

- Mamám, bocsáss meg nekem, - kiáltott Madelaine, a kinek szerető szívének megsebezte anyjának az a föltevése, hogy őt vádolta. - Én rút, önző teremtes vagyok; csak az én bánatomra gondoltam; de nem akarok neked bánatot okozni... Kérlek, könnyörögök, kedves mamám.

Clotilde fölkelt, kezébe vette leánya fejét, többször megcsókolta, oly hevesen, hogy elárulta azt, hogy érzi lelkiismeretének furdalását, azután leszárította könnyeit s kérte Madelainet, hogy ő is törölje meg szemét.

- Később majd beszélgetünk, - mondá. - Most nagyon fáradt, nagyon kimerült vagyok. Kell, hogy gondolkozzam egy kissé. Ne zavarj; de magadat se gyötörd. Atyád nem cselekedett helyesen, hogy olyan dologról beszélt, a melyet nem lehet neked megmagyarázni... Később majd megérted.

Megállapodott. Bizony nagyon kellemetlen lesz, ha később megtudja a leánya. Clotilde tudta, mennyire szereti atyját ez az ártatlan leány; s ha az élet és a házasság mindazt fölfedezi Madelainének, a mit most szükségesnek tartanak eltitkolni előtte, talán majd atyjának fog igazat adni.

- De nem, - folytatá magában Villeroyné, - ha asszony lesz, majd úgy gondolkozik, mint egy asszony, megtudja, mennyit viselhet el a gyűlöletességből, számot fog tudni vetni a szenvedélyével... Aztán meg, ez még messze van.

Clotilde egyáltalában nem tudta, hogy milyen erkölcstelen az ő gondolkozása. Ez a nő, a ki mindig csak önmagával foglalkozott, nem birta megérteni egy másik, másképen szervezett nő lelkét.

Egy más anya visszarémült volna, ha olyan jövőt lát, mint a milyen múltja Clotildenak volt; szerelem nélküli házasság, csupán érdekből, mert egy jelentékeny vagyon megnyeréséről és egy irígylendő helyzet elfoglalásáról volt szó; igazi áldozatnélküli, parádés, szokásból levő anyaság; házas élet, bizalom, gyöngédség, minden nélkül, a mi túlteheti magát a szenvedésen; vétkes szerelem, érzéki szenvedély, melyet a tűzhely békéjének, gyermeke boldogságának, a férj becsületének feláldozása árán szerezhet meg; ez volt az élet Clotildenak. Nem ismert más eszményt, nem tudott elképzelni ettől különböző sorsot leánya számára, majd ha az asszony lesz.

Villeroyné soha sem szenvedett, vagy legfőlebb önszeretete szenvedett ki nem elégített képzelgése miatt; semmi nagylelkű érzés rezgése sem érintette lelkét; sem ehhez hasonló bármely érzelem. Az az idegenkedés, melyet az keltett benne, hogy olyan férjjel kell élnie, a kinek személye nem tetszett neki, a nélkül, hogy lelkének és szívének nemességét megbecsülni tudta volna, az áldozatnak szikrányi gondolatát sem sugalta neki; csak hogy ez az idegenkedés, melyet fölgerjedések, dühös kitörések jeleztek időnkint, nem volt sohasem igazi szenvedés.

Még az a szerelem sem, mely Chénerol iránt ébredt benne. Ez a szerelem, mely bizonyos mértékig harcot és furdalást kelthetett a bűnös nő lelkében a vétkek elkövetése után, valóssággal nem ismert sem küzdelmet, sem furdalást: Clotilde szűk és önző lelke, hiú lelke nem emelkedett a vezeklő aggodalom magasságára. Szerette Chénerolt, egy kissé azért, mert már harminczöt éves volt s életét szerelem nélkül töltte el és nagyon azért, mert ennek a gazdag és felkapott embernek szerelme sok olyan élvezettel kecsegtette, melyet eddig még nem szerezhetett meg.

Villeroyyal, e becsületes emberrel való házassága nem ékesíthette volna lakását egész éven át rózsával; Chénerol szerelme és házassága orchideákkal töltheti meg a gazdag palotát.

Mentsége különben az volt, hogy nem birt másképpen gondolkozni és érezni.

XI.

Madelaine jelenléte éppen nem hozta meg azt az eredményt Villeroynénak, melyet magának ígért. A leányka nem értett a hazudáshoz és nem birt semmi ügyességgel az ámításra; anyjának viselete kimondhatatlan szomorúsággal töltötte el, félt, tétovázott, a mi arcának nyugtalan és szenvedő kifejezést adott.

Anyjának intelmei, hogy változtassa meg arcza kifejezését, azt a természetes eredményt szülte, hogy most még jobban félt s még kevésbé birt tetszeni, úgy hogy Villeroyné, a ki fényes megjelenésre számított a világ előtt, teljesen csalódott várakozásában.

A fogadás, melyben részesítették, nem volt olyan, a milyent óhajtott; egyes házakban úgy fogadták, mint rendesen azelőtt; másokban alig észrevehető visszavonulást, megmagyarázhatatlan hidegséget tapasztalt, magában véve kevés volt az, de mégis elég arra, hogy tájékoztassa. Más az ő helyében az okosság tanácsát követte volna. Clotilde ki akarta csikarni a közvélemény ítéletét a maga javára s még magasabban hordta homlokát.

Chénerol még nem került elő. Clotilde mindennap irt neki, a nélkül, hogy választ kapott volna. Jóllehet semmiben sem vitte a tulságig az aggodalmaskodást, mégis idegenkedett attól,

hogy levelet írjon kedvesének, a mikor az férje házában van, még ha a férj nincs is otthon. Clotilde tehát nem kapott hírt felőle, a mi eléggé bosszantotta. Szóval nem szenvedett e miatt, mert nem volt érzelgős természet; de a körülmények úgy fordulhattak volna, hogy helyzete kényelmetlen, sőt veszedelmes lesz, ha lehetetlen kikérnie Chénerol utasításait. Aztán meg sértve volt e bánásmód által függetlenségében.

Egy délután öt óra tájban, a hallgatag Madelainetől kisérve meglehetősen hosszú látogatást tett egy nőnél, a ki azok közé a nem kevesek közé tartozott, a kik nem igen szívelhették őt régebben. Clotildeot nem igen szerették abban a társaságban, a hová járni szokott. Kecessége, mely annyira elbájolta a férfiakat, nem szerzett neki barátokat a nők között, hidegséget nem volt szabad tanúsítaniok Villeroy feleségével szemben, de arra nem voltak kénytelenek, hogy ragaszkodással viseltessenek iránta.

Mióta visszatért, érzékenyebb lett és észrevehette nagyon a fogadás árnyalatait. Hosszúra nyúlt látogatása ennél a «barátnőnél», természetesen azért, hogy makacsul szembeszálljon azzal a közvéleménnyel, mely most őt gyötörte. Talált ott két-három jó lelket, a kik mindig vulkánon járnak, anélkül, hogy éreznék a kén szagát, s a kik zavartalan jó kedvvel szórják maguk körül a sértegetéseket és megvetéseket.

Főleg ezek kedvéért osztotta társalgó képességének minden kincsét, míg Madelaine, a ki a házbeli leánynak valaha kedves pajtása volt, némán ült a székén.

A leányka egyszerre felkapta a fejét: a termék hosszú során túl, észrevette Chénerol Henrit. Ártatlan öröm kifejezése jelent meg az arcán, mely rózsaszínű zománczczal árasztotta el; e barátjának megjelenése váratlan örömmel töltötte el. Vajjon le fog-e omolni az a fal, mely már két hét óta választja el őket mindattól, a mit valaha olyan szívesen hallott.

Henri megállt, hogy valakivel beszélgessen a szomszéd szobában; Madelaine kedve szerint nézhette; kis szívét nem háborgatta semmi más, csak a gyönyörűség. Elfelejtette azokat a rettenetes eseményeket, azt a késői látogatást, mely oly nagy félelmet okozott neki; aztán meg itt volt most mellette édes anyja; nem volt-e csak gonosz álom az, a mi történt s nem most ébredt-e a valóságra?

A mig e kuszált gondolatokkal vitette magát, Henri belépett és meghajtotta magát a házi-asszony előtt.

Villeroyné, a ki már fölkel, hogy elmenjen, megpillantotta, mikor megfordult, s a váratlan találkozás mind a kettőt megnémította egy pillanatra. Csönd volt az egész teremben, minden tekintet rájuk fordult, várták, hogy mi fog történni.

- Ej Henri, - szólt Villeroyné könnyedén, - végre látjuk önt! Mit csinált?

Henri csak meghajtotta magát, de nem birt felelni; szeme találkozott Madelainével s tíz évet adott volna életéből, ha tudta volna, hogy biztonságban van nála.

- Van valami híre atyjáról? - folytatta Clotilde, a ki inkább meghalt volna, hogysem elmulasztja ezt a veszélyes kérdést, nemcsak azért, mert beszélni akart, de valósággal vágyakozott Chénerolról beszélni.

Egy kis mozgás, a selyemruhák könnyű zizegése nagyobb figyelmet keltett; nem állhattak ellen a botrány szemlélésének. Henri lovagias érzése, a melyet atyja nevelt benne, udvariasága, főleg pedig annak szüksége, hogy Madelainet megvédje, következő választ csikarták ki belőle:

- Atyám Mentoneban van, asszonyom; megjön a jövő héten.

A mig azt mondta, hideg veríték nedvesíté meg haját.

- Ah, mondja meg neki, hogy látogasson meg. Villeroy hétfőn visszatér. A viszontlátásra!

A legkecsesebb fejhajtással üdvözölte a társaságot és elbúcsuzott. A háziasszony állva maradt s nem mutatkozott egy mozdulattal sem hajlandónak, hogy kikísérje. A társaság látta, mikor Clotilde eltávozott a jól világított termék hosszú során, oldalán Madelaine mint egy árnyék. Azután eltűntek.

Henri kedvetlenül ült le, de érezte azt, hogy a mit tett, azt a helyzet parancsolta neki. Belekezdett bizonytalan társalgásba. Jelenléte meggátolta a pletykázást; többen eltávoztak egyszerre s ezt az alkalmat felhasználta, hogy ő is távozzék.

Otthon egy lakonikus levélkét talált.

«Jőjjön azonnal; mulhatatlanul beszélnem kell önnel.

Villeroy Clotilde.»

Henri engedett a hívásnak minden habozás nélkül. Különös helyzetében semmi illetlenség, vagy tolakodás sem ejthette ámulatba.

Clotilde nagyon izgatott volt, sokkal izgatottabb, mint valaha.

- Jőjjön csak Henri, - szólt, mikor észrevette a fiatal embert, - magyarázza meg, hogy mi történt. Valaki beszélt, de ez nem volt az ön apja, nem voltam én, nem volt Villeroy; tehát csak ön lehetett az.

Kemény szempillantással, nyers hangon, parancsoló kézmozdulattal mondta ezt; Henri megértette, hogy nem is tekintvén a vád igazságtalanságát, soha sem fogja szeretni atyjának második nejét. Vére fellázadt és kitört keserűen.

- Semmit sem mondtam asszonyom. Az én érdekem ép úgy parancsolja a hallgatást, mint az öné. Nem vagyok gyermek, hogy oktalanságok csúszszanak ki a szájamon.

Clotilde erősen a szeme közé nézett, hogy lássa, vajjon nem hazudott-e; de a fiatal ember kiállotta tekintetét.

- De valaki mégis beszélt, - erősítgeté Clotilde mérgesen, - minden óvatosságunk ki van játszva: annak a szemtelen asszonynak a fogadása bizonyítja... Ki beszélt? Ezt meg kell tudnom, de tüstént. Talán Fülöp?

- Az nem. Felelek érte... vagy legalább is azt hiszem, hogy felelhetek érte.

- De hát ki beszélt akkor?

- Az ön cselédei, - felelt Henri majdnem gorombán.

Clotilde dermedten állt meg.

- De hát hogy találhatták ki? - szólt.

Látszott rajta, hogy szeretne küzdeni a föltevés ellen.

- Láttam inasának arcát, midőn akkor este kinyitotta az ajtót előttem; mondhatom, hogy szemtelen arcot vágott. Ugy éreztem később magamat, mikor a jelenetre visszagondoltam, mintha arczul ütöttek volna.

- Holnap elkergetem, - suttogta Clotilde fogai közt.

- És majd jobban be fogja feketíteni mindenfelé. Kérem asszonyom, ne tegyen semmit sem anélkül, hogy tanácsot kérjen.

- De hát kitől? - kérdé Clotilde büszkén.

- Hát... atyámtól, - felelé Henri, fejét lehajtva.

Most tűnt csak föl először neki, milyen gyógyíthatatlan hiúság, minő botor önteltség van ebben az asszonyban. És az ő kezeire lesz bízva atyjának becsülete, a mint rá volt bízva Villeroyné, meg Madelainenek jó hírve.

- A tanács nem rossz, - szólalt meg azután Clotilde mosolyogva.

Henri válasza lefegyverezte őt.

- De asszonyom, az égre kérem, ha már tovább is el akar járni a világba, ámbár legjobb volna, ha nem tenné, ne vigye legalább magával Madelainet.

A nő végigmérte a vakmerő ifjút.

- És miért, ha szabad kérdenem? - szólt megvetőleg.

- Mert... mert ez bajba sodorja; mert azt hiszik, hogy ő is be van avatva abba, a mit nem szabad neki tudnia, mert végre... ez helytelen dolog, mikor ő semmit sem tett...

- Eh, Henri úr, mit avatkozik maga ebbe? Azt hiszem, hogy ez csöppet sem tartozik önre.

- De igen is, van közöm hozzá, asszonyom, - felelt Henri, egyet előre lépve, szilárd hangon.

Clotilde goromba akart lenni; de megértette a fiatal embert, mielőtt az beszélt volna s meglepve hallgatott.

- Szeretem Madelainet, feleségül akarom venni s nem engedhetem meg, hogy ily módon legyen kitéve...

- Furcsa móddal él, hogy nőül kérjen egy ifjú leányt, Henri úr, - válaszolt Villeroyné keserűen tréfás hangon. - No de meg lehet egyet-mást bocsátani egy szerelmes fiatal embernek, a ki elvesztette a fejét.

- Asszonyom, bocsánatot kérek, - szólt Henri, higgadtan, - szavaim nagyon megelőzték gondolataimat; de az bizonyos, hogy szeretem Madelainet, szenvedek, mikor látom, hogy gyötrődik; lehetetlen, hogy az előbb ne érezte volna azt a megaláztatást...

- Leányom semmit sem érzett, - szakította őt félbe Clotilde - szereti édes anyját, tiszteletben tartja s nem engedné meg, hogy megjegyzésekkel, vagy rosszakarató föltevésekkel sérte-gessék.

- De hát én, asszonyom? Engem gyötör az, a mit ő nem ért s a mit talán nem is lát. De én látom.

- Hát nem kell látni, válaszolt Clotilde okosan. - Senki sem kényszerítheti önt arra, hogy azt lássa, a mi önnek nem tetszik, ha önmaga nem akarja látni. Különben az ön édes atyja visszatér; a félreértés meg fog szűnni.

Henri elhallgatott. A «félreértés» szó egészen új helyzetet teremtett, látszólag megtámad-hatatlan helyzetet. Ifjúi bátorsága még nem tanulta meg, miképen kell megküzdeni az ilyen fajta nehézségekkel.

Clotilde leült s intett Henrinek, hogy szintén foglaljon helyet.

- Ön tehát szereti leányomat? - szólt. - Ez különös. Soha nem jutott volna eszembe. De hiszen még gyermek!

Henri nem ült le, dacára annak, hogy Villeroyné ismételten felhivta rá, csak némán bólintott.

- Igazán különös dolog! Nem akartam ilyen fiatalon férjhez adni Madelainet; én is az ő korá-ban mentem férjhez és nem sikerült... Ámde ha ő szereti önt... De hát szereti önt legalább?

- Még nem voltam olyan bátor, hogy megkérdeztem volna, - felelt Henri halkán.

Villeroyné kérdései szinte szégyennel töltötték el. Szívesebben kikiáltotta volna szerelmét a piacon, minthogy ez az asszony fürkészsze, a ki pedig nemsokára atyjának felesége lesz.

- Ah! - szólt Clotilde gúnyosan.

Kíváncsian nézegette a fiatal embert, azután épen folytatni akarta a vallatást, de megelőzte őt Henri, a ki köszönt, hogy távozzék.

- Már elmegy? - szólt Villeroyné. - Ezer meg ezer dolgot kellene még kérdezniem öntől.

- Bocsásson meg; de várnak.

- Henri, ugy-e még nem gondol rá komolyan? Hiszen napa lennék s talán mostoha anyja is?

- Tudom, asszonyom. És épen azért kérem, fogadja legmélyebb tiszteletem hódolatát.

Köszönt és távozott, mielőtt Clotilde tovább beszélhetett volna.

Villeroyné arcát, mikor egyedül maradt, némileg megelégedett mosoly futotta át.

- Hiszen ez szövetségesem lesz, a kit kezemben tarthatok, - mondotta magában, - hanem az bizonyos, hogy furcsa modorú szövetséges.

Henri már a pitvarban volt, épen ki akart menni, midőn észrevette, hogy Villeroi dolgozószobájának ajtaja nyitva van. A szoba padmalyáról függő lámpa fényében megpillantotta Madelaine szőke fejét, midőn egy revuere hajolt. Ezüstös fényben csillogó finom, selymes haja tündöklő ködként vette körül előkelő arcát; oly csinos volt, hogy bármely művész megállott volna bámulatára. Henri mozdulatlanul szemlélte az ifjú leányt; gondolata összezavarodott, lelkét végtelen érzelem hatotta át.

Különös érzés volt ez. Egészen más, mint a minőt eddig érzett; azt hitte, hogy e nap előttig soha sem szerette Madelainet igazán. Ékes szépségének vonzalma, gyermekkori pajtáságuk megilleté lényének bizonyos húrjait; de most fájdalmas hevességgel ragadta meg a mély szánalom, a nagylelkű megindulás, a vágy, hogy keblén pihenhessen, hogy vigasztalhassa azt az ártatlan gyermeket, a ki oly váratlanul az élet legborzasztóbb viharaiba sodródott. Szeretett volna közeledni hozzája; de nem merte tenni, ott maradt állva, nem volt képes elmenni, de nem volt képes szólni sem neki, nem birt szavakat találni gondolatainak megtestesítésére.

Madelaine fölemelte fejét s ránézett.

Ekkor be mert lépni Henri, nyitva hagyván az ajtót maga után.

- Madelaine, drága Madelaine, - szólt halkán.

Madelaine csak nézett rája, a nélkül, hogy egy szót szólt volna; könybe lábadt a szeme, de nem szégyenlette könnyeit.

- Madelaine!... Madelainem! Mennyire sajnálom! Mennyire szeretem!

Egyik sem tudta hogyan, miképen közelednek egymáshoz; de az ifjú lány feje már ott volt az ő keblén, az ifjú megfogta egyik kezével, míg a másikkal megsimogatta leomló, hosszú haját.

- Szegény kicsikém! Drága édesem!... Ennyi gyötrelmem! S ön oly fiatal, sokkal fiatalabb, hogysem elviselhesse. De vége lesz nemsokára!

Madelaine fölvetette fejét s ránézett. Valóban úgy van? Valóban vége lesz annak a nagy szerencsétlenségnek, mely most szorongatja? És mit fog tehetni ő, hogy vége legyen?

- Igen, nemsokára, drága Madelaine. Atyám visszatér s akkor...

Henri hirtelen elharapta szavát. Most először ötlött fel előtte egy ismeretlen akadály lehetősége.

- Mi lesz hát? - kérdezte az ifjú leány, elsimítván haját, mely beárnyékozta arcát.

- Hogy házasságra léphetünk, - felelt a fiatal ember halkán, de erélyesen. - Elviszem magammal és boldog életet adok, a melyben elfelejti mindazt, a mi most történik. Csak egy kis türelem és bátorság, s a mi fő, ne legyen szomorú, drága kedvesem. Ah, oly nagyon szeretem önt!

A folyosón egy szolga léptei hangzottak. Henri tiszteletteljesen félreállott egy kissé.

- Nemsokára, Madelaine, - mondá egyhangúan, de az ígéretét olyan szempillantással kísérte, mely egy egész jövőt foglalt magában s megszorítá gyermekkori barátnőjének reszkető ujjait.

Elment. Madelaine pedig állva maradt, reszketve, mintha álmából riasztották volna föl. Ruha suhogása ébresztette föl merengéséből.

- Madelaine, hol vagy? - hangzott anyjának szava. Ebben a rút, hideg szobában?

Villeroyné soha sem szerette férjének dolgozó-szobáját; valószínűleg férje miatt.

- Jőjj hozzám, majd csevegünk.

A lányka illedelmesen ment anyja után, a félhomályos, nagy szobában hagyva gyermeki éveinek emlékét, mely szerető atyjának szeme előtt folyt le s a hol egy jövőnek sugárzó új látománya tűnt föl neki, a melyben Henri minden viszontagság ellen meg fogja oltalmazni.

XII.

- Mit akar Chénerol Henri? - szólt Clotilde, midőn leányával egy színdarab megnézésére kocsizott.

Mióta visszatért, egy estét sem töltött otthon; még jobban irtózott attól a háztól, melyben oly sokáig hordta a gyűlöletes igát s most még kielégíthetlenebb vágya támadt a szórakozásra és kóborlásra.

Madelaine anyja felé fordította fejét, de semmit sem szólt.

- Elmondta, - nem tudom, jól értettem-e, - hogy meg akarja kérni a kezedet.

Madelaine nem felelt; de anyja ismerte az ő hallgatag természetét s ez legkevésbé sem zavarta őt.

- Igazán? Talán tudod is már? - kérdezte tovább.

- Igen, - felelt Madelaine bánatosan.

- Ezt meg kellett volna nekem mondanod, gyermekem, - szólt Clotilde, a ki most egyszer fölvette az anya szerepét és szükségesnek vélte, hogy egy kis erkölcsi leczkét tartson. - Ilyen esetekben a legnagyobb bizalommal tartozik a leány az anyjának. Ez természetes. Régen megvallotta érzelmeit?

- Nem, - felelt a leány kurtán.

A kocsiban, ilyen módon való vallatás sértette a leány lelkének szemérmességét.

- Kedves leányom, légy illendőbb velem; a te modorod éppen nem helyeselhető. Mikor beszélt veled?

- Előbb. Az ebéd előtt, - válaszolt Madelaine kínosan, sirásra készen. Alig bírta elfojtani könnyeit, melyek most, a lámpák világosságában nevetségessé tették volna.

- Soha előbb?

- Soha.

- Nem is sejtetted?

- Nem - felelt a szegény leány őszintén.

A kocsi megállott a Théâtre-Française csarnoka előtt s így az ő kínszenvedése félbeszakadt.

Clotilde nem hitte ezt el, de a hely nem volt alkalmas arra, hogy tovább faggassa leányát; majd később fogja megkapni a felvilágosítást.

Madelaine nagyon szerette a színházat, a hová csak ritkán mehetett; csakhogy ez este másfelé jártak gondolatai. Nem Henri szerelme zavarta őt: úgy fogadta, mint természetes vigasztalást abban a bánatában, mely legutóbb ránehezedett. Soha sem kérdezte sem nevét, sem természetét annak az érzelemnek, melyet gyermekkori barátja ébresztett benne; mióta visszatért az ezredtől, nem nyugtalankodott egy pillanatig sem a miatt, vajjon nem szenvedett-e nagy változást ez az érzelem; szerette azelőtt, szereti most, boldog lenne, ha vele élhetne, halhatna; ebben nem volt semmi, a mi háboríthatta volna. A mi aggasztóan háborgatta szívét, az új valami volt: anyjának átváltozása.

És valóban, Clotilde volt az, a ki megváltozott, vagy Madelaine nem ismerte soha sem az anyját?

Mind a kettő állhatott. Az bizonyos, hogy a szende gyermek nem volt képes kitalálni azt a titkos lázongást, azt az évődő ellenszenvet, mely Villeroyné szűk agyában küzködött; a fáradhatatlan csevegő, a ki folytonos beszédével már gyötörte férje fülét, mert gyűlölte a csöndet a kikerülhetetlen közös ebéden, nem árulta el egyetlen titkos gondolatát sem; a «mama», a kit Madelaine imádott, igazán eszményi mama volt, megtestesült szépség és báj, selyembe és csipkébe öltözve, ragyogó jelenség a jourok egyhangúságában; a gyermek álmodozásában ő pótolta a tündéreket, a kik már kivesztek a divatból.

Most pedig nem volt más Villeroyné a leánya szemében, mint egyszerű asszony. Nem mintha Madelaine megítélte volna őt; sokkal fiatalabb volt és kevésbé ismerte az életet, hogy sem ezt tehette volna; de eltűnt a majdnem emberfölötti lény dicskoronája, eltűnt a gyermek szeméből s midőn letörölte az első könnyet, eltörölte öntudatlanul azt a tüneményt is.

Ezek a mélabús, zavaró gondolatok meggátolták Madelainet abban, hogy a darabra figyeljen. Csak nézte a színészeket, anélkül, hogy értette volna. Csak most vette először észre, hogy azok színészek. Eddig a napig mindig a dráma személyeinek megtestesült alakjait látta bennük. Seiglière kisasszony, vagy Bernard Champly maga volt az, a kit egész lelkével bámult; ma csak egy nevet látott bennök, a színlapon kiírt név vonta magára figyelmét. Ma észrevette, hogy fehér és piros festék van arcukon, hogy kézjátékuk, bár természetes, mégis valami különös jelleggel bír, hogy bizonyos szűk körben mozognak s bizonyos mód szerint forognak; soha sem látta azt, hogy beszélgetés közben így, minden ok nélkül változtassa az ember a helyét; komédia volt ez és nem a valóság. Hirtelen megrázkódtatta őt a játszó színésznőnek egyik mondata:

- Régen volt az, hogy bevallotta neked érzelmét? - kérdezte egy anya a leányától.

Ugyanaz a kérdés, melyet félórával előbb Clotilde intézett hozzája.

Villeroyné hamis, tettetett, üres érzelme úgy megvilágosodott Madelaine előtt ebben a pillanatban, mint mikor az éji tájképet villám világítja meg; csak hogy ez a villám nem kábította el már a szegény gyermeket, a ki most már semmire sem gondolt, vitette magát aléltan.

- Mintha beteg lennél, olyan a színed, - szólt Clotilde, mikor a függönyt lebocsátották.

- Fáj a fejem, - válaszolt Madelaine őszintén.

A zenekari helyeken ülő habituék végig nézték a páholyokat, több szemcső irányult Villeroynéra, azután leányára; különösen Clotildet nézték olyan kíváncsisággal, mely épen nem lehetett kedvező. De Villeroyné igen nagy nyugalommal szenvedte el: a délutáni megpróbáltatás új és szilárd erőt adott neki az ellenállásra.

Több szemcsővező úr összeállott; úgy látszott, közölnek valamit egymással, aztán egyenesen Villeroynéra szegeződtek az üvegek. Madelaine úgy szenvedett, mint egy mártír, e vizsgáldás alatt. Feje lehanyatlott: azt hitte, hogy el kell ájulnia.

- Mamám, - szólt halkán, - kérlek, menjünk el.

- Miért? - kérdezte Clotilde csodálkozva.

A leányka arcza még halaványabb lett; szeme lecsukódott, teste egészen összeroskadt; anyjának úgy kellett őt fognia karjával, mikor fölkeltek. A szánakozás csendes zsibaja hangzott körülöttük. Madelaine összeszedte erejét és főlegyenesedett.

- Nagyon meleg van, - susogá.

Anyja elvitte magával, egy jó öreg asszony kíséretében, a ki akkor ment el a páholy előtt.

A szemcsővek kettőzött figyelemmel kísérték ezt a kis jelenetet. A folyosók friss levegője felüdítette Madelainet; csak hogy a földszinti folyosón egy csomó kíváncsival találkozott, a kik összesereglettek, hogy láthassák, a kiknek üdvözlét bizonyos göggel fogadta anyja, mely merőben különbözött egykori közömbös nyájasságától.

A külső levegő, a mig kocsijukra vártak, őt is felélénkítette.

- Nemde, már jobban vagy? - kérdezte anyja.

- Igen, anyám. Menjünk haza, kérlek.

A kíváncsiak tekintete végig kísérte őket a csarnokon.

Végre jelentették kocsijukat s elmehettek.

- Mi bajod volt? - kérdezte Clotilde útközben.

- Nem tudom. Oh, anyám, ne vigy el engem sehová.

- Miért? - kérde Villeroyné kissé bosszusan.

- Nem tudom. Nem jól érzem magamat. Nem szeretem azokat az embereket, a kik nézegetnek bennünket.

Madelaine szíve nagyon tele volt. Sírásba tört ki.

- Nem bánom, menjünk akárhová, de csak oda, a hol senki sincs... Menjünk el atyámhoz.

- Atyádhoz! - kiáltott Clotilde, dühös mozdulattal hátravetvén magát. - Ez aztán furcsa gondolat! Soha. Érted? Soha! Ő mondta neked, hogy ezt kérjed tőlem?

- Atyám? - ismédé Madelaine, olyan érzéstől áthatva, melyben nem ismert önmagára s mely hasonlított a harag gerjedelméhez. - Ő bizonyára nem!

- Tehát mi a bajod?

- Semmi, - válaszolta a leányka, kezeit szorongatva. - Csakhogy nem akarok kijárni; ne követeld ezt tőlem, anyám, kérlek, nem tehetem többé.

- Jól van, - felelt Clotilde kurtán.

Elvezette leányát a szobájába, megcsókolta homlokát, aztán hidegen jó éjszakát kívánva neki, magára hagyta.

Másnap már feledni látszott Villeroyné az előtte való napon történt esetet; úgy beszélt leányával, mint rendesen. A tizenegy órai postás több levelet hozott neki, melyek egyike szemmel látható megnyugvást szerzett neki. A reggeli után megkérdezte Madelainet, hogy nem akar-e vele egy kis sétát tenni kocsin?

- Nem megyünk látogatóba, - tette hozzá.

Madelaine, a ki már bánta tegnapi kemény szavait, előzékeny örömmel fogadta az ajánlatot, olyan örömmel, mely megillethetett volna egy gyöngédebb szívet, s együtt elmentek.

Rövid kocsizás után Villeroyné a Victoire-utczába vitette magát. A kocsi egy igen szép külsejű ház előtt állapodott meg.

- Itt egy látogatást kell tennem, mely tíz perczig fog tartani; szólt Clotilde Madelainenek. Addig megvársz a kocsiban, nemde?

Madelaine nem kívánhatott jobbat. Anyja eltűnt a kapubejáratban, az ifjú leány pedig hátra-dőlt a kocsipárnára, álmodozni kezdett és szórakozottan nézegette az arra menőket.

Egyszerre fölemelkedett. Egy jól ismert arcz mutatkozott a közelben. Valóban ő volt az, Chénerol Henri, a ki egy bankházból jött ki... Fürge léptekkel közeledett a járdán. Oh, elmegy, a nélkül, hogy látná kis barátnőjét?

Madelaine nem tanakodott, hogy illik-e, vagy sem, de ösztönszerűleg kidugta finom svéd-keztűs kezét a leeresztett ablakra. Nem kellett több, hogy megállítsa a fiatal embert.

A kedves kis kézről a leányka arczára siklott tekintete.

Oh mily édes, mily drága volt ez az arcz, melyet elvarázsolt a fájdalom, a melyet szerencsére csak kevés leány ismer ebben a korban. Nem az a rózsaaarczú, vidám, pajkoskodó Madelaine volt az; hanem egy egész más Madelaine, sokkal megragadóbb, sokkal drágább, mert már sokat szenvedett. Oly csinos, oly gyermekdeden értelmes és jó és oly szánandó.

Henri megállt.

- Madelaine! - szólt halkan.

Ránézett tiszta és mély szemével; meghajolt, kezébe vette kalapját, fejét szabadon érintette a csipős, szeszélyes márcziusi szellő.

- Kedves Madelainem, szólt. - Atyám megjön holnapután... Most már csak kevés, nagyon kevés ideig kell várni. Ha tudná, mennyire óhajtom már, hogy vége legyen a várakozásnak. No de meglesz nemsokára!

Madelaine rámosolygott. Soha sem látta még őt ilyennek Henri; szép szeme irgalmat látszott esdeni, ajka elragadva reszketett, megjelent e kedves arczon az az öröm, melyet szenvedésében képzelt.

- Nemsokára, drágám. Ah, szeretem önt. Nem tudja, mennyire szeretem.

- Én is, - ságá Madelaine halkan, mély sóhajással, melyben ki volt fejezve bánata, félelme, fájdalma, a melyet eddig nem birt kifejezni.

Kezét rátette az ifjú leány kezére.

- Bátorság! Nemsokára.

Még egy pillantás, egy üdvözlés, aztán Henri elment.

Ugyanakkor megjelent Villeroyné. Jobban összeszorította ajkait, mint rendesen; bársonyos arcza kevésbé volt rózsaszínű, de a diadal látszott villogni tekintetében.

- Kivel beszéltél? - kérdezte, mikor beült leánya mellé; s míg a kocsí befordult a boulevard de Courcellesre.

- Chénerol Henrivel, - felelt Madelaine.

- Igazán! jól kihasználja az idejét, hogy udvarolhasson. Azt hiszem, illőbb lenne ez nálunk, mint az utcán. Aztán te még nem mondtad meg, milyen véleménynyel vagy felőle.

Madelaine nem felelt. Anyja és közte mindig mélyebb és mélyebb lett a szakadás; vajjon mi hozhatja őket valaha közelebb, ha ez így foly tovább?

- Nos, Madelaine, ne játszd a gyermekest. Mondd meg, tetszik neked ez a fiatal ember? Tetszik vagy nem? Szereted?

Madelaine ifjú szerelme, melyet szüzi tisztaságában megsértettek, most új alakot öltött, mert védelmeznie kellett magát.

Lágy, szelíd, de határozott és világos hangon felelt:

- Igen, szeretem, és hozzá akarok menni.

De ez erőszakolt nyilatkozat után érezte, hogy jóformán már egyáltalában nem szereti édes anyját, a ki a választ kicsikarta tőle.

Clotilde ettől fogva olyan érdeklődéssel gondolt leányára, mely a szánakozáshoz hasonlított. Szegény kicsike, még hisz az ifjúi álmokban, a szerelmi házasságban, az örök szenvedélyben!... De ha örömet találja benne, mért ne legyen meg? Így lesz ez mindig az életben.

XIII.

Másnap Madelaine atyjától levelet kapott, melyben felszólítja, hogy tizenegy órakor a komornájával együtt az északi vasutállomásnál legyen, a hol majd találkozni fognak.

E levél s a gondolat, hogy viszont fogja látni szegény, fáradt, oly hirtelen megvénült atyját, könyeket fakasztott a leány szemeiben. Mily könnyen tudott most sírni ő, a ki még úgyszólván soha sem sírt.

Nem is tanakodott azon, vajjon érzett-e fájdalmat, mikor anyját önkaratból elhagyta: elűzött magától minden gondolatot, mely a nehéz, kellemetlen jelenre vonatkozhatott volna s egyedül csak atyjáról álmodozott, a kit viszont fog látni.

Tíz napi elválás, nem több. Azt hitte, hogy hónapok multak el. Mikor a nagy teremben meggörnyedt, teljesen ősz atyját, ki most sokkal vénebb, megtörtebb volt, mint a mikor elhagyta, megpillantotta, meggyorsította lépteit, hogy előbb üdvözölhesse. Villeroyné asszony hideg bucsúja, mely a Courcelles-boulevardtól kezdve alkoholként égette nehéz szempilláit, most egyszerre eltűnt emlékezetéből.

Atyjával egy kocsiszakaszba lépett, melynek ajtaja azonnal rájuk záródott; egyedül voltak. Villeroyné nyaka köré fonta karjait s hosszan, gyengéden megcsókolta, azután vállaira támaszkodott s mialatt a vonat megindult, behunyta szemeit.

- Te nem kérdeztél hova megyünk? - mondá atyja, ki szomorú tekintettel vizsgálta őt.

Hirtelen felemelte fejét.

- Akárhová, veled atyám, mindenütt jó lesz.

- Nehány napot Londonban fogunk tölteni, jól fogod ott magad érezni?

- Minden esetre.

Hajdani vígságát, és könnyed közömbösségét színlelte; de Villeroy nem ámitotta magát: amióta elhagyta leányát, a kis Madelaine átélte az élet megpróbáltatását; megtanult csendben szenvedni; fájdalmát eltitkolni... Kegyetlen Clotilde! Ha legalább csak egyedül őt sujtotta volna.

Az elválás idejéről semmit sem kérdeztek egymástól; a jövőre nem terveztek; a közvetlen jelenről beszéltek, mintha csakis ez lett volna érdekes. És vajjon nem-e egymást tekintették kölcsönös figyelmükre legméltóbbnak? Félték attól, hogy egymást elveszítik! Nyugtalan, szegény lelküknek Madelaine sovány arcza, Villeroy feldúlt képe elég gondot adott.

Hetek múltak. Villeroy Angolországban élő barátjaihoz vezette leányát és Madelaine hagyta magát szórakoztatni; előtte minden új volt: a szokások, az életmód; semmi sem emlékeztette őt a Chénerol-palota nagy, francia fényűzésére, sem saját lakuk kényelmére. Nem feledett; csak elaltatni engedé magát; könnyebbülést talált ez új emberek között folytatott életmódban, a hol mi sem támasztott benne égető emlékeket.

Pedig élt szívében a remény, hogy atyja előbb vagy utóbb vissza fogja vezetni Franciaországba, vagy hogy Henri keresi majd fel. Ő mondta; meg volt győződve, hogy meg is fogja tenni.

XIV.

Chénerol hazaérkezett; visszatérte korántsem volt oly kellemes, mint ahogy remélte.

Először is leánya fogadta rosszul. A keringő hírek, nem tudhatni mikép, eljutottak Rodange asszony füleibe is. Ki fecsegetett neki? Hogyan hallhatta meg? Az apró, titkos bizalmasságok, a terem sarkában egymás mellé huzott székecskéken folytatott suttogások, valószínűleg oly dolgokat árultak el, melyeket neki legkevésbé lett volna szabad megtudni. De hát a világ folyása napjainkban oly különös, hogy a legrendkívülibb dolgokat lehet elpirulás nélkül elmondani. A gonosz nyelvek ugyan azt állítják, hogy ez mindig így volt... Talán; jóllehet a gyermekek manapság sokkal közömbösebben tűrik, ha szüleikről valamit beszélnek, mint hajdan.

Chénerol, egy ékszertokkal kezében, szeretetreméltó arcczal, mint egy atya, aki ajándékot hoz, állított be leányához. Marguerite duzzogó orrocskája, összeránczolt szemöldökei, a hideg csók csakhamar elárulták az utasnak, hogy a látszatot nem lehetett megmenteni. Vejének bizonyos gúnyos pillantása mindent megmagyarázott; bölcsen visszavonult s boldog volt, hogy még a korai magyarázatok elől kitérhetett.

Henri fájdalmas jelenetre volt elkészülve, Chénerol bámulatraméltó ügyességgel hárította azt el; mosolyogva, szórakozott arczkifejezéssel vette át fiától az íróasztal kulcsait, ügyeiről kérdezett egyet-mást, helyeselte intézkedéseit s a legtávolabbról sem említve az életében beállt változások okait, újra régi életmódjához kezdett.

A körben félig gúnyos, félig kérdő tekintettel kísérték, nem is figyelt rá. Minthogy jó vívónak és éles nyelvűnek ismerték, békében hagyták.

Legalább is úgy látszott, hogy minden rendben van. Villeroy maga szolgáltatatta nejének a váláshoz szükséges érveket; ez pedig a Courcelles-uti palotát a Marbeuf-negyed egy csinos lakásával cserélte föl; az ügyek rendesen folytak s az egész csak idő kérdése volt.

Chénerol meg lehetett volna elégedve, és mégsem volt.

Fiának komoly tekintete mindenüvé követte, még olyan helyekre is, melyekről fiának halvány sejtelve se volt. Szemeinek hajdan víg és derült kifejezése most komolylyá vált, mint egy érett emberé és szemrehányásként nehezedett atyja lelkére.

Egy este, ebéd után magukra maradva, a billardhoz közeledtek s a látszat kedvéért játszani kezdtek; gyakran, mikor semmit sem tudtak egymásnak mondani, bántó volt ez együttlét. Chénerol jobban játszott, mint fia; ma azonban kedv, figyelem nélkül játszott.

Két-három könnyű lökést elhibázva, miközben Henri lökéseit jegyezte, Chénerol közömbös hangon szólalt meg:

- Tudod, hogy deczemberben lesz az esküvőm?

Henri érezte, hogy szíve lassabban ver: ezt sejtette és óhajtotta legjobban; de e hivatalos bejelentés megfélemlítette. Nem tudta mit feleljen és várva a folytatást, atyjára tekintett.

Chénerol a billard fölé hajolt, látszólag uralkodott magán s egymásután öt karambolt csinált; a hatodikat kihagyva jegyzett s várta, hogy fia játszék. Henri kezei remegtek, a golyót lelökte az asztalról. Szégyenkezve vette föl s várakozott...

- Nos? - kérde Chénerol idegesen.

Henri atyja megátalkodottsága fölötti zavarában, izgatottságában hallgatott.

- Vannak talán ellenvetéseid? - kérde elpirult arczczal.

- Tartózkodnám az ellenvetésektől, - felelt élénken a fiatal ember.

E pillanatban érezte, hogy soha sem lesz jobb alkalma Madelaineről beszélnie és higgadt hangot erőltetve folytatá:

- Ha te akarnád, atyám, egy csapással két dolgot érhetnénk el?

Chénerol meglepetve nézett rá. Hiába nősültünk meg huszonegy éves korunkban, nem tudjuk elhinni, hogy gyermekünk huszonegy éves korában szintén megnősülhet.

- Te meg akarsz nősülni? - kérde mosollyal ajkán.

- Henri fejbólintással felelt.

- Szegény kicsikém! - mondá Chénerol, félig nevető, félig komoly hangon. - Még nagyon fiatal vagy... Igen, tudom mit akarsz felelni; ne is fáraszd magadat: ez hasztalan volna. Csak azt mondd meg őszintén... hogy már előbb is volt-e szándékod, vagy csak most gondolsz erre... tudod, azóta. Ez nem baj, érted; de mégis szeretném tudni.

Kezeit fia vállaira tette s nyugtalansággal nézett szemeibe: ezt az atyát, ki nem igen volt atya, a gondolat bántotta, hogy fiát akaratlanul száműzte az atyai házból.

- Már régi szándékom ez, - felelt Henri viszonzva atyja őszinte, nyílt tekintetét.

Chénerol sóhajtva bocsátotta le karjait. Gépiesen közeledett a billardhoz; ott megállt.

- És kit választottál magadnak? - kérde határozatlanul.

Henri nem felelt.

- Ismerem én?

- Villeroy Madelaine, - felelt komolyan a fiatal ember.

Chénerol, daczára halavány arcszínének, láthatólag sápadtabb lett.

- Az ördögbe! - szólt felelet helyett.

- Nincsenek ellenvetéseid, remélem? - szólt Henri rosszul titkolt keserűséggel.

- Nekem? bizonyára nincsenek! Hanem...

Elhallgatott, mit is kellene mondania?

- Nos?

- Ez aligha fog csak úgy magától menni.

E mondat után Chénerol helyére tette a dákót, majd visszajött fiához és a fal mellett levő hosszú kerevetre ült.

- Miért nem? - kérde Henri.

Most egyszerre szeme előtt látta azt, a mit két hó alatt nem akart meglátni, a mit nem akart megérteni, félve, hogy elviselhetetlen bánatot okoz magának. Már a homályos érzés is kínos volt, pedig nem akarta maga előtt bevallani.

- Fiam, - mondá Chénerol, - már nem vagy gyermek, már ismered kissé a világot; az utóbbi időben talán jobban megismerted, mint a hogy az kívánatos lenne... Ne aggaszszuk egymást hiába és különösen pedig kölcsönösen ne; nem így van-e? Ez semmit sem fog használni.

Henrit e gyengédség megindítá, atyja mellé ült; de nem nézett reá: nem volt bátorsága szeme közé nézni.

- Szereted te Madelainet? - folytatá Chénerol. - Azt hiszem, hogy ezért akarod elvenni, mert, máskép...

- Szeretem, - felelt a fiatal ember határozottan.

- És ő?

- Boldog lesz, ha férje leszek. Már gyermekkorunkban támadt e vonzalom.

- Boldog kor! - mormogá Chénerol, visszanyerve természetes iróniáját. De nem akarva fiát megsérteni, komolyan folytatá: - Tehát ti szeretitek egymást; a szülők beleegyezése hiányzik csak. Az enyémet bírod, megnyered Villeroy asszonyét is...

Henri elpirult e név hallatára, de Chénerol izgalom nélkül beszélt tovább:

- Csak Villeroy van még hátra.

- Miért nem egyeznék ő bele? - kérde bizonytalanul a fiatal ember, mintha érezte volna, hogy védelme fölösleges.

Az atya nem felelt azonnal; egy pár percnyi csend után határozottsággal folytatá:

- Félek, hogy elutasít.

Henri felkelt, néhány lépést tett lehajtott fejjel, összeránczolt szemöldökkel.

- Végtére is nem tudom, miért nem kellenék én neki.

- Oh nem te, én nem kellek neki, igen, én nem.

Ujra csend lett; a magasan lobogó gázlángok fületsértőleg sisteregtek. Chénerol felkelt, fordított egyet a csapon; félhomály uralkodott a nagy teremben.

- Azt hiszed, - kérde Henri, - hogy egy férfi, mint Villeroy úr, nyomorult körülményektől befolyásoltatni engedi magát?

- Mitől?

- A hiúságtól, mondjuk, mikor leányának boldogságáról van szó?

Chénerol ismét leült; Chénerol nem volt oly erős, oly biztos, mint szokás szerint.

- Henri, - mondá, - te olyan dolgokról beszélsz, a miket nem ismersz.

A fiatal ember egy nemével a haragnak fordult meg.

- Villeroy úr becsületes ember - mondá, - és jó atya... nem hiszem, hogy megbarátkoznék a gondolattal, hogy leányának fájdalmat okozzon.

- Fiam, - felelt Chénerol, - gyermekként beszélsz. Nem te rólad és Madelaineről van itt szó és te ezt jól tudod. Végezzünk; te el akarod venni ezt a kedves lányt; örömmel egyezem bele. Végezd te el a többi; én többet nem tehetek.

Henri leült s lehajtott fővel harapta bajuszát.

- Akkor hát én magam megyek megkérni Madelaine kezét.

- Nem látok más lehetőséget.

A fiatal ember még egy darabig gondolkozott.

- És én sem. Jól van, ne beszéljünk erről többet.

Nem beszéltek erről többet, de csak erre gondoltak s érintkezéseik, melyek már Chénerol visszatérte óta feszültek voltak, ha nem is kellemetlenek, de legalább is felületesek lettek.

XV.

Chénerol nem tudta, mit beszéltek róla távolléte alatt; úgy körülbelül kitalálta, csak hogy ez nem volt egy és ugyanaz. Villeroy asszony kevésbé volt értelmes, de annál tapintatosabb és óvakodott attól, hogy elmondja, minő különösen fogadta egy pár család látogatásait: érezte, hogy jövődöbeli férje előtt veszít, ha önönmagát kisebbiti. Biztos kézzel vezette ezentul hajóját; régi ügyetlenségei figyelmeztették, keveset járt ki s csak ártalmatlan nőkkel társalkodott. Főleg senkiben sem bízott. Ha férjéről beszéltek, nyugodtan felelt:

- Mit akarnak? - s vállait könnyedén felhúzta. Ez volt az egész.

Néhányan ártatlanul csodálkoztak azon, hogy Madelainet nem látják mellette: vajjon nem Villeroy volt a hibás?

- Madelaine barátjainál van Angolországban, - felelt, - mindenféle tekintetben jobb ez így, míg a dolog be nem lesz fejezve.

Azt hitték, hogy igaza van.

Különben is semmi rosszat sem lehetett róla mondani. A kik, a kaland hallatára, azt remélték, hogy részt vehetnek ők is a dologban, - mindig akadnak, a kik a vigasztaló, vagy csak átmenetileg is, a vigasztaló szerepére vállalkoznak, - csalódtak; Villeroy asszony, anélkül, hogy érzéketlen lett volna, hozzáférhetlen volt.

Chénerol meg-meglátogatta; az első alkalommal elbeszélte neki, mi történt közte és fia közt.

- Tudtam, - mondá Clotilde, - nekem már bevallotta.

- Ön nem szólt erről nekem, - szólt barátja meglepetten.

- Nem tudtam, komoly-e ez és őszintén legyen mondva, György, másra kellett nekem gondolnom. Madelaine távol volt s azt gondoltam, hogy Henri megfelelkezik tervéről.

- Volna önnek ellenvetése? - kérde György.

Mindig meglepte, hogy miképen képzelte magának Clotilde a családi viszonyokat és kötelességeket.

- Nekem? ellenkezőleg! Nagyon helyeslem! Nem látja ön be, nem is akarva az örömről beszélni, mit Madelaine közelléte okozna, minő kíváncsú volna e házasság tisztán társadalmi szempontból?

Ő jól látta! Gondolatai, jóllehet éppen nem volt érzelő, Villeroy körül szállongtak, a ki egyedül élne házában, míg ő, a boldog Chénerol, régi barátjának nejét, leányát láthatná palotájában.

Mindaz, a mi természetes becsületesség még megmaradt lelkében, fellázadt ezen elhagyatottság ellen. Egy második gondolat azonban már meggyőzte, hogy ez ellen semmit sem tehet. Különben sem volt még befejezett dolog ez a házasság.

Nem tudta ezt Clotilde előtt elhallgatni.

- Miért? - kérde bájos ártatlansággal.

Meg akarta neki magyarázni.

- Ön, barátom, elfeledi, hogy a törvény az én javamra döntvén el a válópört, még sokat nyomhatok a latban...

Most nem meglepetést, hanem félelmet érzett Chénerol. De gyakorlati szempontból a nőnek volt igaza s ezt erővel be akarta ismerni.

- Pedig, - tevé hozzá, - ha az atya nem akarja, a törvény és ön semmit sem tehetnek.

- Ő magától is engedni fog, - válaszolt Clotilde, - mit is csináljon Madelainenel? Ha nála él, nem lehet férjhez adni.

És másodszor is Villeroyra gondolt, Villeroyra, akit rágalmaznak és vádolnak a fiatalság bolondságával, mert ha a társadalom elnéző is a férfiak szeszélyeivel szemben, ő idős volt s megjelenése kizárt minden könnyelműséget, mely feleségének a válásra okot adhatott volna azok szemeiben, kik nem ismerték a dolog mélyét. Ez a gondolat bántotta Chénerolt.

És mégis igaz volt. - Madelaine férjhez mehet anyja oldala mellett, sokkal keresettebb lesz, mint elhagyott atyjának házában. A világ sokat tart a látszatra. És még is minő nyugtalanság.

Chénerol észrevette, hogy nagyon szigorú lesz saját hibája iránt. Mert bármiképp álljon is a dolog, hiba volt; már szökésük napján érezte ezt homályosan s már régóta meg volt róla győződve, jóllehet mindent megtett, hogy eloszlassa aggodalmait, ha ezek nagyon előtérbe tolultak. Még egyszer legyőzte aggodalmait, azzal az unalmas tudattal, hogy az első utcásarkon, vagy legalább is estére, újra feltámadnak lelkében.

- De mondja csak, ki kéri meg Madelainet atyjától? - szólalt meg Clotilde mosolyogva. - Ön ezt nem teheti; akarja, hogy én tegyem meg?

- Ön? - kiáltá Chénerol.

- Valakinek ezt meg kell tenni! És ön csak nem fog egy harmadik embert titkunkba beavatni? Villeroy úr igen különös! Nem tudhatjuk, mikép fogja kezdetben fogadni ezen ajánlatot.

Chénerol - mint az öreg Corneille tragédiáiban mondja - elbutult. Közötte és a kik közelebbről érdekelték, a társadalmi felfogások, egy darab idő óta oly különösen értelmezettek, hogy már nem tudott helyesen itélni. Az illem elvei tagadhatlanul meg lettek sértve; de hát minő elvekre hivatkozzunk, ha az illem már nem létezik? Ez új körülményekhez új illemtani törvénykönyvet kellene alkotni. Ez a szertartásmesteri szerep nem illett Chénerolhoz; de itt senki sem helyettesíthette e különös esetben, nem volt min tanakodnia.

Eleinte ingadozott; megfontolva, Clotilde tervének képtelensége rettenetesnek tűnt fel s szinte megneheztelt Villeroy asszonyra eszméje miatt.

- Köszönöm, - szólt hosszas csend után, mit nem akart megzavarni. - Henri maga fogja e lépést megtenni és azt hiszem magára hagyhatjuk. Villeroy szerette őt...

- Azt hiszem, még mindig szereti, - szólt Clotilde szemöldökeit felhúзва, - ez a gyermek semmit sem vétett ellene...

Henri majdnem ugyanezen szavakat mondá s ez atyját elszomorította; Villeroy asszony ajkaiból egészen más hatása volt e szavaknak. A hangulat egy gyenge árnyalata, egy neme az elégedetlenségnek bizonyítá, hogy közte és leendő neje között az egyenetlenkedés csírája él, s hogy ez rohamosan fog fejlődni; mindegyikök másképp képzelte a megsértett férj iránt tartozó kötelességeket.

Ez ugyszólván semmi sem volt és mégis egy egész világ volt.

XVI.

Egy juniusi estén, nyolcz óra tájban Chénerol Henri egy kis villa előtt állt meg, mely hasonlított a többihez, elől egy kis kerttel, mint a többiek, s mind egy végtelen szürkés út hosszában.

London fullasztó nappala vége felé járt; a végtelen hosszú kocsisor a sétálókat szállította haza valamely híres futtatásról; de a zaj nem hatolt el a békés külvárosba, mely rendesen csendes, ma este pedig néma volt, - talán mert senki sem volt otthon.

Mikor hosszas ingadozás után végre elhatározta magát Henri, hogy átvitorláz a csatornán s Villeroy elé terjeszti kérését, minden bizonynyal elfeledte megnézni a naptárt s oly napon érkezett Londonba, a melyen a város nem hasonlít saját magához. Saját lénye által untatva, fárasztva, talán hogy időt nyerjen, talán hogy türelmét csalja meg, meg akarta ismerni a helyet, hogy másnap reggel biztosra érkezzék... Lelkében talán a titkolt, nevetséges reményt táplálta, hogy hátha találkozik Madelainenel, vagy hogy legalább megláthatja. Vajjon nem minden szerelmes ilyen-e?

A rácsozat előtt bambának érezte magát; nem mert csengetni, meggyőződött különben is arról, hogy a ház lakatlan, még a pinczelakások is, semmi zaj sem árulta el élő lények jelenlétét, már elhatározta, hogy vissza kell mennie a szállodába s nyugodtan be kell várni a reggelt, mikor egy agg embert látott maga felé közeledni.

Ösztönszerűleg vonult vissza Henri, hogy kikerülhesse a kémkedés látszatát; de csakhamar visszafordult a vas csörömpölésének zajára: a rácsos ajtó nyílt ki. Az aggban, ki reá sem tekintett, a fiatal ember Madelaine atyjára ismert.

- Villeroy úr, - szólalt meg hirtelen előlépve.

A megszólított felemelte szemeit, mialatt az ajtó kilincsét kezében tartá.

- Bocsánat, - mondá Henri bátortalanul, - nem voltam bizonyos abban, hogy ön-e az?

Nem akarta tudtára adni, hogy e három hó alatt mennyire változott; de régi barátja megértette.

- Ön tehát Londonban van? - kérdé Villeroy, - egyedül?

Henri fejével bólintott: nem mert beszélni.

- Csak véletlenül találom önt itt házam előtt? - folytató az öreg.

- Nem, uram, - felelt a fiatal Chénerol, magához térve. - Azért jöttem, hogy önnel beszéljek, egyedül azért jöttem.

Villeroy egy nemével a türelmetlenségnek nyitotta fel az ajtót.

- Lépjen be, - szóla. - Egyedül vagyok. A szolgák nincsenek itthon.

Belépett egy kis előszobába, felgyújtotta a karos gyertyatartót s azután egy angolosan, egyszerűen butorozott kis terembe vezette. A szűk, szomorú szobában egy állványra helyezett rózsacsokor illatozott.

Villeroy becsukta az ajtót s leült. Henri állva maradt: azután engedelmeskedve az intésnek, egy székre ült. Szíve hevesen dobogott.

- Villeroy úr, - szólalt meg könnyörgő hangon, - ugy-e bár ön nagyon különösnek találja, hogy én Londonba jöttem, hogy önnel beszélhessek, mikor írhattam volna.

Villeroy tagadólag rázta fejét.

- Már semmin sem csudálkozom, - felelt halkán. - Ön valamit akar nekem mondani az ő részükről?

- Nem, az én részemről... Ön gyermekségem és ifjúságomban nagyon jó volt hozzám. Talán szánalmat érez irántam... Szeretem Madelainet.

Villeroy meredten nézett rá; arcának sápadtsága ijesztőbb lett, ajkai fehérek lettek.

- Szeretem Madelainet; régi, mély szerelem ez, mely velem együtt növekedett, a mióta... kezdettől fogva. Nem tudnék nála nélkül boldog lenni: engedje meg, hadd vegyem el... Esküszöm...

Villeroy hallgatagsága, mozdulatlansága Henri legrettenetesebb büntetése lett; a mereven rátapadó szemek csillogása nélkül, azt hihette volna, hogy szavaival agyonsujtotta a szerencsétlen embert.

- Esküszöm, - folytató halk hangon, - hogy ez egész életem boldogsága. Tudom, hogy számos akadály választ el minket; de ön sokkal igazságosabb, sokkal jobb, semhogy meg ne értené.

- Megérteni? Mit? - kérdé Villeroy.

- Hogy mi nem vagyunk felelősek...

- Mások hibáiért?

Henri lehajtá fejét.

- Valóban, - szóla Villeroy, - ön nem felelős... én sem vagyok az... és mégis szenvedek.

- Villeroy úr, - könnyörge Henri bizalmat keltő gyengédséggel, mely még kiskorában atyja régi barátjának karjai közé vezette, - ön tudja, mennyi fájdalmat okozott ez nekem... Önnek... - tevé hozzá halkán... - és neki.

- Ne beszéljünk róla, - intett az atya. Önről van most szó. Ön el akarja venni leányomat. Ez lehetetlen.

Henri oly biztosan várta e feleletet, hogy ez sem fájdalmat, sem megrázkódást nem okozott; e gondolat útjának leghívebb kísérője volt.

- Lehetetlennek látszik, - szólt gyengéden, - de esküszöm, hogy nem oly nehéz. Ha ezelőtt hét vagy nyolcz hónappal kértem volna meg Madelaine kezét, nem tagadta volna meg.

- Nem küzdünk a bevégzett tények ellen, - felelt Villeroy, - de néha életünk árán szeretnénk meg nem történtekké tenni.

- De hát képzelje, hogy már házasok vagyunk...

- Nem képzelhetek olyasmit, a mi nem létezik; ne térjünk el a kérdéstől.

A fiatal ember hallgatott egy pillanatig, nem tudva mikép folytassa a beszédet, mely ily hamar véget ért volna. Villeroy felkelt; ő is ezt tette, feléje sietett az esdeklő fiatalság minden rábeszélő ingerével.

- Tudom, hogy lépésem illetlen, valószínűtlen, képtelen; de én szeretem Madelainet, és Villeroy úr, ha ön is szereti...

Villeroy egy hirtelen mozdulatot palástolt el.

- Talán csak nem azt mondja, hogy ő szereti önt? - kérdé keserűséggel.

- Remélem, hogy szeret, hiszem! - felelt Henri büszkén.

- Megkérdezte ezt tőle? Tudtomon kívül?

Az atya szemei az izzó aczél fényével lángoltak.

- Nem, nem az ön akarata ellen, az ön távollétében csupán...

Villeroy egy nemével az utálatnak, fordult el. Henri kezét karjára téve állítá meg.

- Nem, - kiáltott hevesen, - tudom mit gondol ön, önnek nincs ehhez joga; önnek nincs joga engem gyalázni. Ön távol volt; Madelaine boldogtalan volt; több mint ez... szenvedett... De értsen hát meg, ne kényszerítsen arra, hogy oly dolgokat mondjak, mik sértik önt, fájdalmat okoznak nekem... Mikor Madelainének megmondtam, hogy szeretem, azért tettem, hogy vigasztaljam, megvédjem.

Észrevétlen borzongás futott át Villeroy testén. Henri érezte; visszavonta kezét és előtte állva, várt; nyílt, de nem daczoló szemei rajta csüggték.

- És ő? - kérdé az atya anélkül, hogy feltekintett volna.

- Ő? Szegény Madelaine! Oly nagy szüksége volt segélyre, gyengédségre, különösen e napokban!... Önnek nem kellett volna elutaznia, vagy magával kellett volna őt vinnie... Oh! Bocsánatot kérek öntől.

Alázatosan fejet hajtott Villeroy előtt, szívét száz meg száz fájdalmas érzés szaggatta.

Az alkony beállt, a teremben sötétebb lett, a két gyertya csak kétesen világította meg.

- Azt tesszük, a mit lehet, - szólalt meg Villeroy egy hosszas, mély csend után. - Azt tesszük, a mit tennünk kell, vagy legalább gondoljuk, hogy tesszük... Azután meg vagyunk gyalázva bármit is tegyünk, saját lelkiismeretünk gyaláz meg.

- Uram, - könyöрге Henri mélyen megindulva, - esedezem...

- Nem tudja mit cselekedjék az ember, egymással ellentmondó kötelességeivel szemben, - szólt Villeroy, mintha egy bíróság előtt védte volna önönmagát, a mely bíróság nem volt Chénerol Henri lelkiismerete, - de tizenöt év óta egyedül Madelaine boldogságát hordtam szívemen.

- Tudom, uram, - szólt Henri. - De én, én is mindennek fölé helyezem Madelaine boldogságát.

Az agg egy hirtelen mozdulattal visszanyeré egyszerű, de nagy méltóságát.

- Madelaine leányom: ön ebben megnyugodhatik; azok után, a mit az ő iránta való szeretetből eltűrtem, úgy hiszem jó atyának tarthat mindenki. Én boldoggá fogom tenni. A mi pedig a fájdalmat illeti, amit mások okozhatnak neki, meg fogom őt ellenük is védeni.

- De ha ő szeret és nem adja nekem kezét? - tört ki Henri.

- Ön azt gondolja, hogy én egy agg önző vagyok, hogy magamnak akarom megtartani? És ha ez így volna? - felelé Villeroy, kinek szemei ifjúkori fényükben csillogtak. - Vajjon nem atyai jogom-e ez? Leányom tizenhat éves, mit tud ő az életből? Együtt gyermekeskedtek, baráti vonzalmat éreznek egymás iránt; legyen. Csináljunk egy kis regényt; ön látta sírni: ez megindította, mert ön jó, Henri, ezt tudom; és azután fejükbe vették, hogy egymásé lesznek? De közöttük és ön között egy örvény tátong. Egy örvény, mondom. Hát mit tegyen anyjával... anyjának férjével szemben? Mivé lenne ártatlansága ily családi körben? És az ön nővérével, az ön családjával szemben, vajjon nem érezné-e anyja hibájának súlyát, mint az eredendő bűnt, melytől nem tudnák őt megszabadítani? És mit mondana a világ, ha Villeroy kisasszony Chénerol György fiához menne nőül? Gondolt ön erre? Nem? No jól van, gondolkodjék egy pillanatig! Lássuk, lehetséges-e ez? Ön nem felel?

- Szeretem, - válaszolt Henri lángoló szemekkel.

- Annál rosszabb! Nem kellett volna szeretni; vannak lehetetlen házasságok. Sajnálom ezt Henri, ön miatt, - folytatá gyengéden. - De hagyjuk abba, akarja ön? Nincs már több beszélni valónk egymással.

- Később, - védekezett Henri, - majd ha egy kissé feledve lesz.

- Soha! soha nem fogom megengedni Madelainének, hogy közeledjék magához, még ha az egész világ is megfélekezne róla. Isten önnel, Henri.

A fiatal ember határozatlanul állt ott.

- Uram, - szólt végre komolyan, - teljesítettem Madelaine iránti kötelességemet, megkérve öntől kezét; ön azt hiszi, hogy kötelességét teljesíti, mikor azt megtagadja; de mit gondol ön, igazságos volna-e, ha elhallgatnánk e kedves gyermek előtt azt, a mit most önnél megkísérlettem?

Villeroy egy megtámadott ember mozdulatát tette, mintha védeni akarná magát.

- Tapasztaltságára hivatkozom, - mondá Henri. - Madelaine tudja, hogy szeretem; ő vár rám; igazságosnak gondolja ön, őt abban a hitben hagyni, hogy nem váltottam be szavamat?

- El fogja magányában feledni, - szólt zavarodottan Villeroy.

- Nem uram, ő nem fogja elfeledni: Madelaine nem sorolható azok közé, a kik felednek. Szenvedni fog s azt fogja gondolni, hogy én becsstelen ember vagyok. Igazságosnak hiszi azt, hogy ő engem vádolhasson? Nem hiszi, hogy becsületes és természetes volna, ha tudtára adná neki, hogy én minden lehetőt megtettem ígéretem beválthatása végett?

- Szeretném megkimélni a fájdalomtól, - védekezett az atya.

- Megvetni azt, a kit szeretünk, talán ez a legnagyobb fájdalom, - szólt Henri fel sem tekintve.

Még egyszer csend lett.

- Igaza van, - felelt Villeroy belenyugodva sorsába. - Megmondom neki, hogy ön itt volt.

- Köszönöm, - felelt Henri s az ajtó felé indult.

Az ajtóban megállt s keserves zokogásban tört ki.

- Oh! - zokogott, - oly boldogok voltunk, oly boldogok lettünk volna.

- Igaz, - hagyá helybe az agg ember, - boldogságunk le van rombolva s ez senkinek sem használ. Legyen nemeslelkű, ne átkozzon meg. Ha oly idős lesz, mint én most vagyok, be fogja látni, hogy ez jó valamire. Isten önnel.

Henri remegve távozott, üres fejjel, mint egy a böjtölés, vagy virrasztástól elgyengült ember. Kint a nyári hosszú alkony homálya, mit a gázlámpák világa szabályosan szaggatott meg, takarta az utat; meghatározhatlan szomorúság szállott le az égből az álomba merülő földre, kicsinyes komorság, mi semmit sem birt a mély láthatár nagy melankoliájából.

Ugy tűnt fel neki, mintha egész életére egy sötét éj borult volna; lelkesedés, mozgás nélküli élet, azoknak élete, kik senkit sem szeretnek, tisztelnek. A család rombadőlt előtte: atyja... jobb volna rá sem gondolni, hogy ne kellessen elítélni. Felesége... van-e más asszony Madelainen kívül? Mi marad hát hátra? az oktan szerelmeskedés, az estélyek, a körben töltött éjjelek, mint atyjánál, a szép Chénerolnál?...

Fájdalmas undor vett rajta erőt, a való keserűség utóízével, mintha csak egy keserű orvosságba mártotta volna ajkait.

Itt kellett végződnie álmainak, huszonkét éves korában? Vajjon pesszimista lesz-e, mint számosan barátjai közül, kik jelszavul ezt választották: jólehet csak a renyhesség, a kedvetlenség volt természetük alapja? vagy talán élvsovár, mint... atyja? De Chénerol szeretett, az elkövetett hiba a szenvedély gyümölcse volt; ha csak hiba volna, de szenvedély: tehát, mentség...

- Szomorú mentség, - gondola Henri, végtelen bátortalansággal.

Az út sarkára érve egy csapat fiatal emberrel és leánynyal találkozott. Az egész társaság angolul beszélt, vígan, szabadon ebben a széles, elhagyott utcában és hármásával, négyesével haladtak tovább; gépiesen tért ki útjukból.

Egy kedves hang, dallamosabb, mint a többi, mondott néhány szót francziás kiejtéssel; egy ismert dallamos kacaj a földhöz szegezte.

A csoport már elhaladt; de egy lámpás lángja Madelainet világította meg. Ő volt, szerény, nemes járásával, ezüstös szép hajával, mely szép alkotású fejét áttetsző felhő gyanánt övezte...

Utána szeretett volna rohanni, találkozni szeretett volna vele, elrabolni szerette volna: ez az ismeretlen angol ifjúság nem viselkednék vele szemben ellenségesen. Azt mondaná nekik: mi jegyesek vagyunk és én szeretem; holnap megesküszünk, segítsetek nekem! És fiú és lány segíteni fognak...

Komoly, majdnem ünnepélyes gondolat, hasonló a lelkiismeretfurdaláshoz támadt agyában. Nem, nem fogja elrabolni a szűzies Madelainet. Mint a hogy Chénerol elrabolta Villeroy asszonyt; nem fogja a kedves gyermek fejére zúdítani a szemrehányásokat, mikkel a társadalom azokat illeti, kik valakit szűzies kötelességüknél is jobban szerettek.

Lassan levette kalapját s fedetlen fővel állt ott addig, míg a győzedelmes ifjúság el nem tűnt az út távoli homályában; azután, szomorúan, de önönmagával kibékülve, indult a vasuti állomáshoz vezető útra. Nem volt már mit keresnie Londonban és pillanatig sem akart tovább itt időzni. Másnap délelőtt Párisba visszatért.

XVII.

A rácsozat küszöbén Madelaine elbucsúzott kísérőitől, kik a szürke, még langyos léghen távoztak, magukkal víve a vígság sugarát, mely neki egy pillanatra világított. Atyjának a szokottnál is komolyabb arcza az élet szomorú valóságára ébresztette, mélabús gyengédséggel csókolta meg, mintha szemrehányást tett volna magának, hogy néhány órára elfeledte a terhes gondot, melyben szakadatlanul osztozkodnia kell.

Röviden számot adva az eltöltött napról, a fiatal leány szobájába indult; atyja visszatartotta.

- Ül le Madelaine, - mondá, - valami közleni valóm van.

Elsápadt, s ijedve nézett atyjára. - Valami, ez csak új szomorúság lehet.

- Távolléted alatt valaki meglátogatott, egy régen várt látogatás...

Azt hitte, hogy anyja volt: szíve örömtől, aggodalomtól egyszerre szorult össze. S még szerette azt az anyát, a ki neki oly sok fájdalmat okozott! Csakhogy, gondolataiban «szegény mamá»-nak nevezte. Atyja nem nézett rá; erőt vett indulatain, atyjára szegezte tekintetét, melybe nyugodtságot akart erőszakolni.

- Megtudtam, hogy távollétedben, mig te Párisban voltál... anyádnál, láttad Chénerol Henrit.

A vér, az aggodalomtól üzetve, elborította Madelaine gyengéd arczát, ki most fejét lehajtotta.

- Érzelmeket táplált irántad, érzelmeit gyermekkori érintkezések bátorította; ő elmondotta ezt neked, ugy-e bár?

- Igen, atyám, - felelt bátran a fiatal leány, fel sem emelve szemeit.

- Azt mondotta, hogy feleségül akar venni?

A rettenetes óra emléke, mely ezt az édes perczet megelőzte, égető könnyeket csalt Madelaine szemeibe. Soha sem tudta volna megmondani, minő jótét volt ránézve Henri jelenléte, szavai.

- Igen atyám, - felelé egyszerűen.

- Azt mondta neked, hogy később megkéri kezedet.

- Talán már nem akarja? - kérde Madelaine, ki képtelen volt ezenkívül más szerencsétlenségre gondolni, de aki bensejében nem hitt a kiejtett szavakban.

Az atya száналommal tekintett rá. Ily gyengéd, fiatal, ily kedves és ily nemes szívű!... szegény Madelaine! mikor Henri azt mondta, hogy szereti, csak félig hitte.

Nehezen hiszszük el, hogy a tűzhelyünk mellett felnőtt gyermek, tegnap még egészen gyermek, rövid szoknyában, a vállak körül röpködő hajjal, fiatal lány lett, szeretni, szenvedni képes! És ime, ez a szép arcz elsápadt az indulattól, mely már az asszonyé!... szegény kis Madelaine!

- Ma este itt volt.

- Itt? - kiáltá majdnem a lányka, kicsapongó örömeiben.

- Igen. Légy nagyon eszes, Madelaine: az élet telve van bánattal, gyermekem... Azért jött, hogy megkérjen, és én... jól megértesz, kedvesem!... kénytelen voltam elutasítani.

A szegény leány hátratántorgott, mint hogyha a föld megnyílt volna előtte.

- Miért? - kérde elárulva azt, hogy valami hallatlan, valószínűtlen, rettenetes történt vele.

- Mert...

Az atya elhallgatott. És valóban miért is? Henri ugyanezt kérdezte tőle és nem minden zavar nélkül találta meg a feleletet. Leányának felelni százszor nehezebb volt.

- Mert, - mondá mégis, keresve, mérlegelve szavait, - mert anyád férjhez megy Chénerolhoz.

- Mama? - kiáltá zavarodottan a kis leányka, - a mama férjhez megy?

Ez annyira felforgatá eddigi életét, hogy hirtelen fájdalmai megszűntek. Megnyugodott abban, hogy atyja és anyja elválva éljenek: de a gondolat, hogy egy új házasság Clotildeot más férfi nejévé teendí, ez örülség volt előtte. És Chénerollal, Henri atyjával!

Madelaine képzeletében mint egy ijesztő látomány, az erkölcstelen házasság képe tűnt fel, valami szűzietlen gondolat, a mit a gyermek lelke soha meg nem érthet, bár többször hallja is kiejteni a szót.

A rettegés annyira erőt vett rajta, hogy Madelaine legyőzve, öntudatlanul könnyekre fakadt. Könnyek az ő szemeiben, mikor gyermekkorának legnagyobb bánatai sem csaltak könnyeket szemeibe, ez több volt, mint a mennyit Villeroy elviselhetett. E pillanatban eszébe jutott, mikor Madelainet először sírni látta, mikor a hűtlen nő elhagyta tűzhelyüket, és a keserűség emez órájának emléke, a közömbös anya ellen, az atya lelkében, a férj előtt, ismeretlen haragot támasztott.

- Ne sírj Madelaine, kérlek, könnyörgők, - szóla, leányát magához ölelve.

- Oh! mama, mama! - ismétlé a gyermek, meg-megujuló könnyárban úszva.

Anyjának szép, ragyogó képe, melyet a ketten együtt töltött napok fájdalmai már elhomályosítottak, most egy növekvő fekete, sűrű, utálatos mocsárban, valami sárfélében sötétlett feléje.

A mama belépne termébe, kivágott ruhában, illatot árasztva maga körül, csipkék és selyem között, egy ember karján, kit férjének nevezne és a ki nem volna Villeroy? Más otthonban uralkodnék? Chénerol házában beszélne el ebéd alatt a nap történetét, a mint azt a Villeroy házában szokta, és azok, akik hallgatják, nem lennének Madelaine és atyja, hanem Chénerol és... Henri? Henri, ki talán anyjának lesz kénytelen őt nevezni?

Madelaine egész lénye fellázadt ezen kép ellen, a mely rá nézve valami kimondhatatlant jelentett! Atyjának nem kellett többet mondania. Bizonyos, hogy nem mehet Henrihez, ha anyját Chénerol nőül veszi.

Természetfeletti erővel küzdte le érzelmeit és fojtá el könnyeit: neki nem szabad atyját az átszenvedettek után új bánattal sújtania. Bátor lesz, meg fogja neki mutatni, hogy igazán az ő leánya, szívben úgy mint vérben.

- Vége van, papa, - mondá, hátrasimítva arcza körül csüggő haját.

Szemei már szárazak voltak; jóllehet keble még nem csendesedett le s még az elfojtott zokogástól pihegett.

- Te megértetted? - kérdé e rögtöni elhatározástól megindítva.

- Nem tudom, megértettem-e, hanem nem sírok többet. Azt mondták, hogy mama Chénerolhoz megy férjhez?

- Igen.

- Nemsokára?

- Körülbelül hat hó múlva.

- Nem lehet ezt megakadályozni? - kérdé rövid hallgatás után, hirtelen felindulva.

- Nem!

Ha mosolyogni tudott volna, Villeroy mosolygott volna válasz közben; a hang, melyen e kérdés hozzá intézve volt, meghatóan naiv, de nevetséges is volt. Nem, semmi sem gátolhatta Madelaine anyját, hogy Chénerolhoz férjhez menjen. A törvény tehetne volna; de vajjon nem értettek-e egyet abban, hogy a törvényt megsemmisítsék. Mit tehet a törvény, ha a költött becsület szükségből ki akarja játszani, hogy a látszat megmentessék.

- Túrni kell ezt? - kérde újra Madelaine növekedő méltatlansággal, - ez nagyon is sok.

- Ő akarta, - mondá Villeroy.

- Ő!... Igen, ő...

Hangja, mely kezdetben akaratot fejezett ki, elfojtódott ama szomorú est, ama fájdalmas várakozás emlékére... az üres, alig megvilágított szoba, azután az íróasztalon talált levél - a katasztrófa - és Henri közbenjött... Minő ijesztő világosságot, mint a tűzvész fénye, vetett az alig felejtett multra, a Chénerollal leendő házasság híre.

Az ártatlan Madelaine most értette csak meg ama dráma egészét, mely őt drága gyermekkori társától elválasztotta.

- Atyám, - mondá, Villeroy nyaka köré fűzve gyenge karjait, - ne félj, hogy én téged elhagyjalak!

- Bátor gyermekem! - suttogá az atya, ki e pillanatban gyengébb volt lányánál. - Oh! ha tudnád, mennyire szeretnék boldognak látni! Mondd, szereted Henrit?

Nem pirult el most, mikor azt felelé: igen.

Villeroy kezei közé szorítá fejét:

- Ah! miért, miért? - sóhajtott.

Azután legyőzve önmagát:

- Látod Madelaine, ez a házasság lehetetlen: az én lányom nem lehet Chénerol fiának felesége. Lehetetlen.

Madelaine álmodozó, zavaros hangulatba mélyedt; atyja pedig folytatá:

- A világ nem engedi meg ezt a házasságot, Madelaine, és te magad sem akarnál egy oly helyzetet, mely megtiltaná, hogy engem viszontláss... ha csak titokban nem. Én nem akarnám, te sem akarnád...

- Kedves, kedves atyám, - kiáltá, karjaival átölelve atyját, - nem, nem akarnám! Légy nyugodt, nagyon okos leszek.

- De ez fáj neked, - szóla atyja tiszta, zöldes szemeinek mélyét fürkésztve.

- Bizonyára! És még sem kell arra gondolni, legalább neked nem. Nem beszélünk erről többet, ugy-e bár papa? Mit használna ez? Csak fájdalmat okozna mindkettőnknek... Ez nem volna okos dolog.

Az okosság fénye tükröződött lángoló, kedves arczán; egy megcsalt, keserűség nélkül lemondó nő komolyságával beszélt.

- Oh, kincsem! - sóhajtott az atya, leánya tiszta homlokára illesztve a csókot, mely mártirját szentté avatta.

XVIII.

Egy októberi napon, négy óra tájban, Rodange Marguerite tipegett az opera avenue-n, szenvedő, unatkozó arczkifejezéssel, mint a ki egy fájdalmas munkát fejezett be. Határozatlan, szórakozott tekintetét az üzleteken jártatta, fény nélkül, kedvtelenül.

Mind ismerte már ezeket a fényes kirakatokat! Semmi új, semmi érdekes... Azután meg ez a szerencsétlen avenue tele van angolokkal, amerikaiakkal és ezeknek az embereknek oly különös ízlésük van! Így, ugy-e bár, Liberty?

Mindjárt az elején, elég furcsa volt, ezek a puha, fodrozott szövetek; a színek tagadhatlanul bizarrok voltak! különösen az a pistache-zöld és narancs-szín keveréke, melyre még most is fájt Marguerite foga; de, végre is, ez különös volt, de nem banális. És azután ez is mindennapiassá lesz, de olyan mindennapiassá, mint minden nem mindennapos, a minek nincs szelleme, hogy idején változzék. És ime, e pillanatban látta Liberty szürke mályvaszínű rongyait a réz tartókra függesztve: ez elég gyászos volt. És hogy teljesebb legyen a nyomor, eszébe jutott Stephane Mallarmének egy mondása, melyet atyja, hajdan, mikor még furcsa idézeteket használt, gyakran szokott idézni. - Oh! a régi jó idők! «De hát mirevaló az a pókháló, mely a mennyezetről lecsügg?»

Semmi sem felejteti hát el vele ezeket az unalmas emlékeket? No jól van; volt egy víg, fiatal, meglepő ötletekben gazdag atyja, és most van egy merev, duzzogó, ősz atyja, egy atyja, ki csak megfontolás után beszél. Felfogható ez? És a ki újévi ajándéku egy Chénerol asszonynyal, ki Villeroy asszony volt, ajándékozta őt meg. Ez nem is furcsa. Oh! nem, épen nem furcsa.

Volt még más is Rodange asszony életében, ami nem volt furcsa, az, ami oly életunt arczkifejezést kölcsönzött neki sétája közben. Járás-kelés közben a tükörben nézte magát, hogy láthassa köpenyének hatását, mely egy kifogástalan czég legujabb alkotása volt.

Igen, még most megjárja, de nem soká tarthat, tizenöt nap, vagy három hét, és azután arra lesz kárhoztatva, hogy csak kocsin mehessen ki: lehetetlen, hogy ebben az állapotban mutassa magát. És az orvos, aki a gyaloglást rendelte! Ezek az orvosok, igazán, a legesztelenebb módon tapintatlanok. Megmondta ezt neki, mivel sem törődve, és tudják mit felelt az orvos?

- Ön a reggeli előtt sétálni fog menni: ez nagyon egészséges.

Reggeli előtt! Felfogható ez? És a közelgő tél! Nincs korcsolyázás az idén... nincs bál, még csak ebéd sincs... És férje, aki őt perczig sem volt képes mellette maradni! Vajjon három hónapon át egyedül fog-e a kandalló mellett ülni? Erre a gondolatra tetőtől talpig megborzadt.

Volt mégis egy vigasza: a pólya. Egy rózsaszínű szalagokkal tarkított kirakat, a «Gagne-Petithez», emlékezteté erre. Marguerite megállt a kirakat előtt, mosolygott két-három igazán sikerült kis főkötőn, és egyszerre eszébe jutott, hogy egy fiókban vannak csipkéi, melyek még anyjáról maradtak rá; van ott miből csudákat készíteni. Holnap reggel azonnal hozzálát.

És mindehhez járul még az, hogy az utcán átmenve, a kocsikra kell ügyelnie! Ez már tűrhetetlen volt.

A járda szélén megállva, várt harmincz másodperczig.

- Már legalább is egy órája, hogy itt állok! - mondá abban a pillanatban, mikor az utolsó kocsi is elhajtott előtte.

Az utca két vége felé nézett, kinyújtotta nyakát, aztán megindult s a másik oldalon találta magát, egészségesen, megmenekülve, de mégis egy nemével a csalódásnak. Semmi kaland? Semmi ijedtség? Ugy van, ebben a helyzetben tarthatatlan az élet.

Marguerite rossz kedve egyszerre elröpült, mint egy csapat veréb.

- Madelaine! - kiáltá, hirtelen megállva. - Honnan kerülsz te elő? Ime, már hat hónapja, hogy nem mutatod magadat?

- Utaztunk, - felelé Villeroy kisasszony. - Oh, Marguerite, mennyire örülök, hogy láthatlak!

- Hát én! Csakhogy minő bolond dolog az, hogy az utcán. Jőjj velem erre, egy kicsit.

Intett fejével Poulain kisasszonynak, ki Madelainet kísérté, hogy kövesse őket és a Pyramides-utczába lépve, a Tuileriák felé vette útját.

- Lássuk csak, Madelaine; nem szoktak eltűnni, anélkül, hogy «vigyázz»-t ne kiáltanának. Én nem írhattam neked, te ezt érted, de annyira szerettelek volna látni.

- Én is, - felelé Madelaine, szegény kis szívének mélyéből fakadó sóhajjal.

Fivérének emléke élesen nyilallott Marguerite emlékébe s ez óvatosságra intette; de a diplomácia és a különös kis asszony már sokkal régebb idő óta czivódtak, semhogy ily hamarosan békét köthettek volna egymással.

- Te nőttél - szólt, hogy fentartsa a társalgást, soványodtál... te rettenetesen komolynak látszol. Madelaine röstelkedve mosolygott.

- Öregebb lesz az ember, - mondá, - hanem te nagyszerűen nézel ki! Soha sem voltál ily jó színben.

- Oh, én, ez szerencse! soha sem éreztem ilyen jól magamat, ez igaz, és mégis, ez meglehetősen unalmas.

- Jól érezni magát?

- Nem, ez a bébé, aki jönni fog.

- Egy bébé? Oh, de boldog lehetsz! - kiáltá megörülve Madelaine.

- Én? Oh épen nem! Régi játék ez is, mint minden, amit te itt beszélsz, kedves gyermekem. A bébék, ez felvihető a császárság koráig, - a másodikig. «Uram, Asszonyom és Bébé», - az elsőig is; csak hogy azokban az időkben a haza védőinek nevezték őket, és most ezek a kis «fin-de-siècle»-k. Fin-de-siècle, tudod mit tesz ez?

- Nem, - vallá be szerényen Madelaine.

- Én sem. Ez egy szó, melyet most használnak; tekintve az időt, amióta ez tart, remélem, hogy nemsokára vége is lesz.

- Hogyan, - kérdé újra a fiatal leány, - te nem vagy megelégedve, hogy gyermeked lesz?

- De igen, ez magától értetődik; ha itt lesz, az nagyon jó lesz: csinállok neki kis ruhákat, meg főkötőket... Untig eleget csinálnak már belőle. De egész addig, még van unatkozni való... nagyon sok. És aztán, tudod? mi költözködünk. A Fortuny-utczába megyünk lakni.

- Te elhagyod a palotát? - kérdé Madelaine szívszorongva.

- Kell, hogy elhagyjam.

- Kicsiny?

- Nem azért; feláldozva a dohányzó-szobát, vagy a két öltöző-szoba egyikét, nagyon jól berendezkedhettünk volna; hanem René nem akarja...

Itt ügyetlenül elhallgatott.

- A házasság miatt? - kérde Madelaine alig észrevehetően elsápadva.

- Eh! Istenem! Igen! Mi elfogadjuk őt, te értesz! ezért nem veszünk össze... És aztán, a mi igaz, feláldozni a dohányzó-szobát, ezt már mégis sok lett volna a férjemtől követelni... Szegény Madelainem.

Karját barátnőjének karja alá tette s teljes erejével magához szorította; a fiatal leány tovább ment, szemeit lesütve, hallgatagon.

- Marguerite, - szólalt meg hirtelen, - menjünk a Tuileriákba és beszélgessünk: nem fognak bennünket háborgatni. Poulain kisasszonyt elküldöm bevásárolni; nincs nagyon hideg: leülhetünk. Akarod?

- Hogyne akarnám! - felelé a fiatal asszony megadással. Jóllehet nagyon mélabúsnak ígérkezett a társalgás, még sem vonhatta ki magát alóla.

Öt perczczel később két széken ültek.

- Mit mondanak erről a házasságról? - kérde Madelaine.

Ajkai remegtek, de elhatározta magát, hogy az utolsó cseppig kiüríti a poharat.

- Azt mondják - azt mondják, hogy ez butaság, mint minden! - válaszoló Rodange asszony röviden.

- De sokat gyalázzák anyámat? - kérde barátnője.

- Vannak mellette is, ellene is. Vannak, a kik azt mondják, hogy fel nem fogható, mikép élhetett ilyen sokáig egy olyan sületlen emberrel, mint az atyád: ezek a férfiak. És mások, a kik nem helyeslik, hogy atyámmal tart: ezek az asszonyok, - legtöbbnyire. Ime!

- És te? - kérde Madelaine fejét lehajtva.

- Én? Én azt hiszem, hogy otthon kellett volna maradnia, nagyon természetesen és egy kevésbé rád kellett volna gondolnia!

- Mit beszélnek rólam?

- Nagyon sajnálnak, szegény kicsikém.

- És - és Henri? - kérde Madelaine, nem merve Margueritere tekinteni.

- Ugy viselkedett, mint egy férfi. Buvárkodni kezdett, nem tudom én mit; naponként tíz órán át dolgozik. Este többé nem látják.

- Jól érzi magát? Megelégedettnek látszik?

- Jól érzi magát; de nem látszik megelégedettnek. Nincs is miért, te tudod! Ezek a házasságok, lakodalom nélkül, templom nélkül, nem szívesen fogadott házasságok. Kétségtelen, vannak emberek, akiknek ez semmi; hanem a világ előtt mégis rösteli az ember. Én a béré miatt türelmetlenkedem, de magamban azt hiszem, hogy épen jókor jött: sok terhes munkától megment e télen. És jövő évre, ez olyan messze van! olyan hamar felednek! Az emberek azt fogják hinni, hogy tíz évvel ezelőtt történt.

- Látod? - kérde félénken Madelaine.

- Kit?

- Mamát...

Marguerite résztvevőleg tévé kezeit barátnője kezeire.

- Bocsánat, - mondá, - én könnyelmű vagyok, de rossz nem vagyok: ne hidd, hogy készakarva tettem. Ha látom-e? Nem. Egyszer láttam, két héttel ezelőtt: atyám mondá, hogy tegyek nála egy látogatást; engedelmeskedtem, minthogy többé úgy sem fogom magam láttatni, nem leszek kénytelen többször is meglátogatni.

- Hogy van?

- Hát te nem látod?

Madelaine tagadó intésére, folytatá:

- Szebb, üdébb, mint valaha. Páratlan üdeség és akármit mondanak az emberek, ez nem rizspor, nem festék: ez a valóságos bőr.

- Tudom, - mondá Madelaine fájdalmas mosolylyal.

Azokra az órákra gondolt, melyeket anyját csodálva töltött el, a mult télen, alig egynéhány hónappal ezelőtt... És most a végtelenség választja el őket egymástól!

Rodange asszony egy mozdulata figyelmezteté barátnőjét, hogy Poulain kisasszony megjelent a Feuillants-terrasszon.

- El kell válnunk, - mondá, - mikor látandjuk viszont egymást? Az Isten tudja! Ami a legbutább az egész dologban, Madelaine, ez az, hogy idegenekké tettek bennünket egymással szemben... Nem, nem idegenekké, de te jól érted, amit mondani akarok? Nagyon szeretném, ha nővérem volnál, kis Madelainem. Ugy-e csak nem fogsz sírni?

- Én épen nem sírok! - felelé a fiatal leány, egy mosolylyal, mely nem volt szomorú, megadást sem fejezett ki, hanem valami hősies bizalmat.

- Ez igaz! Soha, de soha sem láttam könyeket szemeidben. Nem úgy van nálad, mint nálam! Emlékezel minő áradás? Végre is igaz, hogy ez a házasság lehetetlen.

- Atyám is ezt mondja, - válaszolá Madelaine nyugodt hangján.

- A tény az, ha valakinek ezt tudnia kell... És azután, igazán, nem látom mikép lehetne... Furcsa család lenne. Menjünk Madelaine, a viszontlátásra... Az Isten tudja mikor. Senki sem néz bennünket? Gyorsan, csókoljuk meg egymást! Ez is nevetséges, mint minden, hanem ez mégis jó.

Kétszer csókolták meg egymást, csókot csókra, mint két intézetbeli növendék. Poulain kisasszony még nem volt közelükben.

- Meg fogom mondani Henrinek, hogy láttalak, - szóla Marguerite, rövid, ideges mozdulattal.

- Ne, kérlek!

- Miért?

- Nem szeretném, ha fájdalmat érezne miattam...

- Fájdalmat? Te nem ismered őt! Soha sem fog megvigasztalódni, jól érted, Madelaine? De senki sem fog felőle valamit tudni, csak én, a ki kitalálom és te, a kinek megmondom. Mikor véletlenül nevedet ejtik ki előtte, itt, látod, az állán, ideges mozgást vehetsz észre, ami rövid ideig tart... sötét gondok emésztik; de olyan, mint az, a ki dolgozik és nem unatkozik. Nem tételeztem volna fel nála ennyi jellemet.

Poulain kisasszony most már egészen közel volt, Madelainenek pedig nem volt mit felelnie. Angolosan, kétségbeeséssel bucsúztak el egymástól és szótlanként mentek fel a Paix-utczába vezető lépcsőkön. A nap már alkonyodott és a gázlángok, a Rivoli-utczában, beláthatlan

hosszú, aranygyöngyökből fűzött fonalat képeztek. Egy mellettük elhaladó, ki ránézett, megfélemlítette Margueritet, a ki barátnőjéhez simult.

- Bejössz a cukrászdába? - kérdé. - Én éhenhalok.

- Nem, köszönöm, én haza megyek, - mondá Madelaine mosolyogva; gyermekkori társnője mindig gyengéd hajlamot érzett a kis sütemények iránt, úgy a délután vége felé.

- Én is, csak egy kocsit találok. Ez az óra nem alkalmas arra, hogy az utcán gyalog járva, egyedül legyünk... Hanem a cukrász mindent megment: ez egy menedék és szükség esetében illem... És azután szemben vele van a Continental-szálló.

- Akarod, hogy haza kísérjünk? - kérdé Madelaine ingadozva.

Marguerite felkaczagott.

- Engem kísérgetni? Még hozzá te? Csakugyan nevetséges volna! Nem, Madelaine, saját erőmre hagyatsz.

Kinyitotta a cukrászda ajtaját; barátnője láthatta, a mint belépve, egy egész ismerős család üdvözölte s a mint tányérral kezében egy székre ült, a lehető legkényelmesebb módon.

XIX.

Chénerolék befejezték nászutazásukat, rövid egy hétig tartó utazást, mert a feszült politikai helyzet nem volt előnyös a hosszú távollétre. Egy fényes fogadtatás, melyre egész Páris meg volt híva, nyitotta meg az ünnepélyek aeráját, melyekről a tánczosok nem hiányoztak.

Ebben a nagy, forrongó városban egy tömeg ember van, kik minden áron mulatni akarnak; elegenden vannak, hogy a hegedű legkisebb zajára betöltsék a Caroussel-teret; ezek, feltéve, hogy vacsorával kínálják meg, biztosan eljönnek, s csak gyertyaoltáskor távoznak. Olyan valami ez, mint a himzés alapja, mint egy törekeny tárgyakkal tele rakott láda tölteléke: nélkülözhetlen és nem számít.

Chénerol, ismerve embereit, ügyelt arra, hogy a vacsora reggel fél három előtt ne kezdődjék; Rodange René tehát jóval három óra után lépett felesége szobájába, ki már régóta lefeküdt, a ki azonban nyitott szemekkel várta.

- Végre! - mondá, - egy félóra óta azt gondoltam, hogy a papa billardján vettettél magadnak ágyat.

- Rosszul éreznéd ott magát az ember, - felelt René megvetőleg.

- No jól van! lássuk, beszélj hát! - szólt idegesen mozgolódva.

- Nyugodtság, - szólt a sodrából ki nem hozható Rodange.

Erre a tanácsra Margit rendesen fel szokott ugrani; ez egyszer hatása váratlan volt: szótlanul elnyújtózkodott, összetette kezeit s kérdőleg nézett férjére. Ez nem fojthatta vissza a nevetést.

- Nagy lehet most a te tudásvágyad! - mondá.

- Természetesen, és nem akarok időt vesztegetni. Lássuk csak, ne ingerelj, vagy elalszom anélkül, hogy meghallgattalak volna.

René egy karosszékbe ült, klakkjával kezében és kezdé elbeszélését. A karos gyertyatartó két gyertyájának enyhe fényénél, kettős ernyő által védve, fehér ingmellével, fekete ruhájában, valami rosszul körvonalazott exotikus madárhoz hasonlított, pelikán vagy pinguenhez az árnyékok játéka szerint.

- Nagyon szép a te mostohád...

- Nem kell nekem mostohának: nevezd Chénerol asszonynak, - szólt Marguerite hadonázva.

- Ne mozogj. Chénerol asszony csodaszép volt. Bámulatos ruhája volt.

- Minő színű?

René felhúzta szemöldökeit.

- Azt hittem, hogy az asszonyok toilettjét illetőleg műértő vagyok, de most, megvallom, le vagyok győzve. Lehetetlen megmondani a színt. A zöld, kék, citrom és rózsaszín között. A szabónak erre külön neve lehet...

- Szép?

- Gyönyörű!

- Nekem is lesz olyan, - mondá Marguerite egyet intve fejével, melyet a nagy elhatározások jellemeztek.

- A bábé számára?

- Első estélyünkre a bábé megérkezése után.

- Nem lesz már divatban, jegyezte meg Rodange bölcselkedőleg; de ha akarod, nekem mindegy; a világon semmiért sem ellenkezném veled, Marguerite.

- Jól van! csak gúnyolódjál! majd kárpótolom magamat. Folytasd.

- A ruha gyönyörű volt; de a mi sokkal szebb volt, az az volt, ami benne volt, az is, a mi kívül volt. A vállak, oh a vállak! Tudod Marguerite, ezt látva, értettem apósomat.

- Oh, - kiálta Marguerite méltatlankodva, - ha meg van engedve!

- Legyünk csendesek, - megértettem - egész a házasságukig. És azután, te véleményemet kérdezted, én kimondom; vedd úgy, amint mondtam, hideg vérrel.

Megvern timerette volna, de nevetni kezdett, René ajkain az elégtétel mosolya jelent meg.

- Tehát nagyon szép és körülrajongva, azt gondolhatod! Sok volt a kíváncsi, - nem a legdiszkrétebb, talán...

- Sok férfi?

- Férfiak? Fekete volt tőlük minden.

- És asszonyok?

- Kevesebben. De mégis voltak, még pedig nagyon előkelők is.

- Hivatalos személyiségek?

- Bizonyára; korán távoztak, akár csak a dalban; némelyek feleségeikkel és a többi egyedül. Éjfélkor egy sem volt már ott közülök.

- Komoly dolog ez, mondd René?

- Bah, legközelebbi alkalomkor lesznek, a kik maradnak; egy év múlva mindenki vacsorálni fog. Mulattak, és te tudod, ez a fődolog.

Marguerite gondolataiba mélyedt.

- És Henri?

- Henri? Tökéletes. Egy kicsit sápadt; azt mondhatta volna az ember, hogy szemei a rendesnél sötétebbek voltak. Megtánczoltatott minden asszonyt, olyan megadással, amit csudáltam.

- És a miben te osztoztál?

- Én? Marguerite, hogyan gondolhatsz erre! A te állapotodban, illő lett volna ez... A füzértáncz nagyon jó volt. Nem volt tulságos fényűzés, a kevert közönség miatt, de annyi, amennyi kellett. Egészen jó volt. A vacsora is. Jégbehűtött pezsgő, benne jégdarabokkal, hogy a felhevült emberek be ne csipjenek... Tudod ez megtörténik! Csudálatos az én apósom! Mindenre gondolt. Ráismertem a legkisebb dolgokban is.

- Nem a feleségére?

- A felesége? De Marguerite én meg te rád nem ismerek! Hova tetted figyelemreméltó éleslátásodat? Chénerol asszony ostoba, akár csak egy kosár. Hát soha sem vetted te ezt észre?

- Mint egy kosár? - kérde a fiatal asszony, kutatva emlékében. Igen, - csakugyan... De hogy sikerüljön neki ez a csiny, azért nem kellett volna ily ostobának lennie.

- Ez a véletlen volt. Chénerolra bukkant. ...Tudod, hogy ő minő érzelgős; a vidéken Loïsa Puget románczaival ringatták. Ez végzetes látod, mindig marad valami belőle. Loïsa Puget nélkül soha sem vette volna el. Én párisi vagyok, egy igazi...

- És téged Offenbachchal neveltek fel.

- Tökéletesen: ez ment meg az érzelgéstől és a nevetségéstől.

- Oh, - szólt Marguerite hitetlenül. - Hagyjuk a szentimentalizmust, hanem...

- Nevetséges én! hát mikor? - szólt René megbántódva...

- Most, a te fekete ruhádban, nem szégyenled magadat? Válgon nem kellene-e most minden komoly embernek az ágyban feküdnie?

- Hallgatni, engedelmeskedni. Jó estét kis Marguerite.

Megcsókolta a feléje nyújtott kis kezét, mert szívben kitünő fiú volt, és jó férj s dudolva távozott: «Ha a király nekem adta volna...»

- Végre, - gondolá Marguerite, alvásra hunyva szemeit, - az első lépés meg van téve és azt mondják, hogy csak ez nehéz. Hanem én nem szeretnék Chénerolné asszony lenni.

Pillanatnyi elmélkedés után, mit az álom különös ugrásokkal szaggatott meg, hozzátev:

- De a szegény papa se.

És elaludt.

XX.

Chénerol asszony úgy találta, hogy ő nem sajnálatraméltó; hanem férje, az rendkívül ideges lett, izgatott, érzékeny az ingerkedések miatt, miket hajdan fel sem vett.

Mióta Londonból visszajött, Henri és atyja egy szóval sem említették egymás közt Villeroyt, vagy Madelainet. Chénerolra nézve ez a hallgatás kegyetlen büntetés volt, mesterkéletlen természete bizalmas volt és bizalmat követelt viszonzásul.

A mi több, Henri, kivel inkább mint barátjával és nem mint gyermekével bánt, hozzá volt szokva, hogy szívét nyíltan kitárja előtte. Az ajkak bezárultak; vajon így volna-e a szívvel is? Chénerol nem merte ezt kutatni.

És Marguerite elhagyta a palotát. Ez mindenképp fölöttébb fájdalmas volt.

Mikor ezt a fényes, óriási palotát építtette, Chénerol egy körömvonással egy egész sorát jelölte ki a terven a valóban nagyszerű és felesleges szobáknak.

- Ez az én kis lányom palotája, - mondta, - azt akarom, ha majd férjhez megy, hogy egészen saját otthonában legyen, és hogy ott jól érezze magát.

Az építész az izlés embere volt és korlátlanul intézkedett; a leendő menyecskének egy valóságos bonbonnière-t épített, meg nem feledkezett semmiről, ami tetszhetik.

A bonbonnière most üres volt. Rodange, kit semmi sem hozott ki a sodrából, a körben egy billard- és egy kártya-játszma közben jelentette be apósának, hogy a palota nagyon kicsi lett és hogy a Fortuny-utczában bérelt egyet.

- De hát mért nem említettétek ezt előttem? - kérde Chénerol meglepetve. - Egy ajtót vágatva, adhattam volna még...

Elhallgatott veje monoklija előtt, melyen át az hidegen a falnak egy távolabb eső pontjára bámult. Nem egy ajtó, vagy egygyel több, vagy kevesebb szoba miatt mondott le kedves szokásairól, és hogy Marguerite idegen házban szülje gyermekét, melynek ereiben Chénerol-vér foly.

- Tegyetek, amit akartok, - mondá az erőltetett gondatlanság taglejtésével, - semmi sem ér fel azzal, hogy tetszésünk szerint cselekedhessünk. Pedig én nem zavartalak benneteket, - tette hozzá akaratlanul, egy nemével a bánatnak hangjában.

Veje hirtelen egy akadályverseny-paripáról kezdett beszélni, melyet nem rég egyik barátjuk vett meg, és amely a gazdacseré óta nem akart akadályt ugrani. A palotáról többet nem beszéltek.

Hanem Chénerol nap nap után, mikor reggel távozott, kapuja előtt majd egy festményekkel megrakott targonczával, majd egy butorokkal megrakott kocsival találkozott; az áthurczolkodás lassan történt, a szerint, amint a legésszerűbb, legkényelmesebb volt. Ugyanannyi gombostű volt ez az atya szívébe szúrva, ki erről soha említést sem tett.

Gyöngéden, büszkeséggel szerette ezt a rosszul nevelt leánykát, ki sziporkázó szelleme és bohóságai, harapni való szépsége daczára, néha mégis nagyon megfontolt volt. Mikor az utolsó kocsis távozott és azután az a kis zárt kocsis, mely a fiatal asszonyt vitte új lakásába, úgy érezte Chénerol, hogy egy nagy úr támadt életében.

A házmeister a közös üveges bejáratot söpörte, gondosan tisztítva a gazda szeme előtt néhány makacs szalmaszálat; Chénerol a kis palota tárva hagyott ajtaját bámulta és lassan, mintha akarata ellen vonzaná valami, belépett.

Az elvitt butorok helyeit a falak festésén világosabb, setétebb foltok jelölték, a festmények helyei szintén megjelölve maradtak; a teremben a kerevetnek helyét, melyen Marguerite az utóbbi időben gyakran pihent, a még fel nem szedett szőnyegek kopottabb folt mutatta.

Chénerol megállt a fehér márvány kandalló előtt, a melynek két oldalán egy különös virágfonat, amorettekkel kúszott fel a mennyezetig, hogy ott egyesüljön a falak körül futó ugyanolyan szegélylyel. A szoba díszítése egyike volt nagy bohóságainak. A fehér márvánnyal tette magát tönkre, mondá Marguerite házassága előtt. A kedves gyermek számára semmi sem volt túlságosan drága, fényes és túlságosan előkelő. A fehér márvány, rózsaszínű bársony, ez

valóban örültség volt; de Marguerite oly szép volt ebben a keretben, mely egyetlen volt Párisban, talán az egész világon...

Elment; a márvány maradt; apósának kérése daczára sem akarta René ezt a diszítést magával vinni, a mely, mondta a végrehajtó nyelvén, az ingatlan járulékát képezi. Mit csináljon most az ingatlannal? Idegeneknek adja bérbe? Chénerol szívét utálat fogta el. Ha Henri megnősül, talán majd ő akar itt lakni...

Henri épen nem gondolt a házasságra, reggel dolgozó-szobájában szorgalmaskodott, délutánjait gyakran valamely könyvtárban töltötte.

- De hát mit dolgozol te így? - kérde atyja.

- Hiányok vannak nevelésemben, azokat töltöm ki, - felelé kitérőleg a fiatal ember.

Egy napon Chénerol egy olasz nyelvtanárral találkozott a lépcsőn.

- Hát nem elég neked a német és angol? - kérde fiát reggelizés közben.

- Európa minden nyelvét tudni akarom, - felelé Henri fel sem nézve.

- Hogy eredetiben olvasd a szerzőket?

- Tökéletesen.

Mind a ketten felkaczagtak; de ez a kacaj erőltetett volt, mint majdnem minden öröm, mit egymás előtt mutattak.

Mikor Chénerol visszajött Párisba, az első nap, valamivel a reggelizés órája előtt, egy kétes sejtéstől indítva, az étkező-terembe lépett.

Szíve összeszorult, jóllehet, már előre tudta; az asztalon csak két teríték volt. Kérdésére megtudta, hogy Henri távozott s hogy nem jön haza reggelizni.

Henri úr ezután soha sem jött haza reggelizni.

Atyja, találkozáva vele a billard-szobában kevéssel az ebéd előtt, még aznap este, egyszerűen kérde tőle:

- Velünk ebédelsz?

- Ha meghívsz, - felelé az ifjú mosoly nélkül.

Chénerol fia karjába tette kezét s szóltanul szorította keblére. Henri megindultan fordult feléje; természetük egyenlő volt; hallgatagon megcsókolta az arcza mellett lévő arcot, azután elfordítá fejét.

Igy maradtak egy pillanatig, egymást átölelve, azután karjaik lehanyatlottak, közömbös dolgokról beszéltek. Mit szenvedtek e fél percz alatt, soha senki sem tudta meg.

Henri néha-néha mint vendég jött atyja házába, melynek azelőtt vidám lelke volt. Chénerolné ugyanazon jóakaratot tanusította, ugyanolyan vidám nyájasságot mutatott, mint valaha a Villeroy-házban. Voltak pillanatok, mikor azt kérde magától, nem veszté-e el fejét, valjon atyjánál, vagy öreg barátjuknál ebédel-e?...

Oh, Madelaine kedves arcza nem volt már ott, balján, a hol rendesen látta, mert mindig egymás mellé ültették őket, akár csak a gyerekeket, az asztal végére...

Ebből az életből kevés hét elég volt arra, hogy Chénerol ingerlékeny, érzékenykedő legyen. Ő, kinek jó kedélye példabeszéddé vált, most néha zord, hallgatag, komor, gondolkodó lett.

- Rossz üzleteket csinálna? - kérdeék maguktól remegve azok, kik a börzén játékát utánozták.

Nem, nem a pénz baj volt az, miben Chénerol szenvedett, ez a seb nem halálos, mondja a közmondás, Clotilde férje legszentebb, legbensőbb világában volt megtámadva.

Legnagyobb baja az volt, hogy már nem szerette Clotildeot. Epedve kívánta, mikor még barátjának felesége volt; az ügyes flirt, mit Villeroy asszony neki szerzett, ez az érzéki szenvedély s a benső izgalom, a kölcsönös gyöngédség apró jelei izgatták kedélyét, tehát csalatkozhatott.

Margueritenek igaza volt, mikor a köteles respektust felejtve, megjegyzé, hogy atyja a románczok hatása alatt nevelkedett; Chénerol daczára jelleme pozitív és realisztikus vonásainak, alapjában tagadhatatlanul romantikus volt, helyesebben, szüksége volt a romanticizmusra, ami életét megrontotta... Ez volt az oka, hogy már húsz éves korában megnősült, ez döntötte őt negyvenöt éves korában ama gyógyíthatlan örültségbe, mely őt második házasságra kényszerítette.

Utazásából visszatérve, már Párisba érkeztekor meggyőződhetett arról, amit már az első óra óta homályosan sejtett, mondhatnánk: előbb tettének ocsmányságáról, azután mondjuk, legyőzhetlen szenvedélyének semmiségéről. De a botrány némikép nyilvános lett, daczára a gondos előrelátásnak, lehetetlen volt visszalépnie, még ha akart volna is.

Chénerolnak volt becsületérzése; érezte, hogy Clotildedal szemben felbonthatatlanul le van kötve; elvette, de már hónapok óta megszűnt szeretni. Alig hatott rá időközönként feleségének elvitázhatatlan szépsége, - amely mindinkább fejlődött, mint egy tövében levágott, kristály pohárba helyezett rózsa, virágzott Clotilde a Chénerol-palotában, diadalmaskodó, vakító szépségének varázsában.

Ingadozás, feltűnő zavar nélkül kezdette meg új életét. Chénerol néha csodálkozott nyugalmán, néha nyugtalanságot érzett miatta. Semmi aggodalom, nyugtalanság? semmi kínzó kétely a világnak vele szemben tanúsított magaviselete miatt?

Ő első báljukat megelőzőleg néhány éjjelen keresztül nem tudott aludni, és Clotilde soha sem látszott ily nyugodtnak.

Ez boldogsága, mondá magában, nem minden keserűség nélkül. Ez minden bizonynyal egyik okát képezi szépségének. Nyugodt, hogy ránczai ne támadjanak.

Ez magyarázat volt, de korántsem volt kielégítő. Semmi bánat... lelkiismeretfurdalásról szó sem volt; Clotilde nem volt ilyenféle izgalmakra teremtve. De hogy a legkisebb bánatot sem érezte leánya miatt, kit azóta nem látott, kit talán soha sem fog viszontlátni?

Egy napon Chénerol kiméletlenül említette Madelaine nevét, egy rövid, jelentéktelen társalgás közben. Clotilde kérdőleg nézett rá.

- Ön látta őt? - kérdé.

- Nem, eléggé haragszom ezért! Jó, nemes gyermek, kit teljes szívemből szeretek. Mi nagyot vétkeztünk ellene, Clotilde; mi sok fájdalmat okoztunk neki...

- Mi? A világon semmit sem, barátom! - felelé Chénerol asszony. - Atyjának érthetetlen makacssága nélkül nem volna-e most Henri felesége? Egyedül atyját lehet kárhozatni, és én őt menthetlennek tartom.

Egy heves mozdulattal Chénerol az ajtó felé indult; majd lecsendesedve, visszajött feleségéhez. Szó nélkül fogta meg kezét, megcsókolta azt, azután nyugodtabban távozott. Valjon Clotilde hibája volt-e az, ha így okoskodott, és ha a természet, mikor ily szépnek teremtette, úgy találta, hogy más adományokkal nem kell felruháznia?

Igy, jóllehet későn, Chénerol oly világfelfogást tanult megismerni, melyről eddig sejtelve sem volt.

XXI.

- Papa, nézd csak... hasonlít hozzád, az bizonyos. De csudálatos, hogy mennyire hasonlít hozzád ez a bébé.

Chénerol, a kis vörös, ránczos, csipkéekkel elhalmozott arcz fölé hajolt, keresve a saját arczához való hasonlatosságot, s bár vágyódott azt felismerni, nem volt képes magát a hasonlatosságról meggyőzni.

- Hogyan, te nem látod? állhatatoskodék Marguerite, - a száj, az ajk, ez egészen a tied! Bábi-kám, vágj csak egy kis torzképet nagyapádra: nagyon rosszul viseli magát veled szemben; megtagadja saját véréét.

A gyermek valóban oly furcsa, kámficsorodott torzképet vágott, hogy Chénerol remegve attól, hogy sírni hallja, visszatette a dajka karjaira. Leült leánya ágya mellé, megindulva, megelégedetten, bensejében már régóta nem érzett örömmel.

Azokkal a jóságos szemekkel nézte Margueritet, mint valaha gyermekbetegségeiben, a mikor, bármennyire el volt is foglalva életfeladatainak kötelességeivel, mindig talált módot, hogy az orvosságot, melyet csak az ő kezeiből fogadott el, neki beadja. A gyermekkor megindító, komikus részletei feléledtek az atya és leánya lelkében, most, mikor e békés pillanat örömeit élvezték: olyan volt ez, mint egy pihenő Chénerol kínos életében, és ez a nyugalom jól esett lelkének.

- Igazán kedves vagy, hogy ily korán eljöttél! - mondá Marguerite csillogó könnyel nevető szemeiben. - Tudod, hogy még nincs is reggeli nyolcz óra? - Korán felkeltettelek; de egyszer, az annyi mint egyszer sem.

- Nem aludtam, - felelé Chénerol.

Nem tette hozzá, hogy a csengetyű hangjaira figyelve, már három éjjel nem hunyta le szemeit. Oh! miért nem maradt az ő házában! Oly jó lett volna minden órában meglátogatni leányát! Majdnem idegenszerű volt az, hogy itt megjelent...

- Férjem aluszik, - kezdé újra a fiatal asszony. - A szegény fiú már nem bírta tovább a fáradságot, öt órakor, mikor mindennek vége volt, aludni küldtem, - és te érted küldtem. - Csakhogy te is el fogsz menni papa, mert nem szabad lázt kapnom, még nem aludtam... Nem tudtam volna aludni anélkül, hogy ne lássalak.

Chénerol, mélyen meghatva, homlokon csókolá leányát, ki viszont atyja arcát csókolá meg.

- Megmondod Henrinek, hogy látogasson meg, ugy-e bár? Türelmetlenül várom; meg kell csókolnia hűgát. Oh, és azután, halld csak apa... add ide az írókészletemet, mely tegnap este ott az asztalon maradt...

- Csak talán nem fogsz írni? - kérdé nyugtalanul az atya.

- Nem, nem, csak egy szót. Gyorsan egy írót, egy papir-lapot, egy borítékot. Fogd az itatós papírt, mig én írok.

Chénerol nem szívesen, de mégis ellentmondás nélkül engedelmeskedett, Marguerite öt szót karczolt, azután egy nevet írt s atyjával a levelet borítékba tetette.

- Itt van és most küldd el, - mondá, visszaesve vánkosára, mosolyogva és a megerőltetéstől egészen rózsaszínű arczczal.

- Nem mondhattad volna nekem tollba? - kérdé Chénerol. - Hát olyan nagy titok?

- Neked? lehetetlen! Renét pedig nem akarom megkérni.

Chénerol gépiesen tekintett a névre és egy hirtelen mozdulatot tett.

- Madelaine? Hát te viszontláttad?

- Már több, mint három hónapja; még hozzá elég ostoba is voltam azon a napon; úgy beszéltem vele, akár csak egy liba. Látni akarom; valami mondani valóm van neki. Mit gondolsz, megengedi neki atyja, hogy eljöjjön?

- Én? - én azt hiszem, - mondá Chénerol habozva. Különben is, a mióta leánya nem lakott ő nála, nem lett-e az akadály sokkal kisebb? - De távoznom kell, még ma este vissza fogok jönni.

- Oh be jó - csak mondd meg az ápolónőnek, hogy azonnal vezessék hozzám Madelainet, ha itt lesz. Viszontlátásra papa, te egy angyal vagy!

Csókot dobott feléje, egyet intve fejével, ami annyira hasonlított a régi kis lány mozdulataihoz, hogy Chénerol zavarodottan ment ki s csak mikor hazaért, a hol már a reggelivel várták, találta meg a teljes nyugalmat.

Madelaine a Villeroy teáját készíté, mikor Marguerite levelét megkapta. Nem ismerve meg az írást, félretette s csak miután atyját kiszolgálta, bontotta fel.

- Oh! - mondá, örömtől kipirulva, - Margueritenek kis lánya született, és kér, hogy látogassam meg.

- Ki? - kérdé atyja szórakozottan.

- Rodange Marguerite.

Hirtelen elhallgatott, megijedt és Villeroyra tekintett. Ez az asztalra tette a csészét, valószínűleg, mert keze remegett.

Csend lett.

- Arra kér, hogy látogasd meg a palotában?

Az öreg ember hangja visszafojtott méltatlankodástól remegett.

- Már két hónapja, hogy a Fortuny-utczában lakik. Te nem is tudtad?

- Nem... És te, te hogyan tudod?

- Még októberben találkoztam vele; ő maga mondta.

A homályos téli napon rosszul megvilágított étkezőteremben újra csend lett.

- Látni szeretne? - kérdé az atya komoran.

- Igen papa, - de te érted, hogy...

Elhallgatott, nem tudva, mikép fejezze be a mondatot.

- Örömet okozna ez neked?

- Oh! oly nagy örömet! - De nem szeretnék neked fájdalmat, vagy csak bánatot is okozni.

Igenlőleg bólintott fejével. Szegény Madelaine, egy év óta csak ő benne élt, csak ő vele foglalkozott, feláldozólag, mint senki más... És Marguerite egyetlen barátnője volt.

A mai napon született kis lányra gondolva, felmerült Villeroy lelkében Madelaine születésének emléke, aki szintén ily gyenge, törékeny volt. E gyermek képe, aki csak, alig hogy világra jött, arra volt hivatva, hogy enyhítsen minden haragot, minden zivatart.

- Nos jól van! - mondá Madelainenek, - meglátogathatod; de csak egyszer és akkor, ha senki sem lesz nála. Ha lesz ott valaki, nem fogsz bemenni. Megértettél?

- Igen, atyám és én nagyon köszönöm, - mondá megcsókolva atyját. - Mikor mehetek hozzá?

- Ha akarod, holnap délután; azt hiszem, hogy családja reggel látogatja meg.

Többet egy szót sem beszéltek e tárgyról. Másnap két óra tájban, Madelaine megcsókolva atyját, ki semmit sem kérdezett tőle, Poulain kisasszony kíséretében távozott hazulról.

XXII.

Madelaine szerette volna meghosszabbítani a barátnőjéhez vezető utat; a nyugtalan vágy, hogy barátnőjét viszontláthassa, egy nemével a kéjes aggodalomnak vegyült, ami megnehezíté lélegzetét. Valami figyelmezteté, hogy látogatása abban a házban, nem lesz váratlan kaland nélkül. Oly sok körülmény játszott össze ehhez. Egy kicsit óhajtotta, és mégis nagyon félt tőle.

A londoni est óta, mikor atyja Henri kérését közölte vele, a fiatal leány bizonyos erkölcsi elzárkozottságban élt, a honnan, úgy tetszett neki, hogy most lép ki először.

Az otthon rombadőlése oly megrázkódtatást okozott ebben a fiatal, gyengéd lélekben, hogy még teljesen fel sem ocsúdhatott; Henri gyermekkori társának ezen lépése nagy örömet okozott neki, mely közé kevés keserűség vegyült.

Tizenhat, tizenhétéves korban a szerelem nem úgy jelentkezik, mint későbbi korban, egy zsarnok kényszer, ha csak korán kifejlett, vagy nagyon érzéki lánynál nem jelentkezik. Titokzatos látogató gyanánt jelenik meg; amint Gábiel angyal jelent meg Máriának. Gyengéden szállva le az üde lélekbe, mondhatnók gyenge holdvilágot áraszt maga körül; később, egy más szerelem a déli nap hevével leperzselheti; ebben az órában, telve kellemmel, csak tiszta izgalmakat érez. Ez az oka, hogy a fiatal leány, aki ezideig még nem ízlelte a lét kéjes mérgeit, egy nemével a meglepetésnek viseli ezt az érzelmet; hallgatagon szeret; és mert még nem tanulta meg, hogy égi látogatójától valamit követeljen, kevéssel beéri, néha el is alszik álmadozva, soha nem óhajtva, hogy az megvalósuljon.

Madelaine gyengéden szerette életének egyetlen barátját; aznap, mikor megígérte, hogy véget vet erkölcsi nyomorának, kitárta előtte szívét a vigasz e szavaira. Nem ment tovább. Igazi ártatlanságában nem látta a házassága elé emelkedhető akadályokat; úgy hitt abban, mint a hívők az evangéliumban.

Henri eljött, teljesítette ígérését. Ezért még jobban megszerette; nemesnek, nagylelkűnek találta, a miért felkereste magányában, száműzetésében, abban a rosszul meghatározott szégyenben, melyet anyjára gondolva érzett.

Villeroy azt mondá, hogy e házasság lehetetlen: bátran lemondott, szigorú atyjára nézve minden rosszaló gondolat nélkül. Nem mehetett nőül Chénerol fiához; ez anyja hibája volt. Rosszul értett szégyene határozottabb alakot öltött; valóban nagy szerencsétlenség, nagyon sajnós volt, hogy előbb imádott anyja könyörtelen ítéleteknek, becsületet sértő körülményeknek legyen kitéve; kitalálta, hogy nevük közszájon forgott; néha kínzó fájdalmakat okozott ez neki; voltak napok, mikor nem mert az utcára menni, attól tartva, hogy egy mellette elhaladó egy másiknak ezt mondhatja:

- Nézd csak, Villeroy asszony leánya... Chénerol... tudod?

Egy kissé figyelmesebb tekintet, pirulni készteté és sietteté lépteit. Pedig e tekintetek nem voltak ritkák, mert az előbb is szép Madelaine, gyönyörű lett és ezüst haja, melyet hiába erőszakolt szoros fonatokba, akarata ellen is hasonlíthatlan dicsfénnyel övezte fehér arcát. Már csak arról álmodozott, hogy elhagyja Párist, hogy atyjával egy elrejtett helyre meneküljön, ahol senki sem ismeri; ha merete volna, arra kérte volna Villeroyt, hogy utazásuk közben álnevet írjon a szállók vendégekönyvébe.

Nem látogatott meg senkit, nem kereste a régi összeköttetéseket. Két-három távolabbi rokon ajánlkozott kísérelőjével; ő nem fogadta el az ajánlatokat, jobban szeretve Poulain kisasszony kíséretét, ki már évek óta szokta kísérni sétái közben.

- De csak nem fogsz Poulain kisasszonnyal társaságba járni?

- Én senkivel sem akarok társaságba járni.

És csakugyan Madelainet senki sem látta. Atyja nem szűnt meg politikai és más barátjait fogadni; néha egyiknél vagy másiknál ebédelt is, özvegnél, vagy nőtlennél: de sohasem ment másokhoz ebédre, és csakis azok közül hívott meg magához egyet, kettőt a legbizalmasabb körébe, kik legközelebb állottak szívéhez.

Madelainere nézve Marguerite látogatása egy neme volt a társaságba való lépésnek, és anélkül, hogy önönmagát is felvilágosította volna erről, szinte lázas örömet érzett, szívdobogással állt meg a kis palota kapuja előtt; már jól ismerte; két hónap óta sétái közben legalább tízszer ment el előtte.

Megnyomva a csengettyű gombját, azt az izgalmat érezte szívében, mint egy asszony, ki első találkájára megy. Kérdésére a szolgától azt kapva feleletül, hogy úrnője egyedül van, és hogy megparancsolta őt jövetelekor azonnal bevezetni, Madelaine érezte, amint a nyomasztó súly vállairól eltűnik. Hát mégis minden kedvez neki? már régóta nem érzett hasonló benyomást.

- Végre itt vagy! - mondá Marguerite, Madelaine láttára.

Madelaine nem merete őt megcsókolni: még soha sem volt ily fiatal mama szobájában; barátnője intett neki, és mint két növendékleány, csattanós csókot váltottak.

- Ül le és egy szót se szólj, - mondá Rodange asszony. Nunu megmutatja a kincset.

A kincs csakugyan be lett mutatva és Madelaine bolond vágyat érzett azt össze-vissza csókolni, de jóformán még lélegzeni sem mert.

- Ime a mi leányunk! Ugy-e bár szép? Madelaine igennel felelt, igazán, őszintén; és ha tízszer vörösebb, ránczosabb, durczásabb képe lett volna is, még sem tekintette volna kisebb csudának.

- Nunu, - mondta Marguerite, - tegye a kicsit a kisasszony ölébe, menjen, nézze meg nincsenek-e leveleim?

A monumentális dajka, aki a nyakától egész a lábáig egyforma széles volt, egy helyéből kimozduló elefánt méltóságával ment ki.

- Minő katedrális, ugy-e? - szólta a fiatal asszony, jóízűen nevetve. - Mikor lányomat a kezén hordja, csak nehezen tudok komolyan maradni: úgy néz ki, mint egy flamand óriás. Tudod, azok a nagy emberek, magasak, mint egy ház, mely az utcán sétálgat. És a kicsike, óriási karjaiban nem látszik nagyobbnak, mint egy kis porcellán baba.

Madelaine mosolyogva nézte az ölében alvó kis himzés-rakást.

- Megcsókolhatod, édesem, nem fog felébredni; ő a megtestesült jóság, egy kis bölcs... mindaz, mi bennem jó volt, végre...

Könnyedén felsóhajtott és egy pillanatig gondolataiba mélyedt. A csecsemő alig hallható lélegzése, Madelainének e kéjes csend másodperczeit jelezte. Végre a kis arcra hajolt s üde ajkaival megcsókolta.

- Látni akartalak, - kezdé a fiatal mama, - először is, mert szeretlek. De meg másért is... Emlékszel még az ostobaságokra, amiket neked, mikor az opera-úton találkoztunk, mondtam.

- Te nekem semmiféle ostobaságokat sem mondtál, - kezdé Madelaine...

- Igen mondtam és pedig retteneteket, ne ellenkezzél velem, ez beteggé tenne. Azt mondtam, hogy untat a bábé; a mi pedig ennél is rosszabb, az az, hogy ez igaz is volt!

- Igazán untatott ez a dolog egész tegnapelőtt estig... És azután, mikor éreztem, hogy a kicsi már itt van... el sem képzelheted, mennyire megváltoztatta nézetemet! És én meg akartam neked mondani, hogy én egy ostoba tacsó voltam, és hogy ez egy nagy boldogság, és hogy én nagyon, nagyon meg vagyok elégedve.

- Tudtam, hogy ez így lesz! - monda halkán Madelaine.

- Hogyan, nem botránkoztál meg rajtam?

- Épen nem. Én jól ismerlek; gyakran mondasz olyasmit, a mire bensődben nem is gondolsz és magad sem tudod, hogy nem gondolsz; hanem én e tekintetben sohasem csalódtam.

- Nézzétek csak ezt a Minervát! - monda Rodange asszony csodálkozva. - Eh jól van! mert semmit sem tudok előtted elrejtani, készen vagyok gyónással.

Sokáig ültek ott némán, csak néha-néha mosolyogtak egymásra. Madelaine ujjai közé vette a gyermek kis kezét, ki teljes erejével szorította ujjait, és halkán nevetett a kis teremtés nagy erélyén.

A dajka bejött, leveleket hozott egy tálcán.

- Olvasd fel őket, - monda Marguerite barátnőjének. - Nem engedik meg; hogy mozogjak, ha te tudnád, minő fáradságos dolog ez, nyugodtan maradni.

Madelaine ügyesen bontotta fel egyik borítékot a másik után. Leginkább névjegyek voltak, szerencsekívánatokkal.

- Minő munka, - mormogá Rodange asszony, mikor vége volt. - És arra gondolni, hogy még ezt meg is kell köszönni. Szegény férjem, most keresi csak meg igazán a kenyerét.

Madelaine ránézett, nem értette meg.

- Igen, akár csak egy proletár, úgy keresi most a kenyerét! Vagy, mint egy titkár! névjegyeket, levélkéket ír már egy hónap óta naponként négy óra hosszat. Pedig ő irtózik ettől! Sajnálom, de azt hiszem, hogy ez nagy befolyással lesz jellemére. Egyáltalában előnyére változott az utóbbi időben.

Madelaine felemelkedett: a dajka visszatette a csecsemőt bölcsőjébe, és egy neme az unalomnak, mely a beteg látogatását követi, kezdett a szobában uralkodni.

- El fogsz még jönni? - kérde Marguerite, Madelaine kezét tartva.

- Nem tudom... De nagyon örülök annak, amit nekem mondtál. A viszontlátásra kedvesem.

Megcsókolták egymást; azután Madelaine egy utolsó pillantást vetve a bölcsőre, az ajtó felé indult; titkolt levertség vett rajta erőt: mindezek után mégsem történt semmi.

Az ajtó kinyílt, és a szobaleány kívülről jelenté:

- Chénerol Henri úr.

Madelaine megállt, szíve hevesen kezdett dobogni. Mennyire szerette őt, Istenem! Mennyire szerette. És még csak egy pillanattal ezelőtt sem tudott a felől semmit, annyira hozzá volt már szokva, hogy ő nélküle éljen!

Henri belépett, szemeivel nővérének arcát keresve, hirtelenében Madelainere rá sem ismert. Madelaine mozdulatlan maradt, nem mert visszavonulni, kimenni pedig nem akart anélkül, hogy Henri meg ne láthassa.

Nem kereste ezt az örömet; de legalább hadd élvezze, hiszen a véletlen szerezte neki.

- Henri, - mondá Marguerite, - Madelaine...

- Madelaine! - szólt hirtelen megfordulva.

A dajka nagy, gömbölyű szemeivel bámulta ezeket a szép művelt embereket, akiknek oly különös szokásaik voltak. Az ő hazájában bizony nem csinálnak ennyi czeremóniát, hogy egymásnak jó napot kívánjanak.

Az asszony jelenléte, s az aggodalom, hogy Margueritet fel ne izgassa, annyira zavarodottá tették a fiatal embert, hogy beszélni sem tudott; de szemeit nem vette le kis barátnője szemeiről, engedte belőlük kiolvasni egész lelkét, pirulás, utógondolat nélkül.

- Nunu, a levesemet! - parancsolá Marguerite.

A dajka eltűnt. Henri megfogta Madelaine kezét s visszavezette nővéréhez.

- Madelaine, - szólt hozzá, jóllehet Rodange asszonyra nézett, - az ön atyja megmondta önnek, miért voltam én Londonban?

Madelaine bólintott fejével, és szemeit Henrire függesztette.

- Nos jól van! azt, amit én aznap akartam, akarom még ma is és fogom akarni mindig. És ön?

- Én azt akarom, amit atyám fog akarni, - mondá Madelaine zavar, ingadozás nélkül. - Ő szomorú, - folytatá, - mert egyedül maradna; nem akarom megszorítani. De köszönöm önnek Henri, és nagyon boldog vagyok, hogy önnel találkoztam.

- Ez azt jelenti, hogy ön engem szeret? - kérdé Henri.

- Soha senki mást nem fogok szeretni! - felelé, azzal a mélabús bájjal, mely által természetfeletti vonzalmat gyakorolt.

Az ajtó megnyílt: egy tálcán porcellán fedővel takart tányért hoztak be.

- Isten vele, - mondá Madelaine, kivonva kezét Henri kezeiből. - Megelégedett szívvel távozom. Isten veletek, kedves barátaim.

Kisurrant a szobából, oly halkán, hogy csak akkor vették észre távozását, mikor már a lépcső alján volt. A kis váró-teremben rátalált Poulain kisasszonyra, kit a rendesnél sokkal gyorsabban vitt magával.

Az utca sarkán befordulva, egy hintóval találkozott; gépiesen nézett a hintóra s remegve állt meg.

- Oh! Madelaine, - szóla egész halkán Poulain kisasszony, - ez az ön anyja! Mennyire megváltozott!

Valóban Chénerol asszony volt. A kocsis óvatosan fordult, mert az utca tömve volt, Madelaine tehát tetszés szerint nézheté egy darabig imádott szép mamájának arcát. Valóban megváltozott a szép Chénerol asszony, és mégis szebbnek hirdették, mint valaha volt. Szépsége nem volt már az, mely megbűvölte a gyermek és becsületes kísérőjének szemeit, - nyugodt, csendes volt önzésében. A Chénerol iránt érzett látszólagos szenvedély, a válás kisszerű

anyagi nehézségei, a kéjvágy a keresett fényűzés közepette, a néhai Villeroy asszony arcának elbizakodottabb, érzékibb kifejezést kölcsönöztek. Madelaine nem szerette ezt az anyát, épenséggel nem! mi lett a másikból, abból, a ki este leánykájával beszélgetve, a nagy tükrös szekrény előtt szokott öltözködni azelőtt?

A lovak ügetni kezdtek, a jelenség eltűnt. Madelaine és Poulain kisasszony folytatták utjokat; de a Henri által kis barátnője szívének okozott öröm eltűnt, eltűnt az új viszontlátás fájó érzelmeinek gyötrelmében.

XXIII.

- Gyakran szokta látni Madelainet? - kérde Chénerol asszonytól egy barátnője, ki legtöbbször szokott nála látogatásokat tenni.

Középtermetű, szép nő volt, és rendes életet folytatott, ha nem is volt példásnak mondható, egyike azon nőknek, a kikről sokat beszélnek, de a kiknek hibáit soha semmivel sem bizonyíthatják. A hozzá hasonlóktól eltérőleg, megöregedve, nagyon széles látkörre tett szert; kedves aforizmája volt, hogy jogunk van a türelemre, amint jogunk van a világosságra; így élt ő most özvegyen, ismerőseit illetőleg kifogástalanul, de azt vallva, hogy a szenvedély igazol mindent, feltéve, hogy a házasság igazolja a szenvedélyt. Clotilde jó harcosra akadt benne, ki mindig kész volt őt védeni.

- Madelaine? - kérde Chénerol asszony, - én őt soha sem látom! Atyja egyszer és mindenkorra megtiltotta.

- Ez lehetetlen! Hiszen a válás ő ellene lett kihirdetve!

- Nagyon természetes, - felelé az elvált nő, hanem hát úgy egyezkedik az ember, amint tud... Villeroy úr visszaélt tapasztalatlanságommal; én mitsem követeltem, azt gondolva, hogy nem tilthatják meg az anyának, hogy gyermekét lássa... és most, annak az örve alatt, hogy írásban nincs semmi sem kikötve, nem engedi meg Madelainenek, hogy engem meglátogasson. Igaz, hogy én meglátogathatnám, de ő atyjánál van és Chénerol úr ebbe bele nem egyeznék.

Clotilde meglehetősen zavaros felvilágosításait, bánatos hangon adta elő, ami majdnem a szelidség látszatával ruházta fel. Barátnője gondolkodott egy pillanatig, azután megtalálta a mentő gondolatot:

- Miért nem kívánja ön, hogy egy harmadik személynél láthassa? Ezt nem tagadhatják meg. Én felajánlom önnek házat, ha akarja.

- Ön nagyon jó, - mondá Chénerol asszony, legszívélyesebb mosolyával ajkán, bensejében azonban dühöngve a fontoskodó látogató ellen.

- Nos, tehát jól van; ez befejezett dolog; intézkedjék; csak meg kell izennie egy nappal előbb és én mindig rendelkezésére fogok állni. Szegény barátnőm, sokat kellett e miatt szenvednie! És Madelaine! Ő imádta önt.

- Oh! igen, a drága kicsike, mi gyengéden szeretjük egymást, - mondá Clotilde. - Biztosíthatom, nagyon fájdalmas helyzetek vannak az életben. Teljes szívemből köszönöm az ön lekötelező jóságát.

Épen legjobbkor érkezett egy új látogató, s így a veszedelmes társalgásnak vége szakadt, Chénerol asszony barátságosan, mosolyogva vonulhatott vissza.

Miközben kocsiján új látogatásra ment, azon tanakodott, mikép meneküljön a zavarból, a melybe őt szeretetreméltó barátnője hozta? Társaságban, nem egyszer, bizonyos kiméletlen csodálkozással találkozott, hogy sohasem hallják beszélni leányáról, és lelkiismerete erről az oldalról egy kicsit érzékeny volt. Körülbelül tíz perczig valóságos megindulással gondolt Madelainere. A legegyszerűbb eszköz, a mi mindent helyrehozhat, tulajdonképen az volna, ha Villeroy megengedné Madelainenek, hogy Aubry asszony ajánlatát elfogadhassa. De ő oly makacs volt! képes volna ő Villeroyt meggyőzni?

- Madelainenek kellene az ajánlatot tenni, - gondolá.

Villeroy megtiltotta Clotildenak, hogy leányát viszontláthassa: de nem tiltotta meg, hogy neki ne írjon. Talán erre nem is gondolt; talán nem akarta oly durván lehetetlenné tenni az anya és leánya között a megengedhető érintkezést.

Egyik sem élt vissza ezzel a körülménnyel. Clotilde időközönként küldött leányának egy-egy barátságos izenetet, Madelaine viszonzta ezt mindaddig, míg a házasság Chénerollal ténynye nem vált. E naptól kezdve egy szót sem váltottak egymással, Clotilde, mert röstelte, és Madelaine, mert gyűlölte az új nevet, melyet a borítékra kellett volna írnia.

- Madelainenek kell kérnie, hogy meglátogathasson! - mondogatá magában Clotilde, hazamenőben, az egész uton. A hintó sötétjében visszaemlékezett arra, mikor még a Villeroy-házba szokott így hazajárni, mikor leánya várta, hogy öltözködni láthassa. Ez mégis csak kedves jelenet volt!... Minő kicsike volt ez a Madelaine és mennyire szerette mamáját.

- Pedig úgy hiszem, szeretne viszontlátni! - gondolá Chénerol asszony, aki már egészen elefejté megpróbáltatásuk utolsó napjainak fájdalmas feszültségét.

E gondolattól eltelve, ebéd után, alig hogy felkeltek az asztaltól, mindjárt magyarázgatni kezdte új tervét Chénerolnak.

- Felfogja azt barátom, hogy nekünk viszont kell látnunk egymást, Madelainenek és nekem! Először is, mert a szegény gyermeknek szüksége van gyengédségemre és tanácsaimra, azután pedig...

Chénerol meglepetve hallgatá. Rendesen minden, leányára való vonatkozást került: mi történhetett?

Clotilde ravasz volt; csakhoggy ebben a játékban Chénerol erősebb volt nálánál; egy félórai ügyes vallatás után megtudta, kivel töltötte neje a napot, s ebből következtette, amit Madelainere vonatkozólag neje másoktól hallott.

Chénerol asszony, a kit a kérdések eltérítettek céljától, újra visszatért eszméjéhez s épen új világításban akarta férjének bemutatni, mikor ez megelőzte.

- Önnek azt mondták, hogy viszontlátnia kellene Madelainet? - kérdé bensőleg sokkal kevésbbé nyugodtan, mintsem óhajtotta.

- Igen, bizonyára, barátom, és erre vonatkozólag csak ez az egyetlen vélemény létezhetik.

- Rosszat tanácsoltak önnek, - folytatá férje, tőle telhetőleg uralkodva hangján. - Leánya iránti szeretetből, hagyja őt nyugton. Hagyja őt atyjánál, ne zavarja fel vigyázatlanul azt a nyugalmat, melyet a szerencsétlenek talán már megszereztek maguknak.

Chénerol asszony csodálkozva emelte szép szemeit Chénerolra.

- Hogyan, barátom, ön sajnálja?

- Villeroyt? - kérdé, készen a kitörésre. - Igen, sajnálom! Mindig mély tiszteletet tápláltam iránta és egy keserű bánatot, hogy megsértettem. Madelainet ballépésünk áldozatának tekintem; tíz évet, sokkal többet is adnék életemből, - csak hogy ő boldog legyen. Hagyja, hadd feledjenek, ha tudnak; ne zavarja békességüket, ha csakugyan megszerezték volna.

A hús- és csontból való, valóságos sárkány megjelenése nem zavarta volna meg olyannyira Chénerol asszonyt, mint férjének magaviselete. Mint minden makacs ember, ő is azt gondolta, hogy egy kis kerülővel, előbb ér cél.

- Sajnálatraméltók, legyen, ha ez az ön véleménye, - mondá; - de én, Georges, nem gondolja ön, hogy én is érdelek egy kis szánalmat? Tizenhat évnél tovább gondoztam, dédelgettem leányomat; végre is szeretem és most, ime meg vagyok fosztva kedveskedéseitől.

Chénerol ingerülten felkelt.

- Ha ön szerette, nem kellett volna elhagynia, - mondá. - ...Bocsásson meg, Clotilde, ön olyasmit mondat velem, a mit legelőször is én magam találok rettenetesnek! De még ennél is lehetne rettenetesebb: ez az volna, ha egyéni vágyainak kielégítése végett, bármiben is leánya és leánya atyjának békéjét támadná meg. Ha megsértettem, bocsánatot kérek öntől. Ne beszéljünk erről többet, kérem, egyszer s mindenkorra.

Kiment, elégedetlenül önmagával, feleségével. Hát mindig feltámad a furdalás, melyet elfojtani akar? Villeroy sápadt arcza, Madelaine szomorú szép arcza megzavarta éjjeleit, kínoztá; vajjon most már nemcsak képeikkel, hanem velük, személyükkel kell foglalkoznia, védenie kell őket Clotilde kísérletei ellen? Mert képesnek tartotta őt arra, hogy titokban fog cselekedni és ezt a gondolatot nem tudta elviselni.

Zavarában elhatározta, hogy Henritől fog tanácsot kérni. Azelőtt fia jött ő hozzá tanácsért, hanem a dolgok változtak: a fiatal ember nagyon ritkán jött atyja lakosztályába, és csak akkor, ha anyagi ügyei azt megkövetelték.

Jóllehet este kilencz óra már elmúlt, Henri íróasztala mellett dolgozott és semmi sem mutatta, hogy hazulról távozni akarna.

- Nem zavarlak? - kérdé atyja, ajtót nyitva.

Meglepetve és meglegedetten, de egy kissé nyugtalanul, mert mindig tartott valamely előreláthatatlan szerencsétlenségtől, sietett Henri, atyja elé egy karosszéket tolni.

- Hát te csakugyan mindig dolgozol? - kérdé Chénerol, egy csomó vastag régi könyvet látva az asztalon.

- Mindig! - felelé a fiatal ember, tettetett vígsággal. - Te magad is sokat dolgoztál apám! Miért ne cselekedném én is úgy?

- Oh! én, az más: én vagyont szereztem, a tied pedig már készen van.

- Eszemet művelem, - válaszolá Henri kitérőleg. - Akarsz tőlem valamit, atyám?

- Igen...

Chénerol ingadozott: vajjon nem fog-e fiánál is fájdalmas emlékeket felkelteni, a melyek talán már szunnyadnak? Pedig senkit mást nem kérdezhetett.

- Tudod, hogyan vannak Villeroyék? - kérdé, a szégyennek egy nemével ejtve ki a szót.

- A mennyire feltételezhetem, jól, - mondá Henri, egyre jobban meglepetve.

- Nem szoktál velük találkozni?

Chénerol hangja alázatos és zavarodott volt.

- Nővéremnél találkoztam Madelainenel, egyszer, körülbelül hat hét előtt.

- Ah? jól nézett ki?

- Nagyon jól.

Csend lett. Chénerol nem tudta mit mondjon.

- Ugy hát te azt gondolod, hogy ő és atyja jól érzik magukat?

- Nos igen; miért? Történt velök valami?

- Nem...

Meghajolva a kényszerűség előtt, hirtelen oda veté:

- Valaki azt verte feleségem fejébe, hogy viszont kell látnia lányát...

- Oh, persze, nem! - kiáltá Henri, hirtelen felkelve.

De azonnal leült helyére.

- Bocsáss meg atyám, de megleptél.

- Csak azt akartam mondani, hogy én sem kívánom azt, épen úgy nem, mint te... Jól felfogom a te okaidat... Megmagyaráztam azokat feleségemnek; de ő ragaszkodik eszméjéhez...

- Ennek nem szabad megtörténni, - mondá Henri; - örülök, hogy ez a te véleményed is.

Ujra csend lett, de mindketten szabadabban lélegzettek.

- Tartok tőle, hogy Madelaine levelet, vagy leveleket fog kapni, hogy anyja ezáltal bírja rá a találkozásra, - kezdé újra Chénerol. - Minthogy kerülembe kell menni a választásra, és távollétem alatt...

Henri atyjára nézett.

- Vidd magaddal Chénerol asszonyt, - mondá, - ez az egyedüli eszköz.

- De ő rettenetesen fog unatkozni.

- Annál rosszabb! - válaszolá röviden a fiatal ember.

Atyja gondolkodott egy pillanatig, azután elhatározta magát:

- Igazad van, ez valóban az egyedüli eszköz. Magammal viszem.

- Választókat nyer majd számodra, - mondá Henri gyengéd mosolylyal.

Chénerol közömbös taglejtéssel felelt s másról kezdett beszélni. Lassanként belejöttek megszokott hosszú beszélgetésükbe, melyek nekik oly rövideknek tetszettek. Szivarra gyújtottak és beszélgettek, majd ülve, majd együtt fel- s alájárva a nagy dolgozó-szobában. Az ingaóra éjfél ütött.

- Már - mondá Chénerol zsebórájára tekintve - ez lehetetlen! És mégis! No jól van! Henri, ugy hiszem mára eleget trécseltünk!

- Igazán jól esett, - felelé fia. - Már menni készülsz? Maradj még egy kicsit...

- Nem, már nagyon későn van és akadályoztalak munkádban...

- Oh! se baj! Minő kellemes este, nemde? Ujra kell kezdeni: nem látjuk elég gyakran egymást!

- Igen, igen, újra fogjuk kezdeni, - mondá Chénerol, fia kezét megszorítva.

Most eszébe jutott, hogy Clotilde egyedül maradt fenn a szobában, és hogy talán még mindig várakozik reá.

- Valóban, annál jobb! - mondá magában a lehető legkönnyebben oszlatva szét gyenge lelki furdalását.

*

Chénerol, a rákövetkező héten magával vitte feleségét. Ő egy kicsit ellenkezett; de mert Chénerol tudtára adta, hogy ez megváltozhatlan szándéka és mert nem szerette a nyílt küzdelmet, engedett. A lemondást nagyon megkönnyítette neki Chénerol megjegyzése, hogy ez az út véget vet a jelen nehézségeinek, Madelainet illetőleg.

Másrészt meg büszkélkedni menni egy kastélyba, a hol választókat kell meghódítani, szintén nem volt kellemetlen kilátás. Clotilde szerette elforgatni a fejeket, csupán csak mulatságból, és ebben kívánsága szerint szolgáltak neki: az egész választóközönség egyhangulag dicsőítette Chénerol asszonyt. Ebédek adni, szintén eléggé mulattató volt; megnyerni a prefektort és a püspököt, ez a feladat megérdemelte az érdeklődést; a püspökről azonban le kellett mondania a válás miatt, a mi lehetetlenné tette, hogy a templomban esküdjék meg. Különben is elég volt maga a prefektus: ez még fiatal ember volt s telve ambícióval. Őt meghódítani, azután védenie magát támadásai ellen, ez úgy is elég sok dolgot fog majd neki adni.

Chénerol meg lett választva. Feleségének bizonyára szintén volt része a siker kivívásában; kevesebb, mint ő maga gondolta, több, mint a mennyit Chénerol maga elismerni akart. Csak rövid időre jelent meg a képviselőházban, s azután visszasietett otthonába, a hol Clotildeot hagyta. A tavasz már jól előrehaladott: Chénerol meggyőzte feleségét arról, hogy semmi sem lenne okosabb, mint bevárni, ott a hol vannak, a szünidőket és a tengeri fürdő-idényt; Chénerol asszony elhitte ezt és Villeroy soha sem tudta meg, minő szolgálatot tett neki régi barátja.

Az év így mult el. Néha, néha, Clotilde azt gondolta: igazán kellene Madelainének írnom. Azután az unalom, melyet az elhanyagolt levelezés újra való megkezdése előtt érzett, mindig visszatartotta. Madelainet illetőleg nem volt mért haboznia: mióta a Fortuny-utca sarkán anyjával találkozott, csak egy nemével a titokzatos félelemnek gondolt rá, olyannal, mint a múlt századokban a boszorkányoktól való félelem volt.

XXIV.

Ugyanezen év november 27-én az operában egy figyelemre méltó darabot adtak először, egy francia mesterét, a ki azt a reményt keltette, hogy a zene történelmében korszakot fog alkotni. Egész Párisnak ott kellett lenni. Ez a nap mintegy hivatalos, jóllehet kissé korai, megnyitása volt a téli idénynek.

Az idő csunya volt. Reggel öt óra óta vízőzön-korabeli zúzmarás eső esett a városban; este felé havazás váltotta fel; oly sűrűen havazott, hogy a lovak patái mintegy prémmel, egészen hóval voltak fedve. Ennek dacára Chénerol asszony ma is, mint rendesen ebéd előtt, az operára öltözködött.

Chénerol belépni látva őt, mályvaszínű ruhájában, a melyből tündöklő szépsége, mint egy pompás virág sugárzott, nem fojthatta el csudálatát. De ugyanekkor az elővigyázat ösztöne, a melyre sok évi atyai kötelességek tanították, egy megjegyzést csalt ajkaira:

- Az ön ruhája, kedves Clotildeom igen szép, de nagyon kivágott. Nem ezen akadok fel: ön ismeri e tekintetben nézeteimet. Csakhogy ma reggel azon panaszkodott, hogy meg van hülve, köhögött is: nem aggódik ön...?

Clotilde mosolygott s az asztalhoz ült.

- Nem azért hül meg az ember, mert kivágott ruhát visel, - mondá, asztalkendőjét bontva szét.

- Igaz; de ha az ember már meg van hülve, és mégis nagyon kivágott ruhát vesz magára... Csak az ön érdekében mondom...

Egy udvarias mozdulattal megszűnt e tárgyról beszélni s más tárgyat keresett. Felesége, kinek arcza a rendesnél rózsaszínűbbnek látszott, csillogó jókedvében volt, s ebédjük vígan végződött. A mint Chénerol dolgozószobájába ment, a szolgálta jött hozzá s halk hangon mondott neki valamit.

- Rettenetes idő van Clotilde; a kocsis azt kérdezteti, vajjon nem kellene-e a lovakat jégpatkókkal megpatkoltatni; csakhogy ez több órát vesz igénybe... Nem volna-e jobb a kandalló mellett maradni, ha ugyan ez az áldozat nem haladja meg erejét?

- Itthon maradni? Ugyan miért, kedves barátom? Az előadás ritkaság számba megy: ön is megbánná, ha elmulasztaná. Egy kicsit később érkezünk, ez az egész.

Chénerol szerette lovait, nem mintha nagy lókedvelő lett volna, de hát szép állatok voltak és nagyon sokba kerültek. Egy pillanatig gondolkozott, vajjon nem volna-e jobb bérkocsiért küldeni; de attól tartott, hogy nem fog találni, mert valószínűleg nemcsak neki volt egyedül ez az eszméje.

- Patkoltassa meg az öreg lovakat, - mondá végre - a kis hintóba fogatok. Bocsásson meg Clotilde, a fogat nem lesz önhöz méltó: de két óra helyett így minden bizonynyal elég lesz egy, és nem is fogunk oly későn érkezni: már félkilencz.

A várakozás ez órája hasonló volt a többihez, végtelen és unalmas. Chénerol a dohányzóterembe vonulva, a hol nem dohányzott, az esti lapokat futotta át, a nélkül, hogy valami érdekeset talált volna bennök. Clotilde, unalmában a zongora elé ült, de egy pillanat múlva felkelt. Anélkül, hogy tudná miért, kétségtelenül valamely benső, finom fonala az emlékeknek okozta, hogy hirtelen leányáról kezdett álmodozni.

Madelaine annyira szerette az opera napjait!

A mama csak ezen este vett fel kivágott ruhát: egyszer egy hétben öltözködött ebéd előtt, s a fiatal leány alig bírta betelni a fehér vállak szépségével, melyeket akkor egy egyszerű gyöngyfüzér ékített.

Clotilde ujjai közé vette a csillogó gyémánt nyakéket, mely szoborszerű nyakát övezte s azután az onyx-asztalra helyezett váza felé fordult, melyről bizarr orchidéák hajlongtak.

Az orchidéák és a gyémántok, sok nagy gyémánt, ime ezt kívánta teljes életében... Most vágya teljesült.

Kiegyenesedett a tükör előtt, hogy gyönyörű alakját nézegesse. Az elegancia és ízlés remekművei, a finom selyem czipóktól egész a hajéig, melyen gyémántok rezegtek; egyike azon csodáknak, melyeket ama kor teremtett, melyben a fényűzés és művészet, egyszóval minden, teljes, befejezett, tökéletes. De Madelaine nem volt ott...

Egy különös melankolia szorította össze egy pillanatra Clotilde szívét, a fehér moire fűző alatt. Még soha sem érezte ezt a bizonytalan bánatot, leányának arcza rendesen a régi szűk palota gyűlölt keretében jelent meg előtte, a hol a képzelhető legszigorubb óvintézkedések sem akadályozhatták meg, hogy a konyha szaga ebéd után fel ne hatoljon.

- Hát soha sem lesz már készen ez a kocsi? - mondá magában Clotilde mindinkább türelmetlenül. - Georgesnek be kellett volna fogatni, mint rendesen... Azt hihetné az ember, hogy a teremtés napja óta most havazik először.

Szobalányának csöngetett, hogy keztyűjét kérje; ugyan e pillanatban egy másik ajtón Chénerol teljesen felöltözve lépett be.

- Lehetetlen megpatkoltatni a lovakat: az egész világ egyszerre akarja lovait megpatkoltatni. Holnap reggel előtt nem lenne meg. Lassan fogunk menni. Meleg lábbelije van?

Clotilde nevetve mutatá kis lábát, melyre egy mályva-színű selyem félcipőcske volt húzva.

- Az úrnő hóczipőit, - parancsolá Chénerol. - Lehetetlen, hogy lábát minden óvatosság mellett, még zárt helyen is a földre tegye: a hó minden résen át belopódzik.

A szél dühöngött; az apró hó kavargott, s a lámpák fényében csillám-szemekként ragyogott, kápráztatva, majdnem bódítólag.

- Nagyon lassan - mondá Chénerol a szolgának, legfőbb parancs gyanánt.

A kocsis hiába akart volna nem engedelmeskedni; a lovak az első lépésre megcsúsztak és megértve a veszélyt, ösztönszerűleg is csak a legnagyobb óvatossággal haladtak. A Monceau-parktól az operáig, húsz perczig tartott az út.

- Soha sem érünk oda! - mondá Clotilde az útközben.

Chénerol a kocsi szögletében bajuszát harapdálta és semmit sem felelt. Megunva már a hatást kereső előadásokat, nagy vágyat érzett magában végignyújtózkodni dohányzó szobája kerevetén... Henri ebben az időben otthon maradt; minő jóízűen eltársalogtak volna szobájában!

- Végre! - sóhajtá Chénerol asszony, mikor a hintó a bérlők bejárata előtt megállt.

Egy kissé nehezen szállt le, mert a hó sikamlóssá tette a legkisebb tárgyat is; de végre a folyosón volt, a hol a hőség egy véráramot kergetett arczába, ami egészen rózsaszínűre festette. Belépett páholyába. A terem zsúfolva volt; a tekintetek feléje fordultak, nyilván híres szépségének isteni érzete hatotta át.

- Nagyon sikerült, Chénerol asszony! - mondá egy hang a szomszédos páholyban.

Nem beszéltek hangosan, de ő mégis meghallotta és diadalérzettel ült le; piros bársony széke valóságos trónus volt.

Mit törődött ő a darabbal és a szerzővel? A dráma megható volt, a zene eszményi; de Clotilde majd a második előadáson fog ezzel foglalkozni: e pillanatban a földolog az volt, megállapítani, hogy a legelőkelőbb személyiségekkel telt teremben nem volt-e szebb, ízlésesebben öltözött asszony nálánál. Ez a vizsgálódás elég időt vett igénybe és a második felvonás végén, mely beléptekor kezdődött, még alig fejezte be szemlélődéseit.

A páholy csakhamar megtelt látogatókkal, melyek egymást váltották fel; örömmel győződött meg, hogy közelről épen olyan hatást gyakorol. A bókokat nem sajnálták, némelyek félénkebbek, mások vakmerőbbek voltak. Chénerol más páholyokban végezte látogatását és Chénerol asszony, ha férje nem volt jelen, válása óta épen nem hallotta azt a tiszteletteljes hangot, mint mikor Villeroy felesége volt. De kárpótlásul most a közép páholyok egyikét foglalta el... Ugy-e bár, ez is csak megér valamit? Minden boldogságot meg kell fizetni, mondják.

A harmadik és utolsó felvonás tapsviharban végződött; nagy volt a siker, a páholyok küszöbén mindenki szívesen ismételte a tapsot. De alig voltak a lépcsőnél, már nem beszéltek a zenéről.

- Különös, - mondá Chénerol egy barátjának, aki vele egy időben ment le a lépcsőn: a futtatásokról jövet, a futtatásról beszélnek; hanem az operából jövet, soha sem beszélnek az operáról.

Az elvonulás nagyon lassan ment; a kocsik csak nagy nehezen hajtottak a bejárat elé s így is távoztak; az idő már későre járt. Clotilde megadással ült le, mialatt férje jobbra, balra társalgott! A tömeg kevesbedett; Chénerol feleségéhez lépett.

- Nagyon fáradtnak néz ki, Clotilde, - mondá, - előbb még rózsaszínű volt; most ismét sápadt. Nincs baja?

- Fázom, - felelé röviden.

Végre jelentették kocsijukat; fáradt mozdulattal ült fel. Végre is nemsokára a palotában lesznek. Az estének diadala után, Clotilde érezte a pihenés és nyugalom szükségét; oly nagy vágyat érzett az alváshoz, hogy csak nagy nehezen tudta nyitva tartani szemeit.

A Malesherbes-boulevardon lépésben haladtak. A hó sima jéggé fagyott; a lovak már kétszer csúsztak meg, s a kocsis csak gyakorlott ügyességével akadályozhatta meg, hogy el ne essenek. Egyszerre megállt a hintó. Chénerol lebocsátá az ablakot, hogy kérdezősködjék: a jeges lég becsapott a kocsi belsejébe s Clotilde köhögött.

- Bocsánatot kérek - mondá félig felhuzva az ablakot. - Mi baj, Jean?

- Zabljájánál fogva kell a lovat vezetni, uram, másképp elesik.

- Tegye, - mondá Chénerol.

Az ablakot azonnal felhúzta, de meleg már nem lett a kocsiban, a melegvízartó a hosszú megállás alatt kihűlt és Clotilde többször panaszkodott, hogy fázik! Épen, mikor a Malesherbes-boulevard sarkán a Murillo-utczába fordultak, erős rázkódást éreztek; a ló a rudra esett s ketté törte.

- No szépen vagyunk, - mondá Chénerol.

Gyorsan szállt, nem is ügyelve arra, hogy nyakát szegheti, a szegény állathoz lépett.

- Attól tartok, hogy rosszul esett el, uram, - mondá a kocsis. - Megtettem mindent, amit csak tehettem; csoda, hogy már előbb meg nem történt.

- Rosszul esett, mit akar ezzel mondani?

- Attól tartok, hogy a lábát törte: félre csúszott.

- Nem próbálhatná meg felemelni?

- A jégen, én egyedül, ez lehetetlen. Ha itt akarna maradni uram, a palotába sietnék segítségért.

Chénerol boszúsan nézte a fényes havon mozdulatlanul elterülő állatot.

- És ha ki van törve a lába, mit fog tenni?

- Egy másik lovat kell elővezetni, uram, minden esetre.

- Amely egy percz múlva szintén elesik.

- Biz az lehetséges, uram; erről senki sem állhat jól.

Chénerol a palotáig vezető utat mérte át szemével; alig százötven méter. Zavarában kinyitotta az ajtót.

- Kedves Clotildeom, - mondá, - mit tart ön előnyösebbnek: várni itt míg egy másik lovat elővezetnek, vagy pedig gyalog menni lakásunkra? Egészen közel vagyunk hozzá.

Clotildenak volt lélekjelenléte és akaratereje.

- Leszálok, - mondá.

Chénerol visszatartotta.

- Nem, ne azonnal: a palotába küldök egy melegebb köpenyért.

- Ez fölösleges: a rajtam levő prém teljesen elég.

A földre lépett, anélkül, hogy az elesés veszélyére gondolt volna és pedig oly ügyesen, hogy Chénerolnak kellett feltartania. Nevetett, egy kissé idegesen; férje megfogta karját, mellére szorította és elindultak.

- Ime, mint két szerelmes - mondá Clotilde. - Ez nagyon furcsa.

- Ne beszéljen kedvesem, - mondá Chénerol, - a levegő hideg.

A drága könnyű köpenyt, mely öltözetét betakarta, Chénerol termete köré csavarta.

- Ez igazán szép, - mondá Clotilde, - ön igazán udvarias és figyelmes. Épen mint kezdetben; mondja csak, Georges! Ugy-e mi már régi házasok vagyunk?

- Könyörgöm, ne beszéljen! Ez a levegő halálos! - ismétlé Chénerol.

Elérték a palotát, s hogy várakozniok ne kelljen, saját kulcsával nyitotta ki az ajtót.

A lépcsőn felhaladva, Clotilde ingadozni kezdett.

- Különös, - mondá, - a fejem szédül. Talán a hirtelen változástól... meleg levegő a hideg után...

A nagy terembe lépett, mely gyengén volt megvilágítva. Az onyx-asztalon lévő váza telve orchidéákkal, különös árnyat vetett; elhaladva mellette, rátekintett, de örömtelenül, azzal az érzettel, mint hajdan, már nagyon régen, egy más életben. Még egy pár lépést tett egyedül; Chénerol hátra maradt, hogy parancsokat és felvilágosítást adjon. Még hallotta, a mint mondá:

- Forró vizet, teát és rumot, az úrnő szobájába.

Ki akarta nyitni az ajtót, hogy szobájába lépjen. Csodálkozva, hogy oly nehezen nyílik, teljes erejével meglökte: az ajtószárny engedett és a falba ütődött; Clotilde maga előtt látva a szabad tért, kinyújtá kezeit. A szédülés és az égető láznak érzése erőt vett agyán, míg melle kínosan összeszorult. Fel akart kiáltani, de hangja elakadt és hirtelen, fejjel előre bukott.

Chénerol, ki a termen keresztül jött, az esés zajára ott termett, s feleségét ott találta ájultan a szőnyegen, köpenyének, ruhájának fodraiban, mint egy halotti lepelbe burkolva.

XXV.

Madelaine felemelte a hímzett tülle-függönyt, hogy a frissen esett hóréteggel borított boulevard-ra kinézzen. A jég felolvadt: veszély nélkül lehetett járni az utcákon; de azért kevés volt a kocsí, a lóvonat lassan, majdnem üresen gördült tova. Szemközt a Monceau-park szibériai tájképet mutatott. A kegyetlen éjt követő nap komor volt; ezrekre ment azok száma, kik csak a hóval és zúzmarával való több órai küzdés után értek otthonukba, százakra azoké, kik könnyen, vagy súlyosabban megsebesítve, hozzátartozóiknak aggodalmat okoztak.

Villeroy, daczára leánya kérésének, távozott hazulról. Valami benső szükség, ellenállhatlan érzés űzte délután otthonából; a sötét otthon lelkére nehezedett, s daczára bátorságának, egy egész napon át nem tudta elviselni annak szomorúságát. Madelainenek azonban azt ajánlotta, maradjon otthon. Ez félve esetleges balesettől, különben is mint szófogadó leány, engedelmeskedett.

Lebocsátotta a függönyt, egy pár lépést tett a szobában, azzal az unalomérzettel, melyet a hó okoz, ha nem mehetünk ki. Poulain kisasszonyt is otthon marasztotta az utcák bizonytalansága; senki sem ígérkezett e napra. Madelainenek be kellett érni önmagával.

Azelőtt csak ritkán volt néhány üres órája, melyet a tanulmányait folytató háziasszony elfoglaltságával töltött be. Most szabad volt... de ez a szabadság nem szerzett neki semmiféle megelégedést. Tétlenül, szomorúan, anélkül, hogy tudná mért, két, három foglalkozás közt is válogatott, azután lassan becsukva a könyvet, mely néhány pillanat óta nyitva volt előtte, felkelt s zajtalanul nyitotta ki anyja szobájának ajtaját.

Ritkán szokott belépni ez elhagyatott szobába: csak alig hogy szellőztette és rendezte. A nagy hármastükör ránézve titokzatos borzalmakat rejtegetett. Ott, ahol ezelőtt Clotilde sugárzó képe tükröződött, Madelaine, a ki pedig nem volt félénk, most borzadva egy alakot látott megjelenni... nem tudta minő alakot.

Az ólomszürke nappal már sötétedett, jóllehet még fél négy volt; a nagy tükör fénytelennek látszott. Elhaladva előtte, Madelaine csak nagy erőlködéssel tudta félelmét legyőzni és mereven nézte... Igen, önön képe az, amit visszatükröz: de remegett, hogy most annyira különbözik, a néhai csendes, víg gyermektől. Habozás nélkül, gyenge szívdobogással lépett közelebb, hogy jobban láthassa magát...

Nem egyszer nézte így magát a magas tükörben, csak hogy anyja oldalán, ki mulatott azon, hogy így együtt szemlélhette mindkettőjüket. Oh! de régen volt! fájdalmasan esik! Örvénybe esett a szép múlt és soha semmi sem fogja ezeket a pillanatokat visszavarázsolni.

A csengetyű hangja remegtette meg Madelainet; majdnem futva hagyta el a szobát, mintha üldözéstől tartana. Gyorsan becsukta maga után az ajtót, s megállt a küszöbön. Ki jöhet ebben az időben? Talán Poulain kisasszony, kit valami körülmény késleltetett?

Fiatalt, gyors lépésekkel siettek fel a lépcsőn, selyem-suhogást hallott. Madelaine remegve hátrált... Mama jött volna vissza?... Oly nagy örömet, oly nagy félelmet érzett, hogy a falhoz támaszkodott, attól remegve, hogy a jelenség kibontakozásakor elesik...

Rodange Marguerite habozva állt meg: alig lehetett már látni; egyetlen ajtó sem volt nyitva. A szolgál kisérte, kezében lámpással, mely világát Madelainere vetette.

- Én vagyok, Marguerite. Hol vagy? kedvesem.

Beléptek a fiatal leány szobájába; a lámpást az asztalra helyezték és azután magukra maradtak. Madelaine egy szót sem szólt; mintha álmodott volna, egyikét azon rémes álmoknak, melyekben a legijesztőbb dolgok történnek velünk, anélkül, hogy a bámulaton kívül más valamit éreznénk.

- Atyád elment hazulról? Nem tesz semmit. Ugy-e Madelaine te csodálkozol azon, hogy itt látsz? Nem akartam eljönni ma reggel; hanem... Mért nem beszélsz? Beteg vagy?

- Nem, - felel a fiatal lány, erőltetett hangon, - de meglep, hogy ebben az időben... Talán történt valami?

- Igen; ne ijedj meg nagyon...

- A mamával?

Oly természetesen hangzott e kérdés, mintha előkészítette volna.

Marguerite a félelemnek egy nemével nézett reá.

- Tudsz már valamit? - kérdé habozva.

- Nem... de hogy te ma eljöttél... nagyon beteg?

- Igen. Az éjjel az operából hazamenet, meghült; téged szeretne látni...

Madelaine fehér lett, mint a lilium; kék szemei, színtelen arcához képest, feketének látszóttak.

- Nagyon, nagyon beteg, - mondá mozdulatlanul. - Mondd meg az igazat Marguerite... meghalt?

- Nem! Hála Istennek! - mondá önkénytelenül a fiatal asszony.

- Menjünk, gyorsan! Rám fog ismerni, mondd?

- Reménylem!

Madelaine köpenyeget, sapkát vett fel; kezei remegtek, de daczára ennek, nem felejté el keztyűit egy fiókban megkeresni. Szótlatlanul haladtak le a lépcsőn. Midőn el akarták hagyni a házat, Marguerite megállt.

- És atyád? Tudnia kell, hol vagy, mondá, nem minden zavar nélkül.

Madelaine csöngetett a szolgának és nyugodt hangon mondá:

- Ha az úr előbb megjön, mint én, azt fogja neki mondani, hogy Rodange asszony jött értem egy sürgős dologban és hogy én vele mentem.

Barátnőjét maga előtt engedve, Madelaine az utcára lépett.

Marguerite hintója várt rájuk; beültek. A korcsolyázás napja óta, a mikor még oly vígan élveztek az életet, most először voltak egymás mellett e hintóban... Rodange asszony nem tudott ellenállni annak, hogy sóhajtva ne gondoljon azokra az időkre. Madelaine, némán, csak anyjára gondolt.

A Chénerol-palota bejárata előtt leszállni a kocsiról, egy alkalmoszerű arcot vágó szolga jelenlétében felmenni a lépcsőkön, melynek minden egyes foka virágokkal volt diszítve, a mint Clotilde azt divatba hozta, átmenni a termen, melyet oly jól ismert, mindez olyan volt Madelainének, mintha rossz álma folytatódna... Mit fog találni a végén?

A szoba ajtaja, Marguerite félénk kopogtatására, megnyílt és Madelaine belépett.

Eleinte csak az alacsony, nehéz, pompás selyemmel diszített ágyat látta; a két ernyős lámpa világa egy távolabb fekvő asztalra esett, a szoba többi részét homályban hagyva; de az ágyruha fehérsége magára vonta a figyelmet. A vánkoson a szétbomlott hajban elvesző fej, a szemek becsukva, a száj félig nyitva...

Madelaine az ágyhoz csúszott, térdre bocsátkozott és suttogva mondá:

- Mama!

Clotilde kinyitá szemeit; egy ügyesen irányzott fénysugár megvilágította Madelaine arcát és az anya tekintete emberi kifejezést öltött.

- Te vagy? - mondá színtelen, alig hallható hangon, - te, kis lányom; csókolj meg.

Madelaine föléje hajolt s egy áhítatos csókot nyomott az égő arcra.

- Madelaine, ne hidd... hogy nem szeretlek... Látod; hivattalak...

A hang elhalt, a szemek becsukódtak. A fiatal leány a viaszsárga ujjak felé nyúlt, melyek az ágyteritőn nyugodtak és lassan kezébe vette azokat. Nem feleltek szorítására; de ő még sem bocsátotta ki kezéből.

Valaki egy széket tolt hozzá, Madelaine gépiesen leült, szemeit folytonosan arra az arcra szegezve, mely még szép volt, de szépsége már észrevehetőleg felbomlásnak indult. Valaki egy kanál orvosságot emelt az égő ajkakhoz, melyek elfordultak; a kanalat Madelaine kezébe adták, aki felkelt, s remegés nélkül vitte anyja szájához:

- Mamám, könnyörgök...

Clotilde elfogadta, ki sem nyitva szemeit; erőlködve lélegzett, csak a légzőcsövön át, mert melle már nem volt képes levegővel megtelni. Valaki megszólalt:

- El kell vezetni a gyermeket.

Madelaine visszaült székére, mintegy ellentmondólag és kereste szemeivel, a ki beszélt. Egy ismeretlen férfi, egy híres orvos. Félre fordítá fejét, hogy ne láthassa.

- Várjunk még egy kicsit, - kéré egy hang.

Madelaine hálásan tekintett pártfogójára és Chénerolra ismert. Ennek jelenléte az ő beteg anyja mellett oly rettenetesnek látszott, hogy felugrott, kiegyenesítve termetét; azután hirtelen eszébe jutott, hogy ő anyjának férje, lehajtá fejét. Egy másik hang hallatszott közelében.

- Madelaine, kedves Madelaine, jöjjön...

Henri volt. A fiatal leány lelkén egy neme az önszánalomnak vett erőt. Szegény Madelaine! Sokat kellett hát szenvednie, hogy meg legyen engedve neki az, hogy itt e pillanatban ezek között, kiket annyira szeretett, lehessen? Mért vannak ők itt, mért beszélnek vele annyi jóssággal, vajjon új szerencsétlenségnek nézett eléje?

Henri megfogta kezét; ő ellenállt.

- Vezesse el, - ismétlé az orvos.

Hozzá volt szokva ehhez hasonló jelenetekhez; de a szelidség, Madelainenek szende szépsége, őt is megindították.

- Nem akarom! - mondá nyugodt határozottsággal, bátran szemközt nézve vele. - Ő az én anyám!

Chénerol kétségbeesett, türelmetlen mozdulatot tett. Clotilde megmozdult.

- Georges; - mormogá ajkai között, majdnem hangtalanul.

Madelaine észrevétlenül hátrált s maga körül tekintett.

- Georges, - ismétlé a haldokló, - hallgass...

A fiatal leány anyjára hajolt, még egyszer megcsókolta az égő arcot, a merev ujjakat, azután ösztönszerűleg támaszt keresve, mindkét kezét kiterjeszté... Két kéz felelt a hívásra; nagyon lassan követte mozgásukat s anélkül, hogy még egy pillantást vetett volna hátra, kivezettetni engedé magát.

A teremben megállt az onyx-asztal előtt. Elfeledték megöntözni az orchidéákat, melyek búsan hajták le fejeiket; beteges illatjuk a halál utóízével terjedt szét a magas teremben. Madelaine rá nézett azokra, akik vezették; Henri volt és Marguerite.

- Köszönöm, - mondá könnyedén megszorítva kezeiket, melyeket elbocsátott.

Szomorúan néztek rá, nem merte szólani, kitalálva, hogy a gyermek szent fájdalmai közé, kimondhatatlan keserűség vegyült. Marguerite szórakoztatni akarja.

- Tegnap este történt; a ló az operából hazajövet elesett, s lábát törte. Egy darab útat gyalog tett meg a hóban. - Tüdőgyúladást kapott... Ezek a betegségek rohamosan fejlődnek... Szegény Madelainem!

A szoba ajtaja kinyílt és a fojtó melegbe egy hideg áram csapódott. Madelaine akaratlanul tekintett fel; pedig megfogadta, hogy nem teendi, csak hogy nem volt ereje vágyának ellentállni. Az orvos távozott és bent a haldokló nagy ágya fölé Chénerol hajolt, utolsó szavait, utolsó hízlgéseit, utolsó hazugságát suttogva annak, a ki talán már nem is hallotta.

- Atyám már nyugtalan lehet, - mondá Madelaine, Marguerite felé fordulva, - haza szeretnék menni...

Mozgás támadt a szobában. Az orvos után futottak, ki azonnal visszajött.

Henri és Marguerite újra megfogták Madelaine kezeit, ki fojtott lélegzettel figyelmesen hallgatott... Melegen szorongatták ezeket a szegény, fagyos kis kezeket, de ő nem érezte. Valaki közeledett s Margueritenek egy szót sugott. Mély csend lett; azután Clotilde szobájában halkán egy ajtot tettek be.

- Madelaine, - mondá Rodange asszony, - vége van, szegény Madelainem. Akarod még egyszer látni?

Lassan, szótlanul, tagadólag rázta fejét.

- Egyedül van most, - mondá Henri.

Vissza vezették az ágyhoz. Chénerol eltűnt. Clotilde, a szép, megdicsőült Clotilde, aludni látszott: az álla köré kötött fehér szalag, titokzatos, szalagokba burkolt, ókori szoborhoz hasonló kinézést kölcsönzött neki...

Madelaine térdre borult, de nem imádkozott. Lelke csordultig telve volt a súlyos fájdalommal, és a bocsánat nem hatotta át lelkét békével: Chénerol jelenléte, ki a haldokló fölé hajolt, a megengesztelés szent ihletétől fosztotta meg.

Hirtelen felemelkedett; szemeit nem vette le a halotról, arczán az elvesztett napok édességét kutatta. Egy alig észrevehető kis jel, a jobb szem mellett, melyet gyermekkori enyelgése közben annyiszor csókolt meg, hirtelen emlékébe idézte a boldog multat. A száanalom tör-szúrasképen hatott Madelaine lelkére, de világosságot is terjesztett.

- Oh! mama! mama! - mondá, miközben szíve zokogásban tört ki.

Henri átölelte, s vállához emelte, hogy kivezesse. Átengedte magát: nem volt más, mint egy összetört gyermek, ki anyját vesztette el.

Hallgatag, könyező tisztelettel, kísért haza a két barát a fiatal leányt, Marguerite hintójában. Nem szóltak hozzá, ő sem szólt hozzájuk, de lelkeik édes testvéri gyengédségben amaz elmúlt napokhoz vezették vissza, a hol egy még nem tökéletes boldogság reményében, oly igazán boldogok voltak. A kis bejárat küszöbén elváltak tőle, várva, hogy a kapu becsukódjék utánok.

Villeroy, mély megindulásban várta leányát: emberei elmondták neki Marguerite látogatását és ő azonnal mindent kitalált. Kitért karokkal fogadta leányát, mikor ez belépett.

- Mama meghalt, - mondá egyszerűen, viszonzva az ölelést, csók nélkül.

Villeroy lánya mellett maradt, némán, figyelmesen, mindaddig, míg terhére nem volt; kis szobájában voltak, a hová felhívatta; végre Madelaine jóestét kívánt és apja elhagyta. Mikor atyja már lakosztályában volt, halkán nyitotta ki szobája ajtaját, még halkabban a szomszéd

szobáét, azután az ágy elé térdelt, mely már oly régóta el volt hagyatva. Ezentúl gondolataiban nem a Chénerol-palota lett az a hely, a hol viszont kell látnia Clotilde becsukott szemeit. Ebben a szobában, ezen az ágyon halt meg Madelaine anyja.

XXVI.

Rodange René hét óra tájban oly arczkifejezéssel lépett felesége kis szalonjába, a minővel ez még sohasem látta; igazán levertnek látszott.

- Istenem! mi történt? - kérde Marguerite felindultan.

- Ime! Milyen nehézségek! Most jövök az ujságoktól és az ügynökségtől, ahol intézkednünk kellett. Nos tehát! azt kérdezték tőlem, minő nevek jőjjenek a halotti jelentésre!

- Természetesen, - mondá Marguerite, visszanyerve hidegvérűségét.

- Mit tételnél te a halotti jelentésekre?

- Hát... Chénerol Georges úr...

- Nagyon jól van és azután?

- Oh! - mondá a fiatal asszony, megértve a dolgot. - Valóban... minket nem. Nincs ok, amiért Henri és én a jelentésen szerepelnénk!

- És Madelaine? Madelaine nevét oda tegyük?

- Nem tudom! - mondá Marguerite lehangoltan, állát tenyerébe hajtva.

- Így például: «Chénerol Georges úr, képviselő, mint férj, és Villeroy Madelaine kisasszony, leánya...» Hát már akkor Villeroy nevét is oda lehetne tenni?

- De René! - kiáltá megbotránkozva felesége.

- De hát mit akarsz? Nem szoktam ezekhez a dolgokhoz. Mindig kifogástalan körökben éltem, a hol mindent szabály szerint végeztek. Ha csak valaha gyaníhattam volna, hogy apósom hasonló meglepetést tartogat számomra...

- Nem vettél volna el? - mondá Marguerite komolyan.

- Én?... végre is, én nem tudom! Mindez nagyon untat engem. Várnak a halotti jelentésre: mit mondjak?

- Kérdezd meg Henrit - biztatá a fiatal asszony.

Rodange kalapját véve, eltűnt.

Henri dolgozó-szobájában volt, íróasztala előtt ülve, mint szokás szerint; a széles alacsony kereveten Chénerol szunyadozott.

A kínos éj, az azt követő rettenetes nap, megtörték hatalmas testét. Mikor Clotilde megszűnt lélegzeni, azonnal kiment, hogy Madelaine visszajöhessen és nem is akart többé oda belépni. A váratlan esemény megingatta erejét, lélekjelenlétét. Az álom azonnal erőt vett rajta, amint leült; fia alva találta ebben a szobában, ahol oly sok jó órát töltöttek együtt, a hová mintegy pihenő helyre szokott menekülni.

Rodange beléptekor Henri felkelt, hogy figyelmeztesse: beszéljen halkan; csakhogy Chénerol már felébredt s felült.

- Mit akarnak? - kérdé.

- A halotti jelentések végett. Chénerol asszonynak leányán kívül nem voltak más közeli rokoni?...

- Irják egyszerűen: Chénerol, - mondá parancsoló hangon.

Felkelt, néhány lépéssel átfutotta a termet, azután hirtelen a két férfi felé fordulva:

- Csupán csak Chénerol. Nem volt senkije már, akihez fordulhatott volna; én, én védtem őt, - mondá elfojtott haraggal hangjában. - Köszönöm, jó Rodangeom és bocsánatot kérek öntől a sok alkalmatlanságért.

Vejének kezét röviden, idegesen szorította meg.

- Csupán csak Chénerol, - ismétlé, mintha csak magának mondaná.

Hirtelen Rodangehoz lépett, ki az ajtó felé tartott.

- Ugy-e bár nagyon szépnek kell lenni? Szerette a fényt és a virágokat: gyertyát, karos gyertyatartókat, sok virágot, főleg ritka virágokat vegyenek. Ugy legyen minden, mintha ünnepnap volna... nem kell semmi fekete: rettegett a feketétől. Henrit magamnál tartom... ön ezért megbocsát nekem, Rodange? Nem szeretném, ha elhagyna...

- Értem, - mondá a jó fiú, a rendesnél még inkább megzavarhatlan nyugalmat erőltetve. - Holnapra...

Kiment, Henri egy darabig kikísérte, de sietett visszajönni atyjához.

- Aludtam? - kérdé atyja. - Hány óra van? Nyolcz óra? Hogyan, még csak négy óra? Azt hittem, egy egész örökkévalóság!

Chénerol fiának karosszékébe ült, a könyvekkel borított íróasztal elé. A nélkül, hogy tudta volna, lapozott egy könyvben.

- Nagyon gyorsan történt ez a dolog - mondá, miközben ujjai a lapokat forgatták. Nincs gondolkodni való idő, még csak érezni való sincs. Még most sem értem jól, mi történt... Pedig, ugy-e az utolsó éjjel volt ez, Henri? Haza jöttünk... még nem volt éjfél? Ki keltett fel?

- Philippe.

- Én mondtam neki?

- Nem; magától tette és nagyon jól tette.

- Hát te hívtad el az orvost?

- Igen.

Chénerol hálás pillantást vetett fiára, mely egyúttal szeretetet sugárzott. Egy pillanatig gondolkozott, azután összeszedve eszméit:

- Ugy-e, tüdőgyulladás volt?

Henri, feleletül, fejével intett.

- Hát gyorsan hal meg ebben az ember?

- Néhány óra alatt.

- Mit gondolsz, sokat szenvedett?

- Az orvos azt mondta, hogy nem.

- Annál jobb!

Kezét végig simította homlokán.

- Minő rövid az élet! - mondá, bátorságát veszítve.

Az íróasztalon álló utazó-óra mély hangon nyolczat ütött.

- Ebédeltél már? - kérdé hirtelen fiától...

- Nem, atyám.

- És reggeliztél?

Henri közömbösen intett.

- Hanem, te, atyám, - mondá - te már huszonnégy órája semmit sem ettél: enni kell... Csöngetni fogok... az ebédnek már készen kell lennie.

- Nem, nem, ne az ebédlőben... tegnap együtt voltunk ott... nem tudnék... Látod Henri, én sohasem tudnék élni ezekben a termekben, abban a szobában... Irtózom e palotától... Először Madelaine szünt meg ide járni, azután Marguerite hagyta el... Most ő... És te, te is elhagyod.

- Atyám, - mondá Henri, - ne beszéljünk erről. Ime Philippe, aki bejött a csöngetésre; erre a kis asztalra majd hoz számunkra valamit.

Anyai gonddal kényszeríté Henri atyját, hogy valamit egyék, s megörült, midőn pár óra múlva magához hasonlóbbnak látta.

- Az én szobámban fogsz majd aludni, - mondá végre, - nekem itt a kereveten vetnek ágyat.

- Beleegyezem, de lefekvés előtt még fel kell mennem...

- Veled megyek...

- Nem, fiam... Ha ő a te anyád volna, az más lenne... Egyedül megyek. Légy nyugodt... miattam nincs mitől tartanod - tevé hozzá titkolt keserűséggel.

Kiegyenesítve magas termetét, elhagyta a szobát. Henri a lépcső alján maradt, látta, a mint atyja lassan lépeget lépcsőről lépcsőre, a melynek tarka szőnyegére és az egymás fölé helyezett virágokra, az ujonnan berendezett villanyos világítás vetett vakító fényt. Ebben a fényben, ragyogásban Chénerol fáradt árnyéka memento mori-nak tünt föl, a végzetnek majdnem sulyos intéseképen. Mit használt neki a fény, mikor összes vagyona sem tudta nejjének életét csak egy órával is meghosszabbítani.

Lassan, lehajtott fejjel lépett a halottas-szobába, a hol minden tökéletes ízléssel volt berendezve. Nem vártak parancsaira, hogy a gyertyák és virágok özönével vegyék körül. Csudálatosan szép, kincseket érő csipkék között, ezüsttel átszőtt nehéz brokátban, mely egyike volt legfényesebb öltözeteinek, Clotilde aludni látszott. A gyors halál meghagyta üdeségét és a gyuladás utolsó rohama rózsaszínt vont az arczára, a mi még nem lett lilaszínű. A csudás üdeség, a mely életében szépségét koronázta, a koporsóba is követé őt.

Chénerol udvarias taglejtéssel bocsátá el a két irgalmas nővért, kik a halott mellett virrasztottak; látta, a mint lassan távoznak a megvilágított szalonból; fekete köntöseik, mint hervadt levelek árnyéka, söpörték a szőnyeget. Bezárta az ajtót s egyedül maradt feleségével.

Igaz, ő örülten és odaadással szerette... És ezek az idők ma olyan távol esőnek tündek fel, akár csak ifjúsága. A becsukott szemeket nézte, melyek őt elkábították, a hideg ajkak, melyek őt égették; azután azt kérdé magától: ennyi szenvedélyből hogyan maradhatott csak egy kevés hamu?

Azon pillanat óta, mikor elbukott, életének utolsó perczéig, Chénerol megtett mindent, hogy megmenthesse és tette ezt emberségből, a szerelem, vagy bánat elragadtatása nélkül. Rettegett attól, hogy meghal; de nem mert szeretete: ellenkezőleg, mert már nem szeretete.

A rettegésbe, mit az elvesztéstől való félelem okozott, az az aggodalma vegyült, hogy elmulaszt valamit, a mit, ha szeretné, nem mulasztaná el; lelkiismerete feloldhatta őt, mert körülé senki, maga Clotilde sem gondolhatta, hogy csupán csak kötelességet teljesít.

És most elment, minden a mi ő volt, örökre eltűnt, művét harag, boszu nélkül nézte, mély szánalmat érzett az áldozatok fölött, szánalmat, mely Clotildere még nem terjedt ki.

Leült a székre, melylyel néhány óra előtt Madelainet kínálta meg és figyelemmel nézte a halottat, mintha e halott tökéletes alakjában az élő éltető szellemét kereste volna.

Nem volt az a béke, odaadás szelleme: a szűkkeblű hiúság, a büszke érzékiség, a közömbös önösség szelleme volt. Clotilde csak önmagát szeretete, Chénerolban is önmagát szeretete, abban is, a mit a megfélemezhetlen szenvedély kitörésének hitt. Chénerol érezte ezt házasságuk előtt és ez a házasság, a mi már csak becsületbeli adósság törlesztése volt, a nyomor hágcsojának első fokozata volt, a mit büntetésnek neveznek.

Még most sem, mikor már meg volt halva, most sem tudta neki megbocsátani, hogy őt felkereste, azon a lázas napon, mely kettőjüket, rabokképpen, egymáshoz lánczolta. Eljött, nem hogy átadja magát, - ez vakmerőség lett volna! - hanem, hogy elvitesse magát, a győzelem reményét öntve beléje, akkor mikor kaczsúsága nyomorultan legyőzte. És a mikor elkövette a helyrehozhatlan hibát, a mikor Clotilde elkerülhetlennek jelenté ki a szökést, mert, a mint mondá, nem mert többé leánya és férje előtt megjelenni, meggyőződött arról, hogy őt csak eszközül használta, hogy férjétől megmenekülhessen... talán leányától, ki már untatta.

Elárulta barátját, tövében vágta el Madelaine örömét, boldogságát, mint egy kertész, ki gondatlanul vág kapájával egy becses virág gyökerébe. Ugyanakkor fiának szerelmét is megsértette... De valóban különös volt az, hogy lelkiismeretfurdalásai közben kevesebbet szenvedett Henri, mint Madelaine miatt... Talán mert Madelaine nő és gyenge volt! míg Henri férfi volt, kinek hivatása van, ki később feledni fog...

Mindezt ő tette, ő, ez a szerencsétlen asszony: megbecstelenítette férjét, romba döntötte a két gyermek jövőjét, pedig egy örökös lelkiismeret-furdalás súlyát nehezítve és egy nem kevésbé súlyos terhét a színlelt szerelemnek, mely a becsülést nem ismerte. És miért? A fényűzés, a diadal egy évéért, még csak egy évéért sem!... Valjon megbocsáthatja-e neki a fájdalmat, melyet másoknak s neki is szerzett?

A harag egy mozdulatával állt fel; a rosszat már helyrehozni nem lehetett és a sors igazságtalanságát, hogy ő, Chénerol lett megbüntetve. Őt a megszabadító halál megmenté a büntetéstől, neki pedig élnie kellene, hogy látnia kelljen azoknak fájdalmát, kiket szeretett... mert szeretete őket... Igen, ebben az órában tíz évet, életének következő tíz évét, mely még teli lehet gyönyörrel, oda adta volna és nem bánta volna, hogy hirtelen agg, megtört ember legyen, csak Villeroy kezét megszoríthatná, és még egyszer szemei közé nézhetne.

Mély keserűséggel fordítá el fejét. Valjon érdemes volt-e idejönni a halotthoz, hogy szemrehányásokat tegyen neki? Bizonyára nem ezért jött... Mást remélt... Még egyszer rátekintett fejedelmi csipkékből, selyemből készült ravatalára és hirtelen megjelent neki a félreismert igazság.

Clotilde meg volt büntetve! Ez a hiú, könnyelmű teremtes szeretete az életet, az ösztön életét, az állatét, mit csak a külsőségek hiúsága, egy neme a művészi érzésnek, emelt magasabb nivóra. Értelmi tehetségeit, melyekkel birt, csak ösztöneinek kielégítésére használta és a mig

élt, elkerülte a büntetést. Pedig ez az asszony, a ki előtt a gyengédség, odaadás ismeretlen dolgok voltak, még hosszú örömteljes életet remélhetett... Meghalt: a halál volt büntetése.

Hosszú napok után Chénerol most először érzett, Clotildera gondolva, valódi szánalmat. Szegény asszony, a természet által mostohán megajándékozva, képtelen arra, hogy saját akaratából emelkedjék fel, arra kárhoztatva, hogy csak alárendelt érzelmei legyenek, nem egészen menthető, hanem egészen menthetetlennek sem mondható. Ugy élte át életét, mint egyike azon terméketlen növényeknek, melyek ragyogók, veszélyesek, de semmi sem marad utánuk, sem egy hasznos munka, sem egy jó cselekedet, sem egy nemes gondolat... Ha van megsemmisülés, úgy bizonyára ez az! Meg nem sirattatni, nem hagyni hátra emléket.

- Szegény Clotilde, - gondolá Chénerol. - Távozott anélkül, hogy ideje lett volna jóvátenni... Hanem én, hiszen büntársa voltam, ő érte, magamért, jóvá fogok tenni mindent, ha képes leszek rá!

Minden más izgalom nélkül, egyedül az anyagi szánalom érzetével, a melyet egy összetört szép tárgy láttára tapasztalunk, csókolta meg a halott homlokát s tért vissza fiához.

XXVII.

Chénerol asszony temetése egész Párisban nagy feltűnést keltett. A pazar gazdagság és az óriási fény! A virágokról, melylyel banális fényűzést fejtettek ki, nem beszéltek. Pedig az orchidéák, miket Clotilde szeretett, koporsóját pazarul díszítették.

- Mennyire szerette feleségét! - mondták némelyek.

- Mutogatni akarja gazdagságát! - mondták mások.

Madelaine sírt az elhagyatott palotában, Villeroy hagyta, hadd sírjon, meg sem kísérlte a hasztalan vigasztalást, tudta, hogy a fájdalomnak szabad folyást kell engedni; a mit atyai lelke legforróbban kívánt, az volt, hogy bárcsak megbocsátana Madelaine anyjának; de erről hallgatnia kellett és soha sem fogja megtudni, a mit leánya gondolt.

Ő maga nagy megkönnyebbülést érzett lelkében, mikor megtudta, hogy Clotilde meghalt. Mig élt, szemérmetlen boldogságában, folytonos sértés volt ez az ő becsülete ellen. A vétkes halála, lelkének ezen sebet azonnal meggyógyította. A rossz, a mit okozott, megmaradt: Madelaine bánata, az ártatlan gyermek csalódása, keserősége, a házasság lehetetlensége, a melynek létrejötte mind a két család öröme lett volna. Ez, ez volt az, a mit Villeroy nem bocsátott meg az anyának, még a túlvilágon sem.

A váratlan halált követő nap után, az élőkre nézve a feledés nyugalma következett. A Chénerol-palota bezárult, Rodange asszony otthonában maradt, inkább gyermeke, mint mostohájának halála miatt, minden visszatért a rendes kerékvágásba és e tárgyról folytatott pletyka, táplálék hiányában megszűnt.

Hónapok multak. Madelaine már nem sírt, jóllehet többé nem volt az a csendes, megelégedett gyermek mint azelőtt. Atyja iránti figyelmességében azonban már több hizelgést tanúsított; a szégyen súlya, ami annyira nyomta vállait, mintha megkönnyebbült volna! A tavasszal és a napfényvel mintha visszanyerte volna a lét örömeit.

Ama szerencsétlen nap óta, mikor anyját elkísérte, soha sem lépett a nyilvánosság elé; most arra kérte atyját, vezetné nagypénteken Lamoureux hangversenyére és ez nála a megújulásnak jele volt. Kedvvel kezdett újra zenetanulmányaiba, mit eddig csak kötelességből tett, egy szóval Villeroy megérthette, hogy leánya végre rendes életmódhoz fogott.

Chénerol azonban nem feledett. Ujra hozzálátott ügyeinek intézéséhez; látták, mint azelőtt okosan dolgozni; de a múlt idők jókedve eltűnt. Még mindig megvolt nála a vitatkozás kedve; de már nem pazarolta csillogó felelésekre: most egy tényt, vagy egy helyzetet egy találó keserű szóval jellemzett, olyan szóval, a mit ismételni szoktak és melyről azt mondják: ez nagyon erős! De többé nem volt már olyan szúrós, mint azelőtt.

Egy áprilisi este, hét óra tájban, ebédelni ment haza. Clotilde halála óta mindig fia volt asztaltársa; ez volt a napnak legnyugodtabb, legkedvesebb órája. Mielőtt átlépte volna a palota küszöbét, a homályos kék égre tekintett, melyen már csillagok tündököltek; a fiatal, zöld levelek susogtak a parknak még majdnem színtelen fáin, melyet különböző architektúrával tarkított, gazdag kerítés övezett; e párisi tájkép különösen kedves volt; egy mívelt állam bájait tárta elének, a mely államnak elég ízlése van, hogy anyagi foglalkozásai közepette is hódoljon a természet csodáinak. Más égtájra gondolva, melyet szemei soha sem látnak meg, de a melyen szeretetének szemei gyakran fognak pihenni, Chénerol felsóhajtott és belépett.

A csengettyű hangja szólalt meg mögötte. Henri gyors léptekkel érte el a billard-teremben, melyen átment, hogy a földszinten legutóbb berendezett szobájába térjen. A fiatal ember meghatottan tévé karját atyjáéba és így tettek néhány lépést. Henri magatartása bár nem volt épen hízelgő, rövid idő óta teli volt gyermeki kedveskedésekkel, a miben mind a ketten néma elégtételt találtak. Ma este Chénerol erőteljesebben viszonzta a karjába tett kar szorítását; de ebéd közben ugyszólván szótlan volt.

Fia időközönként figyelmesen tekintett atyjára. Érezte, hogy a hónapok óta rettegett pillanat megérkezett s a csapás elviselésére készült.

Mikor a billard-asztal előtt újra találkoztak, egy régi, ugyanez órában, ugyanezen a helyen töltött est emléke jutott mindkettőjüknek eszébe. Mennyi minden történt azóta! és mennyi szomorúság! Chénerol szólalt meg először:

- Azt mondták ma nekem, hogy kitűnően tetted le a vizsgákat, hogy a konzuli pályára léphess.
- Igen atyám, - felelé Henri, szíve eltelvén érzelmekkel, melyek ellen azt hitte, hogy jobban van megvédve.
- Gondoltam, - kezdé újra Chénerol, erőltetett mosolylyal, - miért az a buzgalom a nyelvek iránt... Nem tanultad meg ráadásul az arabot is? Látod, hogy jól vagyok értesülve. Hát te el akarsz menni?
- Miért kérdezed ezt tőlem, atyám? - kérde Henri sokkal kevésbé határozott hangon, mintsem kívánta volna. - Te jól tudod, hogy...
- Hogy itt maradva, nem veheted el Madelainet? Igen, gondoltam, és én magam beszéltem volna veled először, ha... ha nem maradnék egyedül. Nagyon nehezemre esnék és azért lebeszéllek róla... Pedig csak helyeselhetem szándékomat.

Egy pillanatig egymás tekintetét kerülték: lelkeik nagyon telve voltak.

- Sőt kérlek, ne vesztegesd az időt, - kezdé ismét Chénerol. - Ha a dolog rendbejön, hamar meg kell nősnöd; eleget vártatok, csak igazságos, hogy egy kicsit boldogok is legyetek.

Henri nem felelt. Boldogságuk árát két elhagyott atya fizetné meg; de nem volt-e ez mégis természetes?

- Így tehát, - mondá rövid gondolkodás után, - te azt akarod, hogy újra elmenjek Villeroihoz? És ha elutasít?

- Ez előrelátható dolog, - mondá Chénerol zavar nélkül. - Ebben az esetben azt fogod neki mondani, hogy bármit parancsoljon is - mert neki joga van parancsolni, - kész vagyok teljesíteni, hogy kiengeszteljem.

Fia ránézett, anélkül, hogy megértette volna.

- Csupán csak ezt mondod neki. Vagyonról szó sem lehet: Villeroy teljesen felüláll minden anyagi érdeken; de más dolgot követelhetne...

- De hát mit? - kérde Henri, nem minden megütközés nélkül.

- Majd meglátjuk.

- Követelni, ez a szó rosszul hangzik füleimben... Azt hiszem atyám, ha Villeroy úr valamit követelne tőled, én részemről lemondanék...

- Ne mondd ezt, bátor, jó fiam, - mondá Chénerol, kimondhatatlan gyengédséggel illesztve kezét fia vállára. - Nagyon sok ember cselekszik elhamarkodva és teljes életén át kénytelen megbánni; ne legyünk mi is ilyenek. Villeroy feltételeket szabhat... joga van hozzá.

- Milyen feltételeket?

- Hát például, hogy én soha viszont ne láthassalak.

- Nem egyezem bele! - mondá Henri izgatottan, karját atyja vállára téve.

- Nagyon jól tudom, jó fiam. De mégis, ha én is parancsolnám, akkor sem engedelmeskednél?

- Bizonyára nem! - kiáltá a fiatal ember, lángoló arczczal, ragyogó szemekkel. - Bármilyen igazságtalanságot követtél volna is el Villeroyval szemben, én velem szemben ez nem áll; te atyám vagy, én szeretlek, büszke vagyok rád, szellemedre, szívedre, mert a te szíved nemes, szegény, jó atyám! Mindig köszönettel tartozom neked, hogy belőlem embert teremtettél és csak egy vágyam van: hogy méltó legyek hozzád, igen, hozzád méltó.

Chénerol leült; egy erős izgalom remegtette meg lelkét.

- Henri - mondá, meglepődést kifejező hangon, - te méltó vagy hozzám, ez bizonyos, sőt a mi több, te nem követtél el hibát; te mocsoktalan vagy; az élet nyitva van előtted... Légy boldog, kedves Henrim; fogadd el a becsületes boldogságot, amely kínálkozik; légy boldog kötelességeid által: ez az egyedüli mód a valódi boldogsághoz. Ezért mondom neked: bármi áron is vedd el Madelainet, mert szereted és mert ő is szeret téged... És bárcsak sokáig élne, hogy megvédene ama hibától, melyet én elkövettem! Látod Henri, a világ rosszul ítéli meg ezeket a dolgokat; a mig nem lesz botrány, behunyja szemeit; nincs igaza. Ha egyeneslelkűek vagyunk, és ha jóvá teszszük egy pillanat hibáját, mikor saját boldogságunk és másoké árán teszszük azt, amint én tettem, helyesli; pedig ebben sincs igaza. Villeroy asszonynyal kötött házasságom semmit sem tett jóvá; csak a már gyűlöletes helyzetet súlyosbította. Mit kellett volna tehát cselekedni? Erre, fiam, csak egy felelet van: nem kellett volna elkövetni a hibát.

Chénerol, gondolkodva hallgatott el, s azután halk hangon folytatá:

- És a hibát, Henri, nem azon a napon követtem el, melyen Villeroy asszony megfélekezett kötelességeiről: hanem azon a napon, a melyen jó barátom feleségére egy szerelmes szemével tekintettem, a melyen semmi rosszat sem sejtve, legelőször tettem előtte szépségéről olyan megjegyzést, amit sem leányának, sem férjének nem volt szabad hallani. Jól tartsd eszedben, Henri, hogy ezen az uton nincs megbocsátható tévedés, mert senki - nem, senki! - sem tudja, mely homokszem fogja a mérleg serpenyőjét lebillenteni... és akkor minő bajt idézhetünk elő! Ne felejtkezzél meg erről soha, fiam.

- Eszemben fogom tartani, - mondá komolyan Henri.

Hosszú ideig ültek egymás mellett szótlanul. Chénerol meghozta az áldozatot, sokkal elszántabban, semmint azt Henri csak gyaníhatta volna, és az áldozat gondolata az atya lelkében édes érzelmet támasztott, mely némely tekintetben, lelkesedéssel volt határos. Teljesen át-érezve a helyzetet Chénerol újra kezdé:

- Mit gondolsz, Henri, okos dolog lesz-e, ha magad mész Villeroyhoz? Mit gondolsz, nem volna-e jobb, ha egy harmadik személy vállalná magára ezt a feladatot...

- De atyám, - mondá büszkén a fiatal ember, - nem engedhetném meg, hogy esetleg egy harmadik ember hallja a megalázó szavakat; mert daczára Villeroy jó modorának, az elutasítás maga...

- Kétségtelenül; de ha Margueritet küldenéd el?... Ő ügyes fej és emellett kimond mindent, amit akar. Azt hiszem, ő kitűnő követ volna.

- Ebben igazad van, atyám! Senki sem fog hasonló küldetésben nálánál jobban eljárni.

- Holnap meglátogatom és megbízom, - mondá Chénerol felemelkedve, mint egy ember, aki nehéz tehertől szabadult meg.

Másnap leányával csakugyan hosszasan és meghitten tanácskozott, minek végeztével különös kedélyhangulatban távozott... Marguerite első tette, mikor leányával magukra maradtak, az volt, hogy kis leányát oly erősen megcsókolta, hogy a gyermek kiabálni kezdett; azután a gyermeket iparkodva csitítani, maga kezdett sírni, és a mama könnyeit sokkal nehezebben lehetett elállítani, mint a gyermekét. Kétségkívül mélyebb forrásból fakadtak.

Rövid idő alatt Rodange asszony ügyesen kitudakolta, mikor nincs otthon Madelaine, és Villeroyhoz ment, kit az ajtó küszöbén fogott el. Meglepetve, eszébe jutott Villeroynek, mily gyengédséget tanúsított e fiatal asszony, Clotilde halálakor, leánya iránt és jósággal fogadta.

Marguerite nem sokat habozott.

- Villeroy úr, - mondá, azonnal helyet foglalva, - ön siet, én is: lássunk a dologhoz. Nem gondolja, hogy Madelaine már eleget szenvedett?

- Szegény kicsi, - mormolta az atya.

Azután oly tekintettel nézett Rodange asszonyra, mely őt bizony legkevésbé sem bátorította, de ő nem volt az az asszony, ki gyermekkorának öreg barátja által, sodrából kiforgatni engedte volna magát.

- Igaz, szegény kicsi; ez a helyes kifejezés; de elég rég óta mondják ezt már Madelainere, és én azt hiszem, itt az ideje, hogy változtassunk rajta. Azért jöttem ide, atyám megbízásából, hogy megkérjem öntől leánya kezét Henrinek. Ne szakítson félbe, Villeroy úr; lehetetlen volna a társalgást újra kezdeni. Mig Clotilde asszony élt, addig volt értelme aggodalmainak, melyek folytán minden közeledést megtiltott; de most, őszintén szólva, úgy találom, hogy kegyetlenség volna a két fiatal lényt, kik egymást szeretik, egymástól távol tartani! Atyám egyenesen azzal bizott meg, ezek az ő szavai, mondjam meg önnek, hogy minden követelményének alá fogja magát vetni. Betöltöttem küldetésemet, nem minden remegés nélkül, arról biztosíthatom, most pedig elvárom, hogy mondjon egy jó szót.

- Marguerite, - mondá Villeroy, harag nélkül nézve rá, - ön jó gyermek; a lépés, melyet ön tett, neheze éshetett. Madelaine részéről köszönöm, hogy azt magára vállalta; de hallgasson meg figyelmesen és hűségesen ismétlje atyja előtt szavaimat; ugyanazok a szavak, melyeket már fiának is mondtam. Villeroy Madelaine nem mehet nőül Chénerol Henrihez. Ez a két név ordítana, ha egybekötnék őket.

- De - kezdé Marguerite, egy jó adag türelemmel, - még nem mondtam el: Henri a konzuli pályára lép! Madelainenel a külföldön esküdnek meg. És különben is atyám mindent megtesz, amit ön követel... Hát nem érti?

- Nagyon jól értem és ismétlem: Villeroy Madelaine nem mehet feleségül egy Chénerolhoz.

Rodange asszony neheztelve kelt fel.

- Azt hittem, hogy ön jó, - mondá, a harag könnyeivel szemeiben - de ön Madelainének fájdalmat okoz! Ez rosszaság.

- Önnek gyermeke van, egy kis leánya! Jól nevelje, Marguerite, - mondá - idejekorán tanítsa meg a szülők iránti kötelességre és tiszteletre. Madelaine engem szeret, eléggé szeret, hogy ne tegyen szemrehányást a szigor miatt, melylyel őt védelmezem. Ön tudja, Marguerite, mi az a társaság; lássa csak, Madelaine férjhez menve, belép egy terembe. - Chénerol asszony. - Melyik? - A fiatal, - a fia felesége. - Ah! az asszony az apához megy, a leány a fiához? Csak vissza ne adja a fiúnak azt, amit az atyja...

- Elég, Villeroy úr, ez rettenetes! - kiáltá Marguerite, kezeivel eltakarva mind a két fülét. - Ez iszonyú, amit ön beszél!

- Pedig ez még csak kis része azoknak a rossz élczeknek, kegyetlenségeknek, mik ártatlan leányom rovására közszájon forognának. Nem, Marguerite, mondja meg atyjának: az én leányomat nem fogják Chénerol asszonynak hívni.

Marguerite visszatért atyjához, hogy küldetésének sikertelenségéről beszámoljon. Csak a legnagyobb óvatossággal tette ezt, tulajdonképpen csak a világosan formulázott feleletre szorítkozva.

Chénerol, várakozása ellenére, legkevésbé sem látszott meglepettnék. Megköszönte leányának fáradságát, és gyengéden megcsókolta. Azután lemenve, a bejárat alatt megállt régi lakásának ajtaja előtt.

- Nincs még bérbe adva? - kérdé.

- Nem is lesz, gyermekem, - mondá komolyan. - El akartam adni a palotát mindenestől, de a gondolat, hogy te itt mentél férjhez, itt voltál boldog, visszatartott... Meg akarod nézni?

Kivette csomójából a kis ajtókulcsot és beléptek az elhagyatott lakosztályba.

- Pedig minő szép volt! - mondá szinte fájdalommal, - soha sem volt fiatal házásoknak kellemesebb fészük... Nem vagyunk ily kényelmesen a Fortuny-utcában... Több van egy szobával, hanem hát valóságos kakadu-kalitka: az ember idejét azzal tölti, hogy fel és alá járkálgat benne. Itt meg csak két emelet... És a rózsaszínű szalonom! Még most sem tudom nélkülözni.

- Ha akarnád... - mondá félénken Chénerol.

Marguerite hirtelen megfordult, hogy atyja szemébe nézhessen.

- Visszajönni? - kérdé. - Oh! bizonyosan, igen! De mit mondana a világ?

- A világ azt mondaná, amit akar. Az első emeleten három szobával többet adok; az én szobám és dolgozó-szobámmal ott fönn pótoljuk... én most lent lakom, Henri mellett.

- Nem tudom, - mondá Marguerite gondolkodva, - René akarja-e?

Egyszerre csak atyja nyakába ugrott.

- Te angyal vagy, - mondá, - hogy nem tartsz boszút irántunk. Mi egy kicsit ostobán cselekedtünk, tudod...

- Nem, - mondá Chénerol, - ez nagyon természetes volt; de hát nagyon sok dolog változott. És látod, én nagyon megelégedett leszek, ha ott láthatlak, kis leányoddal, különösen ha Henri elutazott.

- Henri? Miért menne el, ha nem veszi el Madelainet?

Chénerol felelet nélkül mosolygott s beérte azzal, hogy leányát megcsókolta; hanem ebben a mosolyban, Marguerite később emlékezett rá, volt valami szomorú, de egyszersmind elszánt-ság is.

XXVIII.

Néhány nappal később Villeroy, mint szokás szerint, dolgozó-szobájában este kilencz óra tájban az ujságokat olvasta. Atyjának néhány kedvelt zenedarabját játszván a zongorán, melyet már régóta ide hozatott, Madelaine könyvet vett kezébe és a helyett, hogy olvasott volna, álmodozott.

Egy új tavasz, mely langyos levegőjével, jó illatával beköszöntött; a hosszú ideig nyitva tartott ablakon át a nagy, szomorú szoba megtelt a fiatal hajtások, a zöld, üde pázsit illatával, egy új tavasz, mely ismét egy évet hozott Madelainének.

Egy év, semmi más. Az évvel nem jöttek el a jövő álmai, nem hozott nyugtalan, örömteli várakozást, egyszerűen egy év. Ezután mások jönnek és megint és sokáig még és Madelaine mindig ugyanaz marad, szófogadó, szende, mindig jobban és jobban megtört agg atyja mellett.

Lopva atyjára tekintett. Öregbedett? nem annyira; meg van törve? kevésbbé mint azelőtt. Néhány hónap óta fejét, melyet előbb lecsüggesztett, egyenesen hordja; magatartása eleve-nebb, lépései határozottabbak; az utóbbi időkben Villeroy csakugyan fiatalodott. A politika iránt is kezdett érdeklődni, a mit soha sem hanyagolt ugyan el, de a melyért felesége hűtlensége óta már nem igen törte magát.

- Papa ismét belépett az életbe, igazán, - mondá magában Madelaine, szívét hirtelen megkönnyebbülten érezve. - A minap óriási postája volt; ma reggel is...

Hangosan folytatva gondolkozását:

- Atyám, - kérdé, - nem akarsz a legközelebbi választásoknál fellépni?

Villeroy meglepetve nézett leányára. Madelaine a választásokra gondolt? Tehát ennyire változott?

- Ki beszélt neked erről? - kérdé kétes mosolylyal.

- Senki; hanem emlékszem, hogy még mikor képviselő voltál, sokkal munkásabb életet folytattál; valjon nem volt-e hasznosabb is?

Villeroy ez egyszer jóízűen nevetett, dolgozó-szobájának rideg falai is talán elcsodálkoztak e fölött.

- Kedvesem, - mondá, - honnan merítet te politikai ötleteidet? Ugy beszélsz, mint egy hírlap.

- Pedig nem olvasok hírlapot, - mondá a fiatal leány, ezüstös haját ugyanazon gyermekes, bájos mozdulattal simítva hátra, mint régenté. - De ugy látszik... végtére is, nem tudom egész bizonyosan mi látszik, de szeretnék ismét mint képviselőt látni.

- Inkább szenátor, - mormogá inkább önmagának, Villeroy.

Madelaine arcát bíbor pír futotta el. Hogyan is nem gondolt erre? Szenátor, hogy ne legyen kénytelen mindennap régi barátjával találkozni. Chénerol az előtte való napon kitűnően beszélt és a házban valódi diadalt aratott. Hiába nem olvasta a hírlapokat: ha ez a név szemébe ötlött, nem tudott magán uralkodni.

Az ösztönszerű idegenkedés érzete, mit azóta, hogy anyja elhagyta, Chénerollal szemben érzett, különös módon gyengült Clotilde halála óta. Sajnálta őt, s a szájalom lassanként legyőzte az idegenkedést; most mikor az egyenletlenség oka már nem létezett, visszaemlékezett a vonzalomra, melylyel Chénerol iránta viseltetett, a gyengéd figyelemre a haldokló ágya mellett; egész régmúltja a bűnös mellett bizonyított és ha még neheztelt rá, ezt egyedül atyja miatt tette. Nem tudva megérteni a sérelem nagyságát, kész volt megbocsátani.

Csengettek...

Madelaine egyszerre elsápadt és felugrott. Jól ismerte ezt a parancsoló, gyors csengetést. Chénerol volt. Egy pillanat ezredrész alatt átélte Henri megjelenését azon az átkozott estén, a mely létüket, mindent felzavart.

A szolga kinyitotta az ajtót s jelentette:

- Chénerol úr!

Villeroy felkelt, azt hitte, hogy Henrivel fog találkozni, de mikor Georgest látta belépni, a bámulat és haragtól némán állt meg.

- Madelaine, kedves gyermekem, hagyjon magunkra, - mondá Chénerol, jóságos tekintettel.

A fiatal leány kék szemei félelmet, de egyszersmind örömet és méltatlankodást fejeztek ki. Chénerol egy jóakarató, atyai fejbólintással biztatta és azután kinyitotta előtte az ajtót. Madelaine kiment, szívdobogva, egész lényében fájdalmas aggodalommal és a szalonban leült, hogy közelebb legyen a beszélőkhöz.

- Mit akar tőlem? - kérde Villeroy, kinek arcza sápadt, merev lett.

- Azért jöttem, - mondá Chénerol, - hogy bocsánatot kérjek öntől. Sokat szenvedtünk, Villeroy, és mi ketten szenvedni fogunk örökre. Ha azonban boldoggá tehetjük az ártatlanokat, kik igazságtalanul lettek büntetve, ezzel sok jót helyrehozhatnánk. Nem gondolja ön?

- Kimondtam már első és utolsó szavamat e tárgyban, - felelé röviden Madelaine atyja. - Leányom nem megy férjhez egy Chénerolhoz.

- Ha meghalnék, - mondá a képviselő, végtelen gyöngédséggel, - ez valószínűleg megváltoztatná határozatát.

Villeroy figyelmesen nézte. Az az ember, a ki ő hozzá beszélt, nem volt az, akit erejének teljében ismert: egy higgadt, megtört, legyőzött, de meg nem alázott ember volt. Bensőleg, valószínűleg régi barátságukra emlékezve, örömet érzett, hogy ily méltóságteljesen látja őt maga előtt.

- Nem, - mondá halkan, - az ön halála haszontalan volna: semmit sem változtatna a dolgon.

- Gondoltam, - mondá Chénerol, - így hát kérem, hallgasson meg.

Villeroy széket mutatott neki; mind a ketten leültek.

- Nem kell mentenem az ön ellen elkövetett hibámat, - kezdé újra Henri atyja: - nem hozhatom fel mentségül az ifjúságot, vagy azt, hogy nem voltam tisztában a következményekkel; ha azt mondanám, hogy erre nem gondoltam, még szigorúbban elítélhetne. Őszintén vádolom tehát magamat...

Villeroy Clotildera gondolt, ravaszságaira, csábító kacérságára; jól ismerte azt, aki tizen-nyolcz évig volt felesége és magában azt mondá: mily nemeslelkűségre mutat, hogy Chénerol magára vállalja a hibát.

- Elégtétellel tartozom önnek.

- Nincs elégtétel, - mondá Villeroy, szemeit a levegőbe meresztve.

- Hát akkor megengeszteléssel. Ön ismer engem, barátom volt. Ön tudja, hogy én nagyon szeretek, ha szeretek; sokkal jobban tudja, mintsem szavakkal kifejezhetném, hogy én sokat szenvedtem az elkövetett rossz cselekedet miatt, hogy teljes életemben fogok szenvedni, hogy az ön becsülésének elvesztése megkeseríti minden órát, hogy egyetlen örömöm sem maradt az életben... Öröm? Attól a szerencsétlen naptól kezdve, egyetlen örömöm sem volt, - egyetlen egy sem, - ön ért engem, Villeroy? - És mégis tudjon meg egy dolgot: én önt nem árultam el készakarva, nem fontoltam meg előzetesen a becstelenséget, nem szorítottam meg az ön kezét, hogy gyanúját kikerülhessem. Gyászos véletlen tett vétkessé. Nézzon szemeimbe, Villeroy, vizsgálja, hogy hazudom-e?

Villeroy fejét sem mozdította: tudta, hogy ezt a véletlent Clotildenak hívták.

- Ön tehát gyűlölhet engem, - folytatá Chénerol, - de nincs oka megvetni. Azért jöttem, hogy felajánljam önnek magamat; parancsoljon, amit akar: teljesíteni fogom; de kegyelmet kérek öntől gyermekeink részére.

Villeroy mozdulatlan maradt; régi barátja növekvő hévvel kezdé:

- Mondtam önnek, hogy boldogtalan voltam; igen, az vagyok, talán sokkal inkább, sem mint ön gondolja. Van egy leányom: férjnél van, gyermeke van, ő már nem az enyém. Van egy fiam: látom, hogy az én hibám miatt szenved... Tudja ön, mit akar tenni? Pártfogásomat kérte, egy képviselő pártfogását kérte, hogy a konzuli pályán állást kaphasson, nagyon messze, a lehető legmesszebb, a legvégső keleten.

- Igaza van, - mondá Villeroy.

- Pedig én nem érdemlek megvetést, sem becstelen nem vagyok, hogy fiam elhagyjon; de ő szenved, és szenvedése elől akar menekülni. Nem indítja meg ez önt? Nem adja neki Madelainet, ott, a világ végén, ahol senki sem ismeri, sem az én nevemet, sem az övét?

- Madelaine nem megy feleségül egy Chénerolhoz, - ismétlé makacsul az atya.

- Nos, jól van, legyen. Akkor hajlandó vagyok a legvégsőre. Teremtettem magamnak egy nevet, mely ha nem is dicső, de legalább tiszteletben áll; azt reméltem, hogy fiam, a ki mint a legkevésbé mulandó örökséget kapta volna azt tőlem, büszke lesz rá, becsülettel fogja viselni. Nos, jól van! ezt a nevet, melyet mindennél többre becsülök, Villeroy, feláldozom önnek. Már több napja elhatároztam, hogy fiam anyja nevét vegye fel; ha ön neki adja Madelainet, Sanvignac Henri asszony lesz a neve.

Elfojtott zokogással végzé szavait; nem merte felemelni szemeit, várta ítéletét.

- Beleegyezem, - mondá Villeroy.

Ő is félrefordítá fejét, nehogy megindulását elárulja. Igen, ez az a Chénerol, akit forrón, őszintén szeretett, mint a hogy a szív és munka emberei tudnak szeretni; az ő Chénerolja volt, Chénerol, aki bátran harczolt a csatában, Chénerol, aki oly nemeslelkű volt a munkásokkal szemben, egy strike alkalmával. Oh! mennyire igaza volt, hogy szerette, és hogy még most is szereti, mikor már nyugalma ellensége nincsen köztük!... De nem árulta el neki.

- Beleegyezem, - ismétlé Villeroy.

Mindketten felkeltek, egy pillanatig szemközt álltak egymással és titkon mindketten óhajtották, hogy egymás kezét megszorítsák. Régi barátságuk, elmúlt ifjúságuk, nemes hévvel támadt fel szíveikben... Egy pusztaszigeten egymás karjaiba borultak volna; hanem a világ törvényei megtiltották minden rokonszenv nyilvánítását; hidegen üdvözölték egymást.

- Nagyon szeretném látni Madelainet, - mondá Chénerol habozva.

Villeroy kinyitotta a szalon ajtaját, a hol Madelaine egyedül ült, aggódva, figyelve, de nem hallva semmit.

- Madelaine, - mondá a képviselő, - fiam el fog jönni, hogy az ön kezét megkérje; atyja neki fogja adni. Meg vagyok elégedve, Madelaine, ha arra gondolok, hogy ön boldog lesz: senki jobban nem érdemli, mint ön.

Szerette volna karjai közé szorítani, és homlokon csókolni azt, a ki leánya lesz; de hogyan tegye ezt Clotilde férjének jelenlétében.

Madelaine majd egyikre, majd a másikra tekintett, nem merte elhinni, amit hallott.

- Igaz, gyermekem, - mondá Villeroy.

- Isten önnel, - mondá, egyet intve bucsuzásul, melyben a nemes embernek egész lelke visszacsugárzott.

Mikor már kiment, Villeroy íróasztalához vezette lányát, oda, a hol annyi néma órát töltöttek el egymás mellett.

- Meg vagy elégedve? - kérdé, zöldes szemeinek mélyét fürkészve.

- Igen, atyám, ha szívesen beleegyezel, másképp nem.

- Szívesen beleegyezem, - felelé Villeroy, - mert Henri nem fogja atyja nevét viselni. Sanvignac asszonynak fognak nevezni.

- Oh! - mondá fájdalmasan Madelaine, - ő nem fogja akarni.

XXIX.

Chénerol, Rodange asszonynál várta fiát, hogy beleegyezését kieroszakolja, miről távolról sem volt biztos. A hely befolyásától tartva, nem akarta a kényes kérdést feszegetni, sem saját lakosztályában, sem Henriében, mely annyi megható jelenetnek volt tanúja; de különben Marguerite támogatására is számított, a mit máshol el nem érhetett volna.

Henri mindjárt az első szónál felháborodott Villeroy ellen, ki ezt az áldozatot elfogadta, azután atyja és nővére ellen, kik azt rá akarták erőszakolni.

- Neked könnyü, - mondá nővérének, nem minden szemrehányás nélkül; - te férjhezmenetledkor elhagytad atyánk nevét: te nem tudod, mit tesz az, húsz éven át viselni egy közbecsülésben álló nevet és azután egyszerre megfosztatni e névtől.

Chénerol keserű örömmel hallgatta ezen reá nézve legnagyobb elégtételt.

- És te atyám, - mondá Henri, - elhihetted te, hogy áldozatodat elfogadom? Vajjon magának Villeroy-nak is szabad volt-e ezt elfogadni? Annál kevésbbé nekem, a ki a te fiad vagyok nemcsak névszerint, hanem érzelmeim után is?

- Ne ítélj meg Villeroyt, - mondá Chénerol, - bárcsak sohase érezd életedben azt a fájdalmat és sérelmet, amit én neki okoztam.

Chénerol hangja oly komoly és oly fájdalmas volt, hogy a fiatal ember elhallgatott.

- Nem, - kezdé rövid hallgatás után, - nem vagyok rá képes! és minden ami jó van bennem, tiltja hogy engedelmeskedjem.

- Még ha parancsolom is? - kérde az atya.

- Még ha parancsolod is, és már csak azért sem engedelmeskedném.

Chénerol intett leányának, aki elhagyta a szobát.

- Henri, - mondá, - te jó fiú vagy; büszke vagyok reád. Csókolj meg. És most, Madelaine fog jönni. Ha képes vagy rá, hát utasítsd vissza az egyedüli módot, ami által még a tied lehet!

Henri csak atyjára gondolt, szeretetük, bizalmuk éveire, az atya és fiú között fennálló férfias barátságra, amely a családi köteléknél is többet ért. Meglátva Madelainet, ki Margueritetel belépett, szívét lágyulni érzé.

- Nos jól van! - mondá Chénerol diadalmaskodva, - mondd hát neki, ennek a kedves hű gyermeknek, hogy ő neked nem kell.

Madelaine a fiatal emberhez közeledett.

- Tudom, - mondá, - minő kegyetlen megpróbáltatást kell átszenvednie, kedves Henri. Első szavam is az volt, hogy ön nem fog beleegyezni; azt jöttem önnek megmondani, hogyha visszautasítja, nagyon természetesnek fogom találni, ezért nem fogok kevesebb vonzalmat táplálni ön iránt. Másrészt azonban, nem tudom szegény atyámat kárhoztatni...

Elhallgatott, kezével szemeit betakarta, mint egy gyermek, ki könnyeit akarja visszatartani.

Chénerol, mintha nem tudna betelni látásával, rajta felejté tekintetét: ez a kis Madelaine, ez rá nézve a bocsánat záloga volt.

- Henri, - mondá, - nem lehetsz arra képes, hogy örökös lelkiismeretfurdalással büntess. Ne becsüld többre a tiszteletet, atyád erkölcsi nyugalmánál. Vedd el ezt a gyermeket: követelem!

Madelaine fagyos kezét, fia kezébe tette: egy pillanatig mindakettőt saját kezében tartotta, azután elbocsátotta és kiment.

Henri sírt, jóllehet vissza akarta fojtani könnyeit; idegesen harapdálta a bajuszát. Madelaine félénken egyik kezét vállára helyezé, mintegy kényszerítve őt, hogy reá nézzen. Szemeiben olvashatta, hogy e könyekért még jobban szereti - és sorsuk mindörökre el lett határozva.

*

Nagyon messze, messze a keleten, egy szép, őszi napon, alkonyat felé, Villeroy, Henri és Madelaine a kikötő parton állanak. A nagy hajó a kikötő szélén befűtve, készen állt, hogy Franciaországba induljon. Néhány nappal ezelőtt Madelainet és atyját hozta ide; még ez órában Villeroyt egyedül fogja visszavinni, ki Japánból a konzulátuson és a katolikus kápolnán kívül egyebet sem látott; de nem is törődött semmivel.

A fiatalok csak ma reggel esküdtek meg, az anyakönyvbe Sanvignac név lett beírva.

- Atyám, - mondá Madelaine, - fáj, hogy neked egyedül kell elutazni: mily szép lett volna az út együtt.

- Ne aggódj miattam, kedvesem; lesz mivel foglalkoznom, - válaszolá Villeroy. - A jó emberek, a kik szenátornak választottak, nem fognak sok szabad időt hagyni, de hiszen oly sok hasznos dolgot lehet még teljesíteni... nem félek az unalomtól... Ime a jel... Isten veletek, gyermekeim!

Most először nevezte őket együtt, e gyöngéd elnevezéssel. Henri örömtől, fájdalomtól, egyszerre pirult. - Villeroy rátekintett és megértette gondolatait.

- Henri, nem akar valamit üzeni velem Párisba? Mit mondjak Margueritenek?

- Hogy szeretem és köszönetemet küldöm neki... Már nem találja a Fortuny-utczában: már a palotában fog lakni... Mire ön haza ér, azt hiszem második gyermeke is megszületett!... Ő nagyon jó volt irányomban; nem fogom elfelejteni.

- Megmondom neki. Nincs más üzenete?

- Ki számára? - akarja kérdezni Henri. Fiatal felesége karját szorította meg.

- Néha látni fogom atyját, - folytatá Villeroy, - ha nem is ülésezünk egy házban, a politika néha össze fog hozni bennünket.

- Oh! köszönöm! - suttogá Henri, teljes erejével megszorítva kezét. - Most, boldogok lehetünk... Mondja neki, hogy boldogok leszünk; ő ezt várja... ön is ezt akarja.

Egy ölelés, nevetés, mi a könnyeket elrejtí és Madelaine, szép hangján még egyszer odakiáltá:

- Viszontlátásra, atyám.

Villeroy hallja, az evezők zaján át, a locsogó vízben. Azután szürke homály ereszkedik le a szürke tengerre; a hajó tüzei, mint a láthatár szélén eltévedt csillagok, fel-feltűnnek a sötétben; a tengeren már semmit sem lehet látni.

A fiatal házaspár visszatérnek a házba, mely a domb oldalán várja őket. Belépnek otthonukba, az ő saját otthonukba ez idegen országban, a hol, dacára a távolságnak és időnek, Franciaországban vannak, kedves tárgyaktól körülvéve, melyek szemeiknek, lelkeiknek oly sokat tudnak beszélni. Az ablakban maradnak, hogy a kikötő partján kinézzenek és a feketébe boruló szürkületben, a távoli, mozgó, fogyó tüzpontokat szemléljék...

- Henri, az a hajó; - mondá egészen halkán Madelaine, kezeit mintegy áldásra kulcsolva össze.

Sokáig néztek még, jóllehet szemeik már semmit sem tudtak megkülönböztetni és végre visszavonultak. Henri becsukja az ablakot és a nagy, világos szobában, csillogó dolgoktól körülvéve, egynapos fiatal neje néz. Egyedül ketten, távol azoktól, kik mindenüket képezik, vajjon nem százszor becsesebbek-e egymásnak, mint szeretteik körében.

- Egyetlen örömöm, - mondá Henri, karjait Madelaine vállai köré fonva.

Ez rátekintett, komolyan, édesen, mint a milyen mindig volt, a legrosszabb napokban is.

- Henri, - mondá, - a mi e nap igazi örömét képezi, a mi lehetővé teszi, hogy szemrehányás nélkül boldogok lehessünk, ez az a tudat, hogy atyáink is lelkük mélyében kibékültek.

Henri szívére szorította; szomorú árnyék röpt el szemei előtt, rágondolva, a névre, melyet az anyakönyvbe írt. De ezt az árnyékot Madelaine soha sem fogja arcán látni. És hirtelen mosoly jön ajkaira.

- Margueritenek ez a születendő gyermeke, - mondá, - igazán nyugodt vagyok! Renének nincsenek előítéletei - ha fiú, rövid idő múlva a Chénerol nevet fogja viselni.